

Tuinboekje voor iedereen, of beknopte aanwijzing wat er elke maand in de moes- en bloemtuin, boomgaard en oranjerie te doen valt

<https://hdl.handle.net/1874/233869>

II A 887 no. 12. 1075

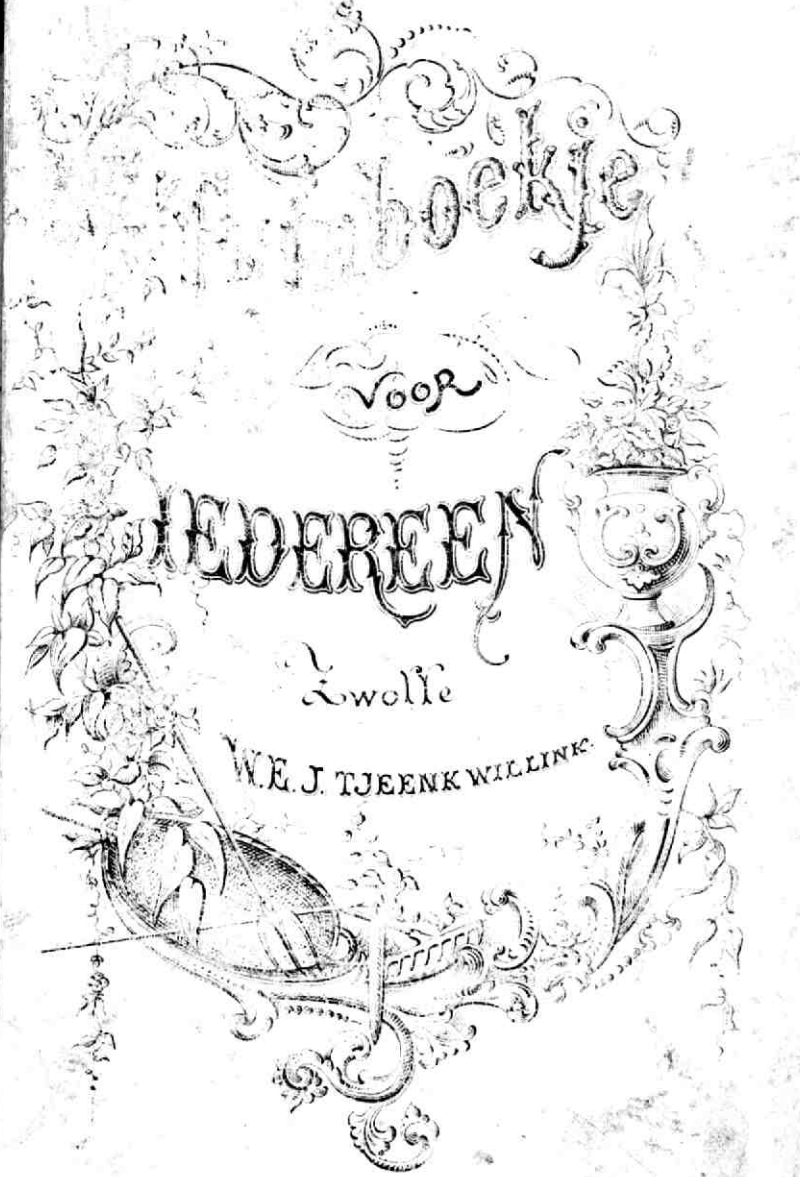
Wetboekje

voor

LEEREREN

Zwolle

W. E. J. TJEENK WILLINK.

mm 10365

293
H
34 B

TUINBOEKJE VOOR IEDEREEN.

293. N. 31. =^b

Tuinboekje voor Iedereen,

OF

BEKNOPTE AANWIJZING

WAT ER

elke Maand in den Moes- en Bloemtuin, Boomgaard, Oranjerie,
Bloemkas en Kamertuin te verrichten valt.

*Naar de 25^e Engelsche uitgave voor Nederland bewerkt en met
praktische opmerkingen vermeerderd*

DOOR

R. C. AFFOURTIT, Jzn.,

Bloemist te Utrecht.

Vijfde vermeerderde en verbeterde druk.

ZWOLLE. — W. E. J. TJEENK WILLINK.

1875.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0740 5743

VOORBERICHT.

Het buitengewoon gunstig onthaal, aan dit werkje in Engeland, Duitschland, en aan de vier vorige drukken er van hier te lande te beurt gevallen, levert een voldoende bewijs op, dat het in eene dringende en algemeene behoefte voorziet.

Het is dan ook op aanhoudende aanvraag van onderscheidene kanten, dat ik, na den geheelen uitverkoop van den eersten, tweeden, derden en vierden druk, volgaarne tot dezen vijfden druk overging, dien de vertaler nog wel eens geliefde te herzien, te verbeteren en te vermeerderen. Zeker bestaan er grootere, uitgebreider en meer omvattende boeken over Tuinbouw, Warmoezerij en Bloemteelt dan dit werkje; doch juist om zijne beknoptheid, voldoet het zóó zeer op praktische wijze; de belangrijkste fouten en de voornaamste oorzaak van mislukten tuinbouw zijn meestal aan het vergeten of te laat verrichten van noodzakelijk vereischte werkzaamheden op den juisten tijd toe te schrijven. Daarom, zoek in dit werkje geene uitvoerige voorschriften, maar herinneringen van hetgeen er maandelijks te verrichten valt, in den Moes- en Bloemtuin, in de Oranjerie en Bloemkas. Er dient echter op gelet te worden, dat er evenwel omstandigheden plaats grijpen, die eenige wijziging in de gegeven voorschriften noodzakelijk kunnen maken. Wij bedoelen vooral de weersgesteldheid, die telken jaren niet eene en dezelfde is, maar, zooals elkeen weet het eene jaar bij het andere zeer veel kan verschillen. Ten dien einde behoort men er zich niet enkel toe te bepalen om de voor elke loopende maand aangewezen

werkzaamheden alleen na te gaan, maar men moet tevens die van de voorgaande, zoowel als van de volgende, vergelijken. Vooral moet dit in de eerste voorjaarsmaanden met betrekking tot de voorafgaande maand veel menigvuldiger geschieden.

Wie dezen wenk opvolgt, zal, hieraan twijfelen wij geenszins, aan dit tuinboekje bij elke voorkomende gelegenheid eenen getrouwen gids hebben en instemmen met de woorden van een uitstekend Nederlandsch landhuishoudkundige en zeer bevoegd beoordeelaar over Tuinbouw, die er van verklaarde: *Dit tuinboekje is een waar vade-mecum voor menig tuinman en voor elken particulier die zijnen moes- en bloemtuin zelf beheert.*

Eerste Afdeeling. .

DE MOESTUIN.

JANUARI.

Wanneer de grond met sneeuw bedekt is, valt er in de open lucht weinig te doen. Men besproeit met de verzamelde gier de bedden, waarop men spinazie, rapunzel en kervel gezaaid heeft, doch staakt ook dit werk, wanneer er geen genoegzaam hooge sneeuw ligt, zoodat er zich door dit besproeien eene ijskorst boven de jonge planten zoude vormen.

Daarentegen verricht men zijne werkzaamheden in huis en in den kelder. Men verzamelt de afgesneden kroonen van den mierikwortel voor nieuwe aanplantingen; zuivert de in den kelder bewaarde groenten van verflenste en aangestoken bladen, en legt ze daarna op eene afzonderlijke plaats, om haar het eerst te verbruiken; begiet slechts matig de zoodanige die beginnen te verwelken; gebruikt die welke te sterk uitloopen; vangt de muizen; opent, indien de lucht te bedompt wordt, en er van de indringende koude niets te vreezen is over dag de keldergaten; ziet insgelijks de kuilen na, of er ook rotting plaats heeft of zich muizen vertoonen; neemt zorgvuldig de verrotte en aangestoken bladen van de winterandijvie weg; zuivert de zaden en hangt

ze vervolgens in linnen zakjes aan luchtige plaatsen op, terwijl men er strookjes papier met den naam en het jaar, waarin zij verzameld zijn, aan bevestigt; voorziet zich van zoodanige alsnog ontbrekende zaden, die in het voorjaar moeten gebruikt worden, opdat, wanneer dit vroegtijdig invalt, men niet daarom verlegen rake; brengt voornamelijk ook die zaden in gereedheid, welke mogelijk reeds in Februari (zie Februari) kunnen gebezigd worden; herstelt de tuingereedschappen, smeert de ijzeren spaden, bijlen, schofels, harken, enz. met vet in, om ze voor roesten te beveiligen; rijdt of kruit mest op die plaatsen, waar men dien later noodig heeft; maakt voorbereidingen tot het aanleggen van broeibakken door de kistingen te herstellen, de ramen en matten na te zien en zoo noodig te herstellen en de aarde uit de bakken te graven; soms legt men die ook reeds aan (zie Februari), ingeval men mest genoeg heeft, om dezen bij lang aanhoudende vorst behoorlijk op nieuw te kunnen aanbrengen; ook houdt men de glazen der ramen droog, opdat zij niet door de opstijgende dampen dof worden. Dit dient ook voornamelijk te geschieden, omdat de door de hitte der broeiing van den mest veroorzaakte dampen zich van binnen tegen het glas aanzetten, aldaar door de koude verdikken, en door inwerking der zonnestralen wederom in droppels naar beneden vallen, waardoor de planten dikwijls grootelijks benadeeld worden, beginnen te kwijnen en sterven. Ten einde dit zooveel mogelijk voor te komen, laat men, indien het niet al te koud is, de buitenlucht in de bakken dringen, door deze aan dien kant waar de wind er niet op staat, een weinig te openen. Het spreekt van zelf, dat dit op het midden van den dag moet geschieden, en men de ramen reeds vroegtijdig in den namiddag met matten behoort te dekken.

Is de grond niet met sneeuw bedekt, dan kan men buiten reeds meer bezigheid vinden. Men neemt selderij, mierik- en suikerwortels, rapunsel, prei uit den grond; dekt de planten, die blijven staan, met blad, opdat zij niet door de al te snelle afwisseling van warmte en koude aangetast en benadeeld worden; zet de opgenomen knolgewassen, die men niet spoedig verbruiken kan, in den kelder in zand, verder bedekt men de artisjok-bedden met eene laag mest; drukt de in den nazomer verplante gewassen, ingeval zij door de vorst omhoog gewerkt zijn, zachtjes weder aan; dekt insgelijks de aspersiebedden, die nog niet daarvan voorzien zijn, met mest; beveiligt de in den open grond staande groenten tegen hazen, konijnen, muizen enz.; geeft, wanneer de koude toeneemt, aan de in kuilen bewaarde gewassen eene meerdere dekking, en neemt deze bij zacht of dooi weêr, mits zorg dragende, dat er geene vochtigheid binnen dringe, tegen den middag gedurende 2—3 uren weg. Voorts brengt men mest op het veld, gaat met het ompspitten voort, zoo dit in den herfst niet voleindigd is, opdat de omgespitte grond nog uitvriezen en daardoor vruchtbaar gemaakt kan worden; zoekt bij het ompspitten alle wormen en maskers op, doch laat het omgespitte ongescharkt liggen, om aan de lucht meer toegang te verleen; ook zet men wel aardbeien in potten, om ze in den broeibak te plaatsen, hoewel het verkieslijker is, dat men dit omstreeks half September doet, aangezien de jonge planten dan goed in de potten beworteld, dus sterker en beter geschikt zijn om getrokken te worden.

Bij gunstig weêr kan men in de laatste helft van Januari sommige zaden in den grond brengen, die reeds in den herfst hadden behooren gezaaid te worden, zoo als spinazie, zomer-andijvie, lepelkruid, tuinkers, kervel, vroege

wortels, uien, dunsel, gewone peterselie en peterseliewortel, suikerwortels, pastinaken, boonenkruid, enz. Zooveel mogelijk zaaie men dit alles op eene warme standplaats, b. v. op bedden voor schuttingen, die tegen het zuiden staan. Ook kan men nog aspersie-zaad zaaien. Insgelijks beproeve men reeds groote boonen en vroege erwten te leggen. Bij zachte winters kan men deze laatste in bakken op eene warme plaats eerst uittrekken, en alsdan tegen kleine schuttingen verplanten, alwaar men ze met biezen-matten tegen de koude dekt; hierom verkiest men daartoe ook laagbloeiers. Het gezaaide bedekt men met jonge rijzen of korte mest. Bij vele der opgenoemde gewassen, voornamelijk bij de boonen en erwten, is de oogst wel is waar afhankelijk van het daarop volgende gunstige en zachte weder; bij het mislukken verliest men echter alleen zijne moeite en het zaad of de plantjes, die door andere vervangen kunnen worden; gelukt het daarentegen, zoo als dikwijls bij niet al te strenge winters gebeurt, dan heeft men die groenten ook eenige weken vroeger, dus op een tijd, waarin er over het algemeen nog gebrek aan is.

Ook kunnen in deze maand op rabatten tegen zuidelijk gelegen heiningen of muren, zoogenaamde weeuwtesplanten van bloemkool of kropsalade gezet worden onder glazen klokken, doch men drage zorg deze bij strenge vorst behoorlijk te dekken en bij gunstig weder te luchten. Men vergeete ook niet de selderij aan te aarden, om die geel te doen worden. Tot het winnen van zaad, plante men kool, rapen, wortels, enz. tegen schuttingen. Ten einde vroegtijdig aardbeien van den kouden grond te hebben, omring men de bedden met eene dikke laag paardenmest, legge glasramen over dezelve en dekke die bij vorst met matten.

Tot het broeien van vroege meloenen, salade en radijs

brenge men eenige bakken in gereedheid, of bereide ten minste alles voor, om ze in de volgende maand te kunnen gebruiken.

~~~~~
FEBRUARI.

In Februari levert de moestuin reeds meer bezigheden op; hetgeen in Januari niet is kunnen volbracht worden, wordt in deze maand verricht, om welke reden men thans nog eens de werkzaamheden voor de vorige maand opgegeven, moet nagaan. Men make met allen ijver gebruik van de zich voordoende schoone dagen, omdat later lichtelijk wederom eene ongunstiger weêrsgesteldheid kan invallen, waardoor het werk belemmerd wordt.

Men legge broeibakken aan, en wel derwijze, dat zij den geheelen dag zon hebben, doch aan de noordzijde door gebouwen, heggen, muren, heiningen, enz. gedekt zijn; men kieze daartoe voedzame, krachtige, verteerde blaadaarde, bij voorkeur van eiken of linden, met een weinig mest vermengd, en tot broeiing verschen paardenmest. Over laatstgenoemden moet eene genoegzaam dikke aardlaag heen gebracht worden, opdat de wortels der planten den mest niet kunnen raken. Zoodra het mestbed eenigszins gezakt en niet meer te heet is, na verloop van 5 à 7 dagen, zaait men daarop zoodanige planten, die men vroeg wenscht te hebben, bijv. radijs, salade, selderij, bloemkool, meloenen, augurkjes, lage snijboonen, enz.

In drooge tuinen en bij zachte weêrsgesteldheid maakt men de bedden gereed; zaait spinazie, kervel, peterselie, suikerwortels, gele peen, pastinaken, bieslook, lepelkruid, latuw, dunsel, uien, prei en andere soorten van look,

salade, koolzaad. Nogtans drage men zorg genoegzaam zaad over te houden, om, indien het gezaaide mocht mislukken, het zaaien in de eerstvolgende maand te kunnen hervatten. Tuinkers, kervel en peterselie zaait men het voordeeligst op rijen; witte kool en krulkool kunnen met voordeel op de sneeuw gezaaid worden, waarna men over het gezaaide hoendermest of guano strooit, doch zeer dun. Alsdan groeien de planten spoedig op, en hebben niet van de aardvlooiën te lijden. Men kan ook nog aspersies zaaien. Ook verplant men kool, uien, prei, enz. om zaad te winnen.

Laag groeiende erwten moeten thans in krachtige, reeds in den herfst omgespitte aarde, doch diep gelegd worden; later herhale men alle veertien dagen of drie weken het leggen van erwten, ten einde langen tijd van doperwten voorzien te zijn; ook groote- of tuinboonen legt men thans. De vroeger in een bakje gezaaide peulen en erwten kan men nu, wanneer zij sterk genoeg zijn, op warm gelegen bedden, bijv. tegen schuttingen, verplanten, en ze tegen de vorst beschutten, door er ruig getakte boonenstaken of erwtenrijs tegen te plaatsen. Die, welke men op deze wijze reeds in de vorige maand geplant heeft, doch wellicht door koude of een of ander toeval mislukt zijn, vervange men door nieuwe planten. Heeft men in de vorige maand aard-appelen in een warmen bak gepoot, dan kunnen deze mede uitgeplant worden, zorg dragende, de uitspruitsels zoo min mogelijk te beschadigen. Gevoeglijkst geschiedt dit zoodanig voor warm gelegen muren of heiningen, dat men ze met matten tegen de koude kan dekken. In deze maand kan men ook reeds nieuwe aspersiebedden aanleggen; men zuivere de aanwezige oude bedden, bestrooie ze echter niet voor in het laatst der volgende maand met

zand. Men ga in deze maand ook nog voort met de behandeling der vervroegde aardbeziën-bedden, zoo als in de vorige is opgegeven, doch verzuime niet ze bij goed weder vlijtig te luchten.

De knolgewassen, die den winter over in den open grond zijn blijven staan, neemt men er thans allen uit. Van de uitspruitsels der oude artisjok-planten legt men een nieuw plantbed aan en bedekt dit met blad of stroo. De in de broeibakken reeds in bloei staande aardbeziën moeten vlijtig gelucht worden, opdat de bloesems niet afvallen.

De meestal in Februari invallende dooi veroorlooft nogtans zelden reeds veel in den grond te werken, uithoofde deze al te nat is. Men gaat derhalve met de werkzaamheden in huis voort, zoo als die in de vorige maand zijn vermeld, en zorge thans ook vooral voor het gereed maken van erwtenrijs en boonenstaken. Van het eerstgenoemde kan men een gedeelte op de reeds bezaaide bedden leggen, om deze tegen de vogels te beschutten.

In deze maand moet men een aanvang maken met het, zooveel doenlijk, verdelgen van ongedierte; behalve de muizen, waarvan reeds vroeger gesproken is, trachte men de wormen, die vooral de meloenplanten aantasten, te vernietigen, en make jacht op de mollen.

M A A R T.

Indien er het een of ander van de vorige maand te doen is overgebleven, verrichte men dit alsnu; om zich te overtuigen, dat niet iets van dien aard vergeten zij of worde, ga men de werkzaamheden voor Januari en Februari aangewezen, nogmaals nauwkeurig na. Vooral zorge men in

deze maand het bemesten en omspitten van den grond te voltooien; want het is deze maand, waarin bijna alle soorten van moesgroenten worden gezaaid of verplant, zoodat men, zoo het weder zulks slechts eenigszins toelaat, onafgebroken buiten 's huis werkzaam behoort te zijn, terwijl men dien tijd, waarin de ongunstige weêrsgesteldheid dit ten eene male verbiedt, kan gebruiken, om hetgeen in vorige maanden in huis niet is kunnen ten uitvoer gebracht worden, alsnog te verrichten, zoo als naauwkeurig den, in den kelder en andere bewaarplaatsen, nog aanwezigen voorraad van groenten na te zien, en zorgvuldig al het aangestokene te verwijderen, doch hetgeen gaaf is, naar eene luchtiger plaats over te brengen.

Men zaait: spinazie, postelein, wortels, peterselie-wortels, pastinaken, rapen of knollen, chicorei, rapunsel, kervel, salsefij of haverwortel, schorseneren, mierikwortel, zuring, zomer-andijvie, lepelblad, munt of kruisemunt, pimpernel, bernagie, hysop, kropsalade, erwten, tuinboomen, knoflook, alle soorten van kool tot zomergebruik, koolrapen, prei en winter-uien.

De gezaaide peterselie en kervel moeten gestadig vochtig gehouden worden, omdat deze anders moeilijk opkomen.

Men zaait in het begin der maand dunsel en latuw, om deze vroegtijdig te hebben, en kan dit veertien dagen later herhalen. Den langen mest, waarmede de aspersiebedden gedekt zijn, neemt men weg en spit den korten voorzichtig onder; om de zich reeds ontwikkelende spruitjes niet te beschadigen; daarna harkt en vlakt men de bedden; en maakt ze eenigszins bolrond. Ook kan men in deze maand nog nieuwe aspersiebedden aanleggen, die men wat hooger maakt dan de paden zijn, en op die bedden naderhand kropsalade planten. De artisjokken en eenige andere groen-

ten, die gedurende den winter zijn bedekt geweest, kan men, wanneer het weêr gunstig is, nu ontblooten. Reeds in deze maand begint men vroege aardappelen te poten, doch dekt de bedden tegen nachtvorst met blad of stroo. Men legt nieuwe aardbeziën-bedden aan van jonge uitloopers, in eenen goedgemesten grond, en zet de planten 1 voet van elkander, de groot-vruchtige soorten op een onderlingen afstand van 2 voet. De oude aardbeziën-bedden worden gezuiverd, de ranken weggenomen en, na van onkruid gezuiverd te zijn, wordt er voorzichtig korte, goed vergane mest onder gehakt. Over het algemeen zorgt men het reeds vroeger gezaaide van onkruid te zuiveren, dat men vooral niet te groot moet laten worden, omdat het dan de planten verstikt of bij het uitwieden deze te veel zou doen lijden. Men neemt verder alle gewassen die verdord zijn weg, brengt den moestuin in orde, door de breede paden te schoffelen en op te harken, en de smalle met een platte schop te schuimen: de hiervan afkomende aarde spreidt men over de bedden of rabatten uit; indien het noodig is, begiet men het gezaaide. Men verzuime niet het ongedierte te verdelgen. Vooral zij men indachtig de mollen hardnekkig te vervolgen, die nu in deze maand jongen voortbrengen. Behalve door ze te vangen in de bekende vallen en knippen, kan men ze uit de zaadbedden verdrijven, door daarin takken van walnoten en vlierstruiken te steken of de koppen van gerookte bokkingen in hunne loopgraven te leggen. Om ze met eene spade uit den grond te lichten terwijl ze wroeten geve men acht op hen des morgens om 6, des middags om 12 en des namiddags om 3 uur, tegen dat er regen valt, zijn ze vooral druk in de weêr; op hen jacht makende, zorge men onder den wind te blijven.

De overblijvende, huishoudelijke gewassen, die reeds onderscheidene jaren op dezelfde plaats gestaan en veel hout gemaakt hebben, worden in Maart gescheurd en verplant, zoo als: lavendel, kruisemunt, thijm, pimpernel, salie, venkel, dragon, bieslook, melisse of citroenkruid, zuring, hysop, wijnruit. Deze gewassen verlangen een lossen, goed gemesten grond, terwijl de wortels goed ingekort en de planten diep gepoot moeten worden, waardoor zij weliger groeien.

Heeft men in de vorige maand pitten van meloenen in den warmen bak gelegd, alsdan brenge men de planten thans in een anderen warmen bak over, en geve aan dezelve bij eene zachte weêrsgesteldheid genoegzaam lucht, doch dekke ze des nachts met stroo- en rietmatten tegen de koude. Wanneer zij twee of drie bladen hebben, breekt met het hart er uit, opdat zij beter uitstoelen.

Men steekt spinazie en rapunsel, om aan de planten, die staan blijven, meerdere ruimte te verschaffen.

Reeds in het begin van deze maand zaait men radijs en gaat daarmede alle 14 dagen voort. Voor het eerste zaaisel verkiest men een warme, zonnige plaats, en houdt zoolang de planten niet boven den grond zijn, het gezaaide, zooveel mogelijk, gelijkmatig vochtig. Het best zaait men de radijs tusschen de peen of wortels door. Op warme standplaatsen zaait men in krachtige aarde selderij; op een kouderen grond geschiedt zulks eerst in de volgende maand, of men zaait ze ook wel in deze maand in broeibakken, ten einde vroege planten te verkrijgen.

Van de erwten legt men verschillende soorten: doch wanneer men daarvan zaad wil winnen, moet men de eene soort op een afstand van minstens 60 schreden van de andere verwijderd houden, want anders ontaarden zij. Augurkjes legt men in de broeibakken of in potten.

Tot het winnen van zaad worden de tweejarige groenteplanten, indien dit niet reeds in de vorige maand gedaan is, verzet of geplant. Hiertoe behooren van de in de open lucht overwinterde groene- of boerenkool, brusselsche- en savooiekool, kervel, peterselie, radijs, pastinaken, veldsalade, schorseneren, spinazie, selderij, suikerwortelen, wortelen; en uit den kelder of andere bewaarplaatsen: ajuin, prei, knoflook, uien, chalotten, witte en roode kool, koolraap, mierikwortel, kapperkool, andijvie, beetwortel, rammenas, chichorei. Doch men plaatse zoodanige van deze gewassen, welke in bloei en zaad aan elkander gelijk zijn (gelijkslachtigen), niet dicht bij elkander, omdat zij in dat geval lichtelijk verbasteren. De grond moet goed, doch niet te vet zijn, indien men goed en volmaakt zaad wil oogsten; de bedden, waarop zij geplant zijn, moeten lucht en zon hebben, doch tegen stormen beschut zijn; de planten moeten op genoegzamen afstand van elkander gezet worden, omdat men anders slecht zaad verkrijgt; de salsefij of haverwortelen, uien, prei 1 voet, de meeste andere wortelgewassen, boeren- en kapperkool $1\frac{1}{2}$ voet, alle andere soorten sluitkool, koolraap, radijs, winterandijvie, beetwortel 2 voet van elkander. — Sommige gewassen, bijv. selderij, brusselsche-, boeren- en savooiekool, schorseneren, enz. kunnen, om zaad te dragen, ook op de plaats blijven staan, waar zij overwinterd hebben, wanneer zij slechts niet te dicht bijeenstaan.

In deze maand (liefst in het laatst) legt men koude bakken aan om groenten te vervroegen, zoo als bloemkool, postelein, stamboontjes, enz. — De aardbeziënplanten, die in den warmen bak staan, behandelt men eveneens als in Februari, doch men zorgt dat zij over dag veel lucht krijgen.

Men legt pootuien (op St. Benedictus [21 Mrt.]) en plant mierikwortel.

Ook in deze maand kan men nog warme bakken aanleggen. Voor die bakken, welke in vorige maanden zijn aangelegd en bezaaid, draagt men alsnog bijzondere zorg, vooral ten opzichte van behoorlijke luchting en schermen, daar de weêrsgesteldheid in deze maand nog ongestadig is, en op warmen zonnenschijn dikwijls hevige koude volgt. Bespeurt men dat de hitte in de bakken merkelyk is verminderd, dan legt men er verschen mest om. Runbakken behouden langeren tijd en meer gelijkmatig hunne warmte, waarom men deze nóg geen nieuwe warmte behoeft toe te voegen. Bij zacht weêr opent men de ramen aan dien kant, waarop de wind niet staat, doch des nachts dekt men die nog met riet- of stroomatten. Valt er een zachte en warme regen, zoo neemt men de ramen geheel weg, doch legt ze er, wanneer de planten vochtigheid genoeg hebben verkregen, weder op.

APRIL.

Daar het niet zelden gebeurt, dat eene ongunstige weêrsgesteldheid belet heeft, werkzaamheden in den tuin, vooral het in den grond brengen van zaden, te verrichten, die als reeds in de vorige maand behoorende te geschieden, zijn vermeld geworden, gaat men zorgvuldig na, wat er uit die maand te doen is overgebleven, en verricht dit alsnu. Verder gaat men voort met het zaaien van allerlei soort van groenten, ook al zijn diezelfde soorten in de vorige maand gezaaid, ten einde men voortdurend daarvan voorzien blijve. Al die soorten, welke toen reeds zijn opgenoemd, kunnen ook nog in deze maand bij herhaling

gezaaid worden, en hierbij kan men op warme plaatsen, op bedden, tegen muren of schuttingen gelegen, augurken en komkommers voegen; insgelijks zomer-andijvie om later te verplanten. De in de vorige maand gelegde of uit de bakken verpootte groote boonen en erwten worden van onkruid gezuiverd en aangehoogd met aarde; bij de laatsten kan men reeds rijzen plaatsen.

In het begin dezer maand legt men in een bak snij- en spersieboonen, de laatste ook heeren- of prinsessenboontjes genaamd, en verplant die, welke in Maart daarin gelegd zijn, nu in den vollen grond uit; bij gunstig weder kan men in het laatst van April deze ook reeds in den open grond bij de stokken leggen. Op dien tijd zaait men ook boerenkool, verplant de drie- en vierjarige aspersies, poot winteraardappelen, en verzet uit de bakken komkommers en augurken, doch overdekt ze alsnog met glazen klokken; zekerder is het nochtans deze uit den warmen in den kouden bak over te brengen, en nog tot de helft der volgende maand de ramen er op te laten liggen.

Daar de radijs, welke men in deze maand zaait, bijzonder veel van de aardvlooiën te lijden heeft, zaait men daar langs tuinkers, waarheen die insecten zich alsdan begeven en de radijs vrij laten, of men bestrooie de radijsplantjes van tijd tot tijd met fijne droge gips.

De grond, waarvan met het einde der vorige of het begin dezer maand de oogst der wintergroenten, zoo als spinazie, savooie- en boerenkool, enz., is afgeloopen, wordt bewerkt; de akkers, die reeds in den herfst of de beide vorige maanden omgespit zijn, worden in gereedheid gebracht, voor zoo ver men ze niet reeds gebruikt heeft.

Men moet den onlangs omgespitten grond, voor dat hij bezaaid wordt, en inzonderheid wanneer hij te licht is,

eenigszins vasttrappen of met een platte schop vastslaan, ten einde hij niet hol ligge of door den voorjaarswind schraal worde.

Men legge nog artisjok-bedden aan van uitspruitsels, en verplante in den open grond die gewassen, welke in de bakken gezaaid zijn en thans eene behoorlijke grootte hebben, zoo als bijv: bloemkool, koolraap, zeekool, enz.

In deze maand vermenigvuldigt men ook de vaste planten, hetzij door ze te scheuren, of door uitloopers, zoo als thijm, asem, marjolijn, lavendel, enz.

Gepoot en verplant worden nog uien, chalotten, knoflook. Ten einde de poot-uien niet in 't zaad schieten, droge men ze des winters op den oven. Thans is het insgelijks tijd om de verschillende koolsoorten (indien het niet reeds in de vorige maand geschied is,) te verplanten, als ook kropsalade en zomer-andijvie.

De in de maand Maart geplante koolsoorten moet men hakken, en, indien het planten zijn, die den winter over gestaan hebben, moet men ze tevens aanaarden. Over het algemeen moeten de bedden of akkers, waarop gewassen uiteen geplant staan, gehakt, en de overige zorgvuldig gewied worden. Het tijdig wieden is eene zaak, waarop men vooral behoort te letten. Die groenten, welke in de vorige maand gezaaid zijn en te dik opkomen, dunt men uit, zoodra de planten daartoe groot genoeg zijn, opdat de overige lucht en ruimte krijgen, daar zij anders te spillig opgroeien; dit behoort vooral tijdig te geschieden bij ajuin, beetwortels, peterselie, radijs (zoo deze alleen gezaaid is,) schorsoneren, wortels, rapen, enz.

Aan de warme bakken geeft men steeds meerder lucht, doch nog altijd aan de windvrije zijde. Het onkruid, dat daarin opkomt, plukke men zorgvuldig uit, en beplante de

ledig geworden plaatsen met augurkjes of boonen. Van bakken, waarin bloemkool, wortels, koolplanten en dergelijke staan, kan men, indien de weêrsgesteldheid gunstig is, de ramen geheel wegnemen en elders gebruiken.

Indien men in deze maand nog selderij wil zaaien, moet het zaad vooraf minstens 24 uren geweekt en vervolgens op een matig warm bed gezaaid worden, omdat de planten anders te laat zouden aankomen.

De aardbeziën-bedden moeten zuiver, de grond los gehouden en bij droog weder begoten worden, wanneer men goede en vele vruchten wenscht te hebben. Wanneer zulks niet reeds in de vorige maand is geschiedt verzuime men thans vooral niet, de ranken weg te nemen.

M E I.

In deze maand groeit het onkruid het weligst; daarom moet men vooral zorgen, dat het niet de overhand krijg, maar het tijdig en met den wortel uittrekken. Hiermede behoort niet gewacht te worden tot dat het begint te bloeien, het allerminst tot dat het uitgebloeid heeft en reeds zaad draagt. Dit onkruid bezigt men tot het aanleggen van mesthoopen, doch men zoek er zorgvuldig het kweekgras of zoogenaamde puin uit, omdat de wortels hiervan jaren lang in wezen blijven en hunne groei-kracht behouden. Ook brenge men op den mest- of aardhoop nimmer in 't zaad geschoten onkruid, daar men alsdan, te gelijk met het bemesten van den grond, dien met onkruid zoude bezaaien. De vroeger reeds aangelegde aardhoopen, tot het verkrijgen van goede tuinaarde, worden omgezet, en men begiete die

van tijd tot tijd met tot dat einde verzamelde gier en secreetmest, alle afval uit den tuin, uit de keuken en het huis is geschikt voor de aardhoop.

De aspersies kunnen thans gestoken worden van de gewone rabatten; op warm gelegen plaatsen heeft zulks reeds in het laatst der vorige maand kunnen geschieden. Men gaat voort met het steken der spinazie; voornamelijk snijde men de engelsche spinazie terstond af, zoodra zij dreigt in 't zaad te schieten, omdat deze gewoonlijk dood gaat, indien men haar laat voortgroeijen.

Met het zaaien van groenten, reeds in de vorige maand vermeld, gaat men alsnog om de veertien dagen voort. In het begin der maand zaait men nog lage krulkool, om de rabatten, die later leeg worden, er mede te bepoten. Om krachtige planten te verkrijgen, moet men zeer dun zaaien, of ze naderhand juitdunnen, wanneer zij te dicht op een staan. Tot later gebruik zaaie men thans najaars-andijvie, herfst-bloemkool en winter-wortelen in het laatst der maand; verder savooie-, kapper-, witte- en brusselsche kool, ook nog roode kool tot wintergebruik, koolrapen en broccoli, insgelijks schorsoneren; en van verschillende groenten, die men later versch wenscht te gebruiken, zaait men nog postelein, zomer-andijvie, rapunsel, zuring, radijs, peterselie-wortel, kropsalade, om de veertien dagen. Tot het zaaien van zomer-knollen wacht men een warmen regen af. Des noods kan men nog, op de wijze in de vorige maand vermeld, selderij zaaien, wanneer het vroeger gezaaide mislukt mocht zijn. Telken 14 dagen of drie weken gaat men voort met het leggen van erwten. De vroeger gezaaide hebben thans reeds die grootte bereikt, dat men, indien dit niet al vroeger is geschied, er rijs bij kan plaatsen; naarmate zij grooter worden diént men ze van nog hooger rijs te voorzien en

door aanbinden met dun touw of bij voorkeur met moscovische mattenbies te zorgen, dat zij niet over de paden heên buigen. Ook legt men voor het eerst in den kouden grond klim-, snij-, en prinsessenboonen om de stokken of langs rijzen; dikwijls echter mislukt dit zaaisel door het ongunstige weder, weswege men met den grooten bouw tot in de volgende maand wacht; doch de in de bakken gelegde kunnen thans verpoot worden. Dit kan insgelijks in den loop dezer maand geschieden met komkommers en augurkjes, want ofschoon de latere planting dikwerf meer vruchten oplevert, mag men nogtans het vroege overplanten niet verzuimen, daar niet zelden die moeite door rijkelijke vruchten beloond wordt. Indien bij nat en koud weder de komkommer- en augurkjesplanten niet voortkomen, maar sukkelen en geel worden, dan maakt men de aarde er om los en bestrooit die rondom de planten met hoendermest of roet en wat guano.

De artisjokken, die gedurende den winter in den kelder zijn bewaard, kunnen in de open lucht gezet, en van de uitloopers ook nog nieuwe plantingen aangelegd worden. Het best gedijen stekken van oude planten, die den winter over buiten gestaan hebben.

De schoonste vroege saladekroppen worden gemerkt, om deze tot het winnen van zaad te laten staan. Evenwel moet men van deze, evenmin als van andere groenten, verschillende soorten dicht bij elkander plaatsen, omdat het zaad alsdan een verbasterd soort voortbrengt. De kroppen die geneigd zijn om spoedig in 't zaad te schieten, moet men niet mesten, omdat zij alsdan slecht zaad opleveren. Dit geldt ook van de andijvie-planten, waarvan men insgelijks de schoonste tot datzelfde einde uitkiest. De stengels der zaadplanten worden aan stokken vastge-

bonden. Van kroppen, die men voor de keuken wil bewaren, steekt men den penwortel gedeeltelijk af, waardoor de plant niet zoo spoedig in 't zaad schiet.

Alsnu verplant men onderscheidene soorten van kool, als: witte-, zomer-, sluit- en savooiekool, salade, en beetwortels, selderij en prei.

Daar men somtijds in deze maand eene lang aanhoudende droogte kan hebben, waardoor het gezaaide belet wordt op te komen, en de reeds uitkomende planten in haren groei tegengehouden worden, behoort men een en ander zooveel mogelijk door begieten te voorkomen. Vooral moet men alsdan die plaatsen, waarop men jonge planten wil verzetten, vooraf behoorlijk nat maken. De aardbeziën, die in deze maand bloeien en vrucht zetten, moeten bij aanhoudende droogte om den anderen dag ruim begoten worden. Hierdoor wordt haar groei zelfs meer bevorderd dan door den regen. Het begieten geschiedt alsnog vóór den middag, daar anders, uit hoofde der nog menigmaal plaats hebbende nachtvorsten, de grond te zeer zoude bekoelen, en de planten gevaar loopen van te bevriezen.

Men zorge die bedden, waarvan de oogst is afgeloopen, dadelijk met andere planten wederom te bezetten, ten einde geenen grond ongebruikt te laten liggen.

Met de werkzaamheden in de broeibakken gaat men voort even als in de vorige maand; men legt echter geene nieuwe meer aan, tenzij voor late meloenen. Eene bijzondere zorg vereischen thans de meloenplanten, die bloeien en vruchten hebben gezet. De waterloten, die aan hare weelderigheid kenbaar zijn, moeten afgesneden, en die, welke vrucht gezet hebben, drie of vier leden boven de vrucht afgeknepen worden. Die vruchten moeten ongeveer veertig dagen, nadat zij gezet zijn, door de bladeren bedekt blijven, waarna

men de bladeren verwijderd, om de vruchten verder aan de zonnestralen bloot te stellen, waardoor zij een aangename smaak verkrijgen. Ten einde dit laatste te bevorderen, moet men aan de planten niet te veel water geven, maar ze matig vochtig houden, en niet zoo zeer de plant zelve als wel de zich ver uitspreidende wortelvezels liever ruim begieten, waartoe men zuiver sloot- of regenwater gebruikt. Het best is om tijdens een zachten, zoelen regen de ramen weg te nemen; evenwel moeten deze 's nachts nog met rietmatten gedekt worden, zolang men voor nachtvorst bevreesd is. Gedurende den bloeitijd en wanneer de vruchten gezet zijn, moet men de bakken vlijtig luchten, en de planten tegen de al te felle zonnestralen beschutten.

J U N I.

Men gaat voort met het zaaien van die groenten, welke men langen tijd versch wenscht te gebruiken, zoo als dit bij de vorige maand is opgegeven; doch vooral klim-, snij-, en prinsessenboonen moeten in deze maand gelegd worden. Wil men nog laat kervel hebben, dan zaai men die nog in deze maand alsmede peterselie, en insgelijks spinazie, deze laatste op beschaduwde plaatsen, waar zij zeer goed voortkomt; dit doet men ook in de beide volgende maanden, ten einde deze groente langen tijd versch te kunnen gebruiken. Ook is het thans tijd om winter-andijvie, winter-rapen en rammenas te zaaien. Komkommerpitten worden mede gelegd in goed omgewerkte, doch niet te zware aarde; men legt bijv. 5—8 pitten bij elkander, omdat vele niet opkomen, plukt naderhand de zwaksten uit en laat slechts 2 of 3

der sterkste planten bijeen staan. De grond moet goed vochtig gehouden en later de planten veel begoten worden. Men houde in 't oog, dat men bij aanhoudende droogte, zowel het gezaaide als het reeds uitgekomenen, en die plaatsen, waar men jonge planten wil zetten, moet begieten. Dit zelfde is ook toepasselijk op de aardbeziën, van welke men bovendien de uitloopers moet wegnemen, ingeval dit niet reeds geschied is.

In de laatste helft dezer maand verplant men witte sluitkool, kapperkool, savooiekool, late bloemkool, brusselsche spruitkool en boerenkool, op twee voet afstand van elkander; ook winter-andijvie kan verplant worden, doch bij ongunstig weder wacht men liever daarmede, even als met de koolsoorten, tot in het begin der volgende maand.

Indien er reeds planten zijn, waarvan het zaad geschikt is om in te zamelen, bijv. rapunsel- en kervel-zaad, verzuime men dit niet te doen voordat het zijne volle rijpheid verkregen heeft, want anders loopt men gevaar, dat door het openspringen der zaadhuisjes veel daarvan verloren gaat. Men snijdt de stengels af en bindt ze in bundels bijeen, hangt ze aan eene zonnige, luchtige plaats op, en laat het zaad dus verder rijp worden. Wanneer het goed droog, dus rijp is, bewaart men het op eene zeer droge luchtige en gedurende den winter vorstvrije plaats; dit is van toepassing op alle zaden. De kiemkracht of vruchtbaarheid duurt niet bij alle zaadsoorten even lang. Er zijn planten, waarvan het zaad vijf, of zes jaren, ja, nog langer goed blijft, terwijl van andere dit slechts één jaar het geval is. Om in twijfelachtige gevallen de kiemkracht van onderscheidene zaden te onderzoeken, vestig ik de aandacht op de zeer doelmatige „kiemplaten” die in verschillende soorten, tot zeer billijke prijzen te bekomen zijn, bij de firma

E. H. Krelage en Zoon, bloemisten, te Haarlem. Niemand zal zich deze kleine uitgave beklagen, door de zekerheid welke hij hiermede bekomt, want in den Tuinbouw vooral, is ten gevolge van een mislukt zaaisel, „tijd verloren, veel verloren”. Ofschoon men nu in 't algemeen zoo mogelijk éénjarig zaad gebruikt tot het zaaien, zijn er evenwel gewassen waarvan men aan het tweejarige de voorkeur geeft. Ook behoeft men het zaad na het rijp worden niet dadelijk schoon te maken of uit de zaadhuisjes te doen, dit is later een goed werk op regenachtige dagen of wanneer er niet veel werk voorhanden is.

De grootste en schoonste salade-kroppen worden ook in deze maand tot zaad uitgeteekend: en wanneer men bespeurt, dat vroeger reeds tot dit doel bestemde kroppen door het natte weder beginnen te verrotten, haaste men zich de aangestoken zaadhuisjes weg te nemen, ten einde te voorkomen, dat de geheele plant verloren ga. — Indien men van den thijm geen zaad wil winnen, dan moet men de loten van dit jaar tot aan het hout wegsnijden; hierdoor worden de planten, zoo men ze vochtig houdt, des te sterker. Heeft men bij de tot zaaddragers bestemde gewassen (kool, salade, uien, enz.) nog geene stokken geplaatst, dan moet dit vooral nu geschieden.

Vroege peulen, erwten en tuinboonen kunnen in 't laatst van deze maand ingeogst worden. Men trekt ten dien einde de planten uit den grond, bindt ze in bundels bijeen en hangt ze te drogen, echter zorg dragende, dat noch hoenders, noch vogels daaraan schade kunnen toebrengen. Nadat de peulen geheel droog zijn, plukt men deze af, en bewaart ze als boven omtrent alle zaden gezegd is. Het stroo kan men op eene droge plaats bewaren, ten einde het later tot dekking voor gewassen tegen de koude te bezigen, waarna men het op den mesthoop brengt.

Naarmate de zomer-andijvie de behoorlijke grootte bereikt heeft, wordt zij opgebonden, opdat de bladen geel en malsch worden; men doe zulks echter bij droog weder. Bij de komkommers en augurkjes plaatst men 4—6 voet hooge stokken, tegen welke zij opklimmen, hetgeen verkieselijker is dan ze langs den grond te laten voortkruipen, omdat men smakelijker en meer vruchten verkrijgt. Doch tevens worden de planten sterk aangeaard. Pompoenen of kalabassen behandelt men op dezelfde wijze, indien het geene al te grootvruchtige soorten zijn. Van de tuinboonen breekt men, terwijl zij nog bloeien, de toppen af, om zeer groote schokken te verkrijgen, alhoewel anderen dit afkeuren, doordien alsdan de boonen niet zoo malsch worden, maar harder van bast, dan die welke men heeft laten doorgroeien. Tot zaadwinners laat men de onderste schokken er aan. — Zijn de vroeg gelegde stam-, snij-, en prinsessenboonen goed opgekomen, dan moeten die thans gehakt en, wanneer zulks niet vóór of bij het leggen geschied is, de staken er bijgeplaatst worden. Bespeurt men dat zij van de slakken te lijden hebben, dan moet men deze des avonds bij het licht vangen, of men bestrooit den grond met asch of zaagsel. Een geschikt middel om slakken te lokken, ten einde ze gemakkelijker te vernietigen, bestaat mede in het strooien van aan stukken gesneden appelen, penen of zemelen op de paden, waarop die dieren gretig azen en men ze met eenige oplettendheid gemakkelijk vangen kan. De overtollige uitloopers der artisjokken kunnen tot een nieuwen aanleg gebezigd worden. Indien men daartoe een vochtigen, goeden grond kiest en de jonge planten behoorlijk begiet, zoo heeft men in den herfst daarvan nog een redelijken oogt te wachten. — De rijpe aardbeziën plukt men voordat zij door de zor beschenen worden — en wenscht men ze 2—3 dagen

goed te houden, dan spreidt men ze dunnetjes in gevlochten mandjes uit, en zet ze boven koud water. Terstond na het plukken zijn de aardbeziën het minst lekker, 3—5 uren daarna, krijgen ze hare aangename aromatische geur en smaak. Zonder uitzondering moeten alle vruchten 's morgens vroeg en vóór dat de zon ze beschenen heeft, geplukt worden.

De bladen der knol- en koolgewassen, die geel beginnen te worden, gebruikt men tot voeder voor het vee. Aspersies mag men na St. Jan (24 Juni) niet meer steken, indien men de planten niet benadeelen wil. Dit geldt vooral ten opzichte dier bedden, waarvan men voor het eerst vruchten heeft gekregen. Om aspersies tot den winter te kunnen bewaren; neemt men een goed droog luchtdicht vaatje, onder in het vat strooit men eerst eene laag meel, daarop legt men eene laag aspersies, welke men vooraf afgewassen en goed afgedroogd moet hebben, daarover strooit men weêr eene laag meel, zoodat ze goed bedekt zijn, men gaat hiermede voort, tot dat het vaatje op 2—3 centimeters gevuld is, de laatste laag moet meel zijn en ten laatste eene laag vet: daarna wordt het afgesloten en op eene droge plaats bewaard. De grond der aspersiebedden, zoowel als die van alle andere bedden van den moestuin, wordt door hakken los gemaakt en van onkruid gezuiverd. Gele en witte wortels, als ook peterseliewortels, dunt men tegelijk bij het wieden uit, wanneer zij te dicht mochten staan.

De hoopen onkruid worden met aarde vermengd en door-eengewerkt. Nadat het geregend heeft, begiet men de kool- en selderijplanten met gier. De vroege aardappelen, de beet- en mangelwortels, de koolraap en andere koolsoorten worden gehakt en aangeaard.

Rapunsel plant men eerst op het einde dezer of in het begin der volgende maand, daar de te vroeg uitgeplante

ligt in 't zaad schiet. Ook selderij wordt het voordeeligst eerst in het midden of tegen het einde van Juni gepoot: doch deze verlangt een vetten, diep omgespitten grond, vlijtig hakken en begieten. Alle vier weken begiet men ze met gier.

Van de broeibakken, behalve van die der meloenen, kunnen de ramen naar mate de weêrgesteldheid, reeds in het begin dezer maand of anders stellig in den loop daarvan worden weggenomen. Ook de matten en andere dekkingen gebruikt men niet meer, en brengt ze na zorgvuldige droging onder dak. Op het verdelgen van rupsen en vlinders moet men bedacht zijn; voornamelijk vange men met gazen netjes de zoogenaamde witjes weg; want indien men dit verzuimt, loopt men gevaar van weldra uit hoofde der buitengemeene vermenigvuldiging dier insecten, alle koolplanten met rupsen bedekt te zien.

Toekruiden en geurige planten* om te drogen worden voor de eerste maal afgesneden, zoo als: boonenkruid, thijm, rosmarijn, enz. Het afsnijden geschiedt 's morgens vroeg, en het drogen op eene luchtige, doch zonzvrije plaats, beveiligd tegen vochtigheid.

In deze maand rolt men met een licht blok, na ze vooraf behoorlijk gewied te hebben, de bedden of akkers, die met winterajuin bezaaid zijn. Men kan zulks ook wel tot de volgende maand uitstellen, alsdan echter moet het in de eerste helft daarvan geschieden. Dit zelfde geldt omtrent het neêrtrappen van het loof der pootuien, waardoor het aanrijpen er van bevorderd wordt.

JULI.

Zoodanige zaden, die bij het einde der vorige maand nog niet genoegzaam rijp waren, zullen in den loop van deze dienen ingezameld te worden, zoo als b. v. dat van alle soorten van kool, spinazie, anijs, uien en radijs, haverwortels, peterselie en eenige soorten van rapen. Dagelijks behoort men de zaaddragende gewassen na te zien, om niet het beste zaad verloren te laten gaan. Van de in den kouden grond staande komkommers en augurken bestemt men de vroegste en schoonste om er zaad van te winnen.

De bedden, waarvan de oogst is afgelopen, worden voor nieuwe bepotingen gereed gemaakt. Zijn zij slechts eenmaal bezaaid of beplant geweest, alsdan is het niet noodig die om te spitten, maar is meestal eene luchtige omwerking tot het losmaken van den grond voldoende: doch is de tweede oogst daarvan reeds afgelopen, zoo vereischen zij eene nieuwe omspitting en, naar gelang der planten, die men daarop zaaien of poten wil, insgelijks eene nieuwe bemesting. In het eerste geval geschiedt de omwerking het doelmatigst met de mestvork, die bij vaste gronden van ronde, bij losse daartegen van platte tanden behoort voorzien te zijn. Op dusdanigen omgewerkten of omgespitten grond nu plant men boerenkool, bloemkool, selderij, prei, winterandijvie, marjolijn, thijm; of bezaait dien met winterrapen en rammenassen. Ook kan men alsnog winterbloemkool en winterandijvie zaaien; insgelijks, liefst op warme, beschutte plaatsen, erwten en groote boonen leggen, ten einde deze nog laat versch te hebben, hetgeen bij een gunstig najaar en niet al te vroeg invallende vorst zeer wel gelukt, ofschoon dan evenwel de opbrengst nimmer zoo rijkelijk is

als vroeger. Dit geldt ook omtrent de klim-, snij-, en prinsessenboomen, die men, na ze geweekt te hebben, om het opkomen te bespoedigen, bijv. langs de rijzen, waaraan erwten gestaan hebben, nog in deze maand kan leggen.

Om in den herfst jonge groenten te hebben, zaait men nog radijs, zomrandijvie, knollen, wortelen, zoowel gele als witte, salade, spinazie, schorsoneren. Bij felle en aanhoudende droogte moet men zoowel het gezaaide, als het gepote begieten. Dit doet men tegen den avond, of 's smorgens vroeg. Doch de plaatsen waar men jonge planten in den grond wil brengen, worden 's morgens nat gemaakt en tegen den avond bepoot, want midden in den zomer is het beter zulks des na- dan des voormiddags te doen.

Men gaat voort de knolgewassen, zoo als aardappelen, enz., als mede de bloem- en andere kool, te hakken en aan te aarden, andijvie op te binden, den grond allerwege van onkruid te zuiveren, rupsen en ander ongedierte te verdelgen, de aardhoopen om en door een te werken, de paden te schoffelen, en den geheelen tuin een rein en bevallig voorkomen te verschaffen. Ook maakt men bedden voor eenige groenten, die den winter overblijven, gereed, bijv. wortelen, uien, suikerwortel, bloemkool, insgelijks die voor aardbeziën. Men verzuime niet de komkommer- en augurkjesplanten, waarbij men in de vorige maand stokken geplaatst heeft, naarmate zij ranken maken, vast te binden. In de tweede helft dezer maand beginnen deze reeds geschikt te worden, om in te maken; hiertoe moet men ze niet volwassen laten worden, want alsdan krijgen zij te veel zaden. Voordat men met het inmaken of inleggen een begin maakt, laat men ze een paar dagen liggen. Vele personen klagen dat hunne ingemaakte komkommers en augurkjes slap en door de schimmel aangetast worden; men zij

vooral indachtig om tot het inmaken beste wijnazijn (geen bier noch snelazijn) te bezigen, voege daarbij een stukje aluin, zorgte voor goede luchtdichte potten of flesschen en beware ze in een koele luchtige kelder.

Uien, chalotten, ajuin en knoflook neemt men uit den grond, zoodra het loof geel begint te worden, en brengt ze, om verder rijp en droog te worden, op eene luchtige plaats. Wil men doperwten, peultjes en groote boonen tot wintergebruik drogen, dan plukke men deze, wanneer zij nog jong zijn, late ze niet te lang liggen, maar berge ze op eene droge plaats.

Dagelijks verzamele men de rijpe artisjokken, om ze haren smaak niet te doen verliezen. Van de oude artisjokplanten neemt men de zijloten tot op twee of drie na weg.

Wanneer het in de laatste helft dezer maand aanhoudend vochtig weder is, snijdt men het loof der aardbeziën, ter hoogte van een paar duim boven den grond, af, en ontdoet tevens de planten van de uitloopers.

Men denke aan het bereiden van genoegzamen en goeden mest voor de eerstvolgende maanden.

Knollen en zomer-radijs worden, om in het volgende jaar er zaad van te winnen, het best in deze maand gezaaid; insgelijks gele wortelen, kool en selderij. — Onder de komkommers en augurkjes, welke men tot zaad bestemt, legt men, zoo zij op den grond liggen, om ze tegen het verrotten te beschutten, een stuk lei of eene glasruit.

Marjolein, thijm, hysop, kruizemunt, salie, melisse en andere geurige kruiden moeten onmiddelijk voordat zij bloeien, afgesneden en in de schaduw tegen nat beveiligd gedroogd worden. Van de bloemkool bindt men bij droog weder de bladen van boven bijeen, om de kool wit te houden.

De aardbeziënbedden kunnen, wanneer de ranken weg-

genomen zijn, tusschen de rijen voorzichtig omgespit en er tevens korte mest onder gebragt worden.

Aan de meloenen in de broeibakken moet men vlijtig lucht, en wanneer het noodig is, water geven. Hare vruchten die beginnen te rijpen, legt men op stukken lei. De ramen kunnen ook wel reeds in 't begin dezer maand geheel afgenomen en geborgen worden.

Men gaat voort de zaden, die rijp zijn, in te zamelen.

AUGUSTUS.

In het begin dezer maand worden de tuinboonen, wanneer de schokken beginnen zwart te worden, uit den grond getrokken, op eene zonnige, doch tegen den regen beschutte plaats, uiteen gezet, en wanneer zij geheel droog zijn, worden zij afgeplukt en bewaard; evenzoo handelt men met de vroege stam-, snij-, en prinsessenboonen, wanneer de hauwen geel zijn. Van de peulen zal reeds het tweede legsel rijp zijn. Van de vroege komkommers en augurkjes zal men insgelijks reeds de zaadvruchten kunnen afnemen, die men op eene veilige plaats geheel rijp laat worden. Bij gunstige weêrsgesteldheid zullen er vele rijpe meloenen zijn, die men daaraan herkent, dat de vrucht geurig wordt en van den steel begint los te laten; alsdan neemt men ze af en laat ze eenige dagen in een vertrek of in den kelder liggen, waardoor zij volkomen rijp wordt. — Verder zullen, naarmate van hunne standplaats en de meer of minder gunstige weêrsgesteldheid, in het begin, het midden of op het einde dezer maand de zaden der volgende gewassen tot het inzamelen rijp zijn, als van: kervel, haverwortels of

salsefij, schorsoneren, marjolein, bloemkool, zomerandijvie, gele en witte wortels, venkel, peperwortel of mierik, anijs, koolraap, oostindische kers, gierst, linzen, radijs, postelein, gewone peterselie en peterseliewortels, selderij, boonenkruid, melisse, citroenkruid, thijm, spinazie, suikerwortels, enz.

Van de haverwortels en schorsoneren zamelt men het zaad in, wanneer zich de wollige zaadhuisjes beginnen te openen; van de marjolein, wanneer de korrels eene zeer bruine kleur krijgen. Het inzamelen geschiedt naar gelang de zaden rijp worden, weswege men ze dagelijks behoort na te gaan. Omtrent de wijze om ze het best te bewaren, is het noodige in de vorige maand vermeld; hier zij alleen nog aangemerkt, in de eerste plaats, dat men alle zaden op eene plaats behoort te bergen, waar zij tegen muizen en ander ongedierte beveiligd zijn, en ten anderen dat, indien men zaad, dat uit de zaadhuisjes gevallen is, of men er uit gedaan heeft, in zakjes wil bewaren, men deze slechts voor de helft moet vullen en van tijd tot tijd omschudden. Een middel om zich tegen den ergsten overlast van muizen te vrijwaren, bestaat daarin, om eenige bundeltjes versche of gedroogde wijnruittakjes tusschen of bij de zaden op te hangen; een verder nauwlettend toezicht op dit verwoestend ongedierte blijft altoos echter sterk aanbevolen; men is het best beveiligd, door de zaden in zakjes aan de zoldering op te hangen.

Van de beetwortels worden de stengels, zoodra het zaad rijp is, eenige duimen boven den grond afgesneden waardoor de wortels in kracht toenemen.

Op de bedden, die ledig geworden zijn, kan men groote en kleine, witte en roode sluitkool, kleine, vroege, gele savoiekool en bloemkool zetten. Tot wintergebruik zijn het best geschikt de roode winterkool, de kool van Anjou, de

Chou-vert de Provence en de Kanadasche kool, omdat deze eerst in het derde jaar zaad dragen. Het zaad moet dun gezaaid worden, nadat de bedden vooraf enkel met de hak en hark bewerkt zijn. Dergelijke bedden worden in Augustus ook bezaaid met veldsalade, zoowel groote als kleine rondbladige; doch deze laatste moet dichter gezaaid worden dan de eerste, die men zelfs, wanneer zij te dicht opkomt, moet uitdunnen. Deze bedden moeten van onkruid zuiver gehouden worden.

Verder zaait men rapunsel, waarvan men het zaad eenvoudig op den grond strooit zonder het onder te harken; voorts: wortelen tot wintergebruik, waarvan men tot in April genot kan hebben; bij harde vorst dekt men deze luchtig met eenige ruigte; even zoo ook den ajuin dien men in deze maand zaait om den in de kelders bewaarde winter-ajuin te vervangen; — zomer- en winter-uien, om vroegtijdig in het voorjaar groene uien te hebben (het loof verdwijnt wel gedurende den winter, doch komt in Maart of April weder te voorschijn); tuinkers en lepelkruid tot gebruik in 't voorjaar, — engelsche spinazie in goeden, vetten grond; winterspinazie (in goeden grond, dun zaaien of na het opkomen uitdunnen), krulkool, om daarvan in 't voorjaar de bladen te gebruiken; — peterselie (in drogen grond) en kervel tot wintergebruik; — zomrandijvie (in vetten, vochtigen grond, dun gezaaid, zoodat de planten eene ruimte van 10—12 Cent. hebben, daar zij niet mogen verzet worden); winterrapen, in niet te vetten of versch gemesten grond: men verkiest hiertoe het best de lange witte raap; zoogenaamde fransche zuring, om de gewone zuring te vervangen; — winterkropsalade, hetzij voor weeuwplantjes in 't voorjaar, hetzij om op goed geluk af te laten staan, waardoor men dikwijls bij zachte winters vroeg

in 't voorjaar kroppen kan hebben; — schorsoneren, tot gebruik voor den volgenden zomer, in diep omgespitten, met ouden, verganen mest toegemaakten grond.

In het begin dezer maand plant men boerenkool. Ook kan men nog winterbloemkool op warm gelegen bedden verpoten, waartoe men stevige, niet spillige planten verkiest, en men moet deze dieper in den grond zetten dan de vroegere soorten; insgelijks winterandijvie en selderij. Tegen het einde der maand wordt St. Janslook verplant. De engelsche spinazie vermenigvuldigt men door de planten te scheuren; op dezelfde wijze geschiedt de vermenigvuldiging van lavendel, melisse, thijm, salie, valeriaan, kruisemunt, pepermint, tripmadam of huislook, hijsop en andere geurige kruiden. In deze maand kan men ook nog krop-salade op warm gelegen bedden planten, ofschoon het zeer onzeker is, dat men daarvan eenig gebruik zal kunnen hebben, daar dit van het meer of minder gunstige herfst-weder afhangt. Zekerder zal men slagen, wanneer men de saladeplanten in eenen kouden bak zet, waarmede men ook nog de beide volgende maanden kan voortgaan. Deze bakken kunnen zonder glasbedekking blijven, totdat koude of veel regen het opleggen der ramen noodzakelijk maken. Op die wijze zal men steeds van versehe kroppen voorzien zijn, totdat men die uit de broeibakken kan krijgen.

Koolrapen en selderij worden gehakt en van de uitloopers der laatste, nieuwe bedden aangelegd; men kieze hier toe die welke goed geworteld zijn, en bevrijdt ze van alle zijranken. Om goede en vele aardbeziën te verkrijgen moeten de bedden hoogstens alle drie jaren vernieuwd en jaarlijks met goed verganen mest voorzien worden. — De rijpe bolgewassen, zoo als uien, enz., worden opgenomen.

Aan de kool-, wortel- en knolgewassen ontnemt men

de bladen die geel beginnen te worden, en gebruikt die tot voeder voor het vee; doch de nog in volle kracht zijnde groene bladen laat men hen behouden; want anders worden de kool en knollen in hunne ontwikkeling gestoord en de laatstgenoemden daarenboven voos. De planten van toekruiden en de geneeskrachtige worden in deze maand voor het laatst gesnoeid, omdat zij, indien zulks later geschiedt, in den winter licht gevaar loopen van te sterven.

Even als in de vorige maand drage men ook in deze zorg, om zoowel de bedden en rabatten, als de paden, behoorlijk van onkruid te zuiveren; de rupsen, vlinders en ander schadelijk gedierte te verdelgen; wanneer zulks bij aanhoudende droogte noodig is, de gewassen en het versch gezaaide en gepootte te begieten. Hieromtrent moet aange-merkt worden, dat het begieten, van de helft dezer maand af, niet meer 's avonds of des namiddags, maar 's morgens moet geschieden, omdat de nachten reeds kouder beginnen te worden. Men ga voort mest, voor den herfst benoodigd, in gereedheid te brengen, en de bedden voor toekomstige beplantingen voor te bereiden.

De rijpe artisjokken worden ingezameld en te gelijker tijd de stelen en oude bladen afgebroken, waarna de stokken op nieuw uitloopen en nog in den herfst vruchten opleveren. De drie- en vierjarige stokken worden, als niet meer bruikbaar, opgegraven en de uitloopers verplant. De schoonste vruchten der artisjokken teekent men tot zaad uit.

Van de aardbeziënplanten, die men in den winter en het voorjaar in den runbak der stookkassen wil broeien, worden krachtige jonge planten met de volle wortels in potten, met goed toebereide, voedzame aarde gevuld, geplant. Men kiest daartoe meestal zoogenaamde maandbloeiërs of de tot vervroegen bijzonder geschikte verscheiden-

heden, *Keen's Seedling*, *Sir Harry* en *Brown's Wonder*. Deze potten worden op een warm en tegen de winden beschut rabat in den grond gezet, en bij droogte begoten. Bij invallende vorst dekt men ze met rietmatten, en brengt ze later in de trekkas over. — Die planten, welke men later in de broeibakken wil overbrengen, plant men nu insgelijks op een warm gelegen rabat, op genoegzaam verren afstand van elkander, om ze naderhand met eene aardkluit te kunnen opnemen.

Bij de broeibakken heeft men alleen de zorg voor de meloenen; naarmate de warmte der zon vermindert, moet men spaarzamer begieten; want door te veel water wordt de vrucht smakeloos en waterig. Onder de rijpende vruchten legt men leien of glasruiten.

SEPTEMBER.

Met het inzamelen der verschillende zaden gaat men in deze maand op dezelfde wijze voort als in de vorige. Thans is rijp het zaad van uien, aspersies, prei, beet- en mangelwortel, augurken, wijnruit, maïs of turksch koren, snij-, princessen- en bruine boonen, enz. Wanneer men niet van plan is om aspersie-zaad te winnen, dan doet men veel beter om het niet rijp te laten worden, maar de nog groene zaadbesjes tijdig af te plukken, zulks versterkt de planten uitermate. Met het afnemen van het basilicum-zaad mag men vooral niet te lang wachten, daar het zeer gevoelig voor de koude is. Het is best, die planten van dit kruid, waarvan men zaad wil winnen, in potten te zetten en deze in het najaar, wanneer men bevreesd is

voor nachtvorst, in huis te plaatsen. Dit zelfde geldt omtrent de spaansche peper. De laatstgenoemde snijboonen, enz. moeten, zoodra zij genoegzaam rijp zijn, geplukt worden, daar anders de peulen openspringen en de boonen er uit vallen; daarom is het niet kwaad deze, even als de tuinboonen, peul- en doperwten, bij tijds in te zamelen en ze een tijd lang in de zon te leggen, om ze door en door te laten drogen; nimmer evenwel moet dit drogen op een oven geschieden, noch van die welke men tot zaad bewaart, noch van dezulke die tot keukengebruik bestemd zijn. Over het algemeen zij hier nogmaals herinnerd, dat het inzamelen van alle tuinzaden, zooveel mogelijk, op droge dagen moet geschieden, daar, wanneer het zaad vochtig is, dit lichtelijk beschimmelt en bederft.

De vroege rapen worden uit den grond genomen, zoodra de bladen beginnen te verwelken. Van de overige knollen wortelgewassen, die men in deze en de eerstvolgende maand denkt op te nemen, kunnen thans, zonder de knollen te benadeelen, de bladen afgenomen en aan het vee gevoerd worden.

In de laatste helft dezer maand kan een begin gemaakt worden met het inoogsten der winter-aardappelen. Het verdorren van het loof is het teeken, dat de vrucht rijp is, die zoolang dit groen blijft, nog niet den volkomen graad van rijpheid verkregen heeft. Tot dat het begint te vriezen bewaart men dezelve het best op eene droge plaats boven den grond; wanneer zij te vroeg in den kelder gebracht worden, verliezen zij veel van hunnen smaak.

In de eerste helft dezer maand zaait men nog kervel, kers tot wintergebruik, spaansche kervel, lepelblad, rapunsel, winter-spinazie, peterschie, insgelijks veldsalade, schorsoneren en fransche zuring en op warm gelegen bedden,

pastinaken en radijs; thans en later, zoolang de grond open is, kan men witte- en boerenkool, bernagie, boonenkruid, winter-andijvie en dille zaaien. Uit de thans gezaaide winterandijvie kan men het volgende jaar zaad voor zomerandijvie winnen. Indien men de planten niet reeds in den herfst verkiest te verzetten, zoo mogen zij althans niet te dicht bijeen staan, omdat zij anders lichtelijk verrotten. Op warm, zoo mogelijk zuidelijk of zuidoostelijk gelegen plaatsen, die door muren of schuttingen beschut zijn, zaait men bloemkool en kropsalade, voor weeuwtesplanten, hetzij om dezen later in de broeibakken over te brengen, hetzij voor den open grond in het volgende jaar. In het laatst van deze maand zaait men ook, zoo men verkiest, op rabatten tegen schuttingen en die men dekken kan, wortelen, vermengd met salade, waarvan men, bij eenen niet al te strengen winter, vroeg in het voorjaar jonge worteltjes kan oogsten; doch bij strenge winters mislukt dit veelal; in welk geval echter niet veel meer dan het zaad en een weinig moeite verloren wordt.

De bedden of rabatten met winterspinazie en winterkool zuivert men van onkruid, zoo als over het algemeen in deze maand voor de vernietiging van onkruid gezorgd moet worden, daar dit anders lichtelijk bij de toenemende vochtigheid de overhand krijgt, tot groot nadeel van het gezaaide en gepootte. Van de aardbeziën neemt men de nieuwe uitloopers weg, snijdt in het laatst der maand het loof der aspersies af, en bepoot de bedden met winterandijvie. Ook van de artisjokken neemt men de stengels af, zuivert de bedden van onkruid; terwijl men van de uit zaad geteelde artisjokken reeds rijpe vruchten kan oogsten. Men kan in het laatst dezer maand reeds de winterandijvie opbinden, om ze goed geel te doen worden.

Tegen het einde der maand worden winteruien, chalotten, ajuin en knoflook verplant; insgelijks selderij in grepjes, om later gemakkelijk te kunnen aanaarden. Op de ontledigde bedden zet men winterkool, boerenkool en bruselsche spruitkool. Indien in de vorige maand geene aardbeziën-bedden zijn aangelegd, moet men zulks thans niet langer uitstellen, daar het anders daartoe te laat wordt.

Ten einde de wortel- en knolgewassen gedurende den winter voordeelig in den kelder te kunnen bewaren, brengt men reeds zand in denzelfven; met het einde der maand kan men een begin maken met die gewassen uit den grond te nemen. — De erwtenrijzen en boonenstaken, die hebben uitgediend, worden geborgen. — Bedden, waarvan de vruchten zijn inge oogst, behooren, indien men ze niet meer denkt te bepoten, vooral wanneer het stijve kleigronden zijn, nu reeds te worden omgespit, waarna men ze laat leggen om den grond lossen te doen worden en ze in het voorjaar, na bemesting, op nieuw te bewerken. — Insgelijks zij men bedacht om voor den noodigen mest te zorgen, indien dit niet reeds is geschied.

Selderij en meer andere gewassen moeten gehakt en aangeaard worden. Wanneer de verplante bloemkool te hoog en te welig opschiet, waardoor het te vreezen is, dat zij geene of slechts kleine vruchten zouden geven, verzet men die in het begin dezer maand en aardt vervolgens de planten aan. — De koolplanten, die den winter over in den open grond blijven staan, moeten in het begin der maand, op hooge, tegen den wind beschutte bedden, waar zij in 't voorjaar eerst tegen den middag zon krijgen, verplant worden.

Zoodra de nachten koud beginnen te worden, moeten de bakken, waarvan de ramen afgenomen zijn, wederom

met deze gedekt worden. — Men legt nog koude bakken aan voor kropsalade. — Ook maakt men toebereidsels voor het aanleggen van warme bakken in de volgende maanden, met het repareeren en schoonmaken der kistingen, bakken en ramen. De mestbedden voor de champignons worden thans reeds aangelegd.

OCTOBER.

Dadelijk in het begin dezer maand zaait men winteruien, prei, winterspinasie, winterkervel, veldsalade, gele en witte wortels, haverwortels, peterselie, rapunsel, winterkers, winterandijvie en witte kool. Het wortelzaad kan men met kropsaladezaad vermengen, waardoor men in het voorjaar krachtige weeuwjtjes-planten zal verkrijgen. Ook kan men op warm gelegen rabatten als nog kropsalade en bloemkool zaaien voor weeuwjtjes, waarvoor men mede afzonderlijke bedden ter verplanting aanlegt.

Winterkool kan thans verpoot worden. De akkers, waarop men die plant, mogen noch te vochtig, noch te droog zijn; ook is het beter dat dezelve niet de ochtend-, maar de namiddag-zon hebben. Insgelijks plant men thans de wintersalade op eene beschutte plaats, $\frac{1}{2}$ decimeter van elkander, en bij vorst zonder sneeuw bedekt men die met blad; alsmede kool van Anjou, Chou-vert de Provence en Kanadasche kool. De planten der engelsche spinazie worden, indien zij reeds kunnen worden verzet, op een vet, wel toegemaakt rabat 1 voet van elkander geplant. De zomermarjoleinstokken, die men den winter over wil houden, neemt men met eene kluit aarde uit den grond en plaatst

ze op een beschaduwd rabat, dat tegen felle noordewinden beschut is. Indien de grond wat droog is, begiet men de planten sterk, voordat men ze opneemt, ten einde de aarde beter aan de wortels te doen kleven. — Omstreeks het midden der maand plant men St. Jans-look, knoflook en challetten. — Om zeer vroege wintersalade, dunsel, witte kool, kers, kervel, knollen, winterbloemkool, enz. te hebben, maakt men eenige bakken gereed, om aan het einde der maand gemelde gewassen er in over te brengen. Doch men voorziet die bakken vooraf met wat verschen mest en aarde. — Men gaat voort met het opbinden van andijvie en het aan-aarden van selderij om geel te worden.

Zaden die in de vorige maand nog niet rijp waren moeten thans ingezameld worden. Wanneer de bessen der aspersie-planten rood zijn, worden die afgeplukt, gedroogd en, voordat de vorst den grond hard maakt, gelegd. De stengels der aspersies worden, zoodra zij geel zijn, een hand hoog boven den grond afgesneden, en die bedden met andijvie bepoot, of men brengt er eene laag half ver-ganen paardenmest, die in den afgelopen winter in de broei bakken heeft gediend, over. Ditzelfde geschiedt, wanneer de bedden nog bezet zijn, of worden, zoodra de daarop staande groenten zijn ingezameld. Die mest blijft er den winter over op liggen, en wordt in het voorjaar door den grond gewerkt. Ook over de aardbeziën-bedden brengt men goeden korten mest, om daarmede op dezelfde wijze te handelen.

De vroeg gezaaide of geplante keuken-groenten worden uit den grond genomen; de later gezaaide wortel- en knol-gewassen kunnen, indien het niet vroeg begint te vriezen, nog eene maand en sommige zelfs den geheelen winter in den grond blijven staan. De opgenomen groenten worden

in droge en vorstvrije kelders, die behoorlijk gelucht kunnen worden, geplaatst en zoolang het niet vriest elken dag volop gelucht. Die knolgewassen, waarvoor men in den kelder geene ruimte meer heeft, bewaart men in kuilen, welke vooral op zeer droge plaatsen, die men niet reeds in het begin van het voorjaar ter bebouwing noodig heeft, worden aangelegd. — In vochtige tuinen daarentegen moeten alle wortel- en knolgewassen vroegtijdig in den winter uit den grond genomen worden; in droge kan men sommige, die veel koude kunnen verdragen, bijv. witte en gele wortelen, langer daarin laten; beet- en mangelwortels en rammenas echter moeten volstrekt in den kelder of in kuilen geborgen worden. — De gele wortels, radijs, sluitkool, rapen, peterseliewortels, enz., van welke men in het volgende jaar zaad wil winnen, worden op eene luchtige plaats bewaard en eerst wanneer het begint te vriezen, in den kelder gebracht. Zoodanige gewassen, die de open lucht verduren, zoo als chichorei, witte wortels, enz. plant men dadelijk op de voor hen bestemde plaats, waarbij men het loof inkort en ze diep in den grond zet. — Van mierikwortels graaft men er zoovele op, als men gedurende den winter noodig heeft, zet ze in den kelder, in zand, en bezigt de afgesneden bovineinden in het voorjaar tot nieuwe aanplanting. Die in den grond blijven staan bedekt men met eene laag mest, insgelijks de in den grond blijvende pastinakenwortels. — Ook prei, ajuin en selderij worden tegen het einde dezer maand in den kelder gebracht. — Alle knolgewassen zullen in de bewaarplaatsen beter blijven indien zij bij droog weder ingezameld worden.

Om nog langen tijd versche kool te hebben, bewaart men de verschillende soorten, die niet tegen vorst bestand zijn, op vorstvrije plaatsen, en gaat hierbij aldus te werk:

men trekt de planten uit den grond, snijdt de stronken er af en legt de koolen luchtig uit elkander: of hangt ze bij de stronken aan den zolder der kelder op, óf men plant ze met den stonk in zand, altoos wel te verstaan in eene kelder of vorstvrije schuur of kamer. Op dezelfde wijze handelt men met de winter-bloemkool; van deze echter moeten de bladen van boven aaneen gebonden worden. Wanneer de vorst niet te vroeg invalt, kan men er eenige planten van buiten laten staan doch buigt de bladen over de bloem heen, waardoor men dikwerf tot in December versche bloemkool kan hebben. De andijvie wordt om ze lang versch te houden, insgelijks met de wortels in zand geplaatst; dit zelfde doet men ten opzichte der spaansche artisjokken, die in het begin dezer maand zijn opgebonden en aangeaard; men neemt ze ten dien einde met eene kluit aarde uit den grond en plaatst ze, na het loof van boven een weinig afgesneden te hebben, in vochtig zand. Aan de groote groene artisjokken, die men afsnijdt om te bewaren, laat men de vruchtstengels of stokken, en plaatst deze in zand. Die planten, welke in den grond blijven, snijdt men eenige duimen boven den grond af, en dekt de bedden vervolgens met blad.

Alle bedden en akkers, die gedurende den winter bezaaid of beplant blijven, moet men bij goed weêr nogmaals van onkruid zuiveren, en die planten, welke te dicht staan, uitdunnen. Al den tuingrond, die van groenten ledig is, moet men, zoodra mogelijk en voor dat de vorst invalt, ompspitten, en waar zulks noodig is, tevens mesten en den mest terstond mede onderspitten. Niets verschaft zekerder en grooter voordeel, dan het mesten en ompspitten van den grond in den herfst, waardoor de mest gedurende den winter zijne werkzaamheid aan den grond mededeelt, en in

't voorjaar de vochtigheid, die de bodem in den winter heeft verkregen, zoo lang mogelijk daarin terug gehouden wordt. Alle akkers behooren reeds in den herfst in bedden of rabatten verdeeld te worden, doch den omgespitten grond laat men, zonder dien te harken, ruw liggen, opdat de aarde door de vorst lossen en zachter worde. In het voorjaar behoeft alsdan die grond niet op nieuw omgespit, maar slechts geharkt en gevlaakt te worden, waarna men daarop kan zaaien. Tot dit omspitten maakt men zich elken schoonen en drogen dag ten nutte.

Tegen het einde van deze maand schoffelt men de groote paden en schuimt de kleine op. Het onkruid verzamelt men op hoopen, om, wanneer het verteerd is, met den mest te vermengen; doch men handelt hiermede zoo als vroeger reeds gezegd is. De reeds aanwezige aardhoopen worden omgezet. Uit de ontledigde bakken wordt de aarde benevens de mest uitgegraven, en deze laatste op de bedden gebezigd; doch voor vroege winter-salade, bloemkool, witte kool, enz. brengt men in eenige bakken wat verschen mest en aarde, en plant nog in deze maand die groenten daarin.

In deze maand maakt men alles gereed voor het aanleggen van versche broeibakken, zoo ten opzichte der kistingen, bakken, ramen, riet- en stroomatten, dekkleeden, enz. Met het aanleggen daarvan voor aardbeziën wordt reeds een begin gemaakt, en men plaatst de planten er in, zoodra de bak eene matige warmte heeft verkregen. Om die warmte er in te behouden, moeten de bakken 's nachts al vriest het niet, goed gedekt worden, en wanneer men bespeurt dat de broeiing vermindert, neemt men den mest tusschen de kisting en de bakken weg en vervangt dien door eene laag van goed broeienden mest.

Om vroegtijdig komkommers te hebben, zaait men die

in het begin dezer maand in den open grond, verplante ze naderhand in potten, die men tegen de nachtkoude in de oranjerie of binnen 's huis zet, tot tijd en wijle men ze in de warme bakken wil overplaatsen. Eveneens ten naastenbij kan men handelen met stam-snijboonen. Tegen een muur of schutting, op het zuiden, legt men deze in mandjes, die, wanneer het koud wordt, in warme bakken worden overgezet.

Ten einde reeds in Januari jonge aspersies te kunnen steken, omringt men in het laatst van October die bedden, waarvan men deze wenscht te hebben, met broeienden paardenmest, plaatst boven den grond bakken, die in de volgende maand insgelijks met dusdanigen mest worden gevuld.

Men verzuime niet de koolplanten na te gaan, en deze van de zich alsnog daarop bevindende rupsen te zuiveren.

NOVEMBER.

Hetgeen men in de vorige maand verzuimd heeft te doen, of hetgeen, uit hoofde van de ongunstige weêrgesteldheid is uitgesteld, moet thans in deze worden verricht. Met het bemesten en ompspitten van den tuingrond wordt bij gunstig weder voortgegaan, om voordat het begint te vriezen daarmede gereed te zijn. In de eerste dagen dezer maand plant men voor het laatst winter-salade; neemt de winter-andijvie op en brengt ze in den kelder; zaait nog rapunsel, om die in Mei te kunnen gebruiken; insgelijks op droge bedden beetwortels; legt nog uit zaad aspersiebedden aan; in droge tuinen kan men ook nog wortels

zaaien, en neemt op schoone, niet regenachtige dagen de laatste wortel- en knolgewassen op, om die in den kelder of in kuilen te bergen. Van die wortelgewassen, die den winter over in den open grond blijven, verzamelt men, voordat het volkomen winter wordt, zooveel als men voor het gebruik in den winter noodig heeft, wanneer men wegens de vorst niets uit den grond kan opgraven, bijv. schorseneren, die men in zand bewaart, zoo ook de knolselderij. — Bloemkool en winterandijvie, die nog buiten staan, worden thans ook in den kelder gebracht. Evenzoo ook cichorei-wortels die men laagsgewijze in wit zand legt, met de topeinden naar de buitenkant; om het loof hiervan gedurende den winter en 't voorjaar als smakelijke en gezonde groente te verbruiken; om het blank en malsch te bekomen, dan beschermt men het tegen den invloed van het licht; door een oud stuk kleed of moscovische mat.

Indien dit niet reeds in de vorige maand is geschied, dan overdekt men thans de aspersiebedden met eene laag mest; wenscht men groote aspersies te telen, zoo bezigt men hiertoe telken jare eene andere mestsoort, bijv. runder-, paarden-, varkens-, en inzonderheid hoendermest. — Ook de aardbeziënbedden, die niet reeds in vorige maanden gezuiverd en waarvan de ranken nog niet weggenomen zijn, moeten in deze maand nagezien en behandeld worden zoo als vroeger is vermeld. — Men gaat in deze maand voort, om, gelijk voor October is aangewezen, aspersiebedden met broeienden mest te omringen tot het vervroegen dier groente; ook kan men thans eenige bakken met moerplanten of stoelen, die men uit de oude bedden neemt, beplanten. Op die wijze kan men den geheelen winter en in 't voorjaar, tot dat de aspersies van den kouden grond aankomen, van die groente voorzien blijven.

Men kan nog eene proeve nemen om winterkool te poten, indien men overvloed van planten heeft; zoo niet, dan stelle men het tot in 't voorjaar uit. De in de bakken staande gewassen, zoo als de salade-, en bloemkoolplanten, enz., moeten bij droog en zonnig weder behoorlijk gelucht worden, opdat zij niet verrotten; bij invallende vorst daarentegen moet men ze dekken. — Sommige planten, die in den winter buiten blijven, zoo als de koolplanten, de artisjokken en broccoli worden aangeaard en de beide laatstgenoemden in het laatst dezer maand tegen vorst gedekt; bij aanhoudende vorst dekt men insgelijks de in den open grond staande selderij, wortels, prei, rapunsel en koolplanten met blad of korte strooiing. De beetwortels worden opgenomen en in zand bewaard.

Men gaat voort met allerhande salade, wortelen, rapen, radijs en toekruiden in broeibakken te zaaien, en in het laatst der maand legt men bakken aan voor bloemkool, stamboontjes en komkommers. Latuw en postelein kunnen tusschen deze gezaaid worden, zonder dat zij de andere planten hinderlijk zijn in haren groei. Broeibakken voor aardbeziën worden ook wederom in deze maand aangelegd. Men drage vooral zorg voor die welke in de vorige maand zijn beplant geworden, daar de planten thans beginnen door te groeien; men zuivere die van de ranken, die zij schieten, en geve haar behoorlijk lucht, tevens echter zorg dragende, dat daardoor de bakken niet te zeer verkoelen. Over 't algemeen is het voor die gewassen, welke men sterk broeien wil, van belang om in deze maand de bakken goed te dekken, ten einde daarin de warmte, die voornamelijk nu vereischt wordt te bewaren, en die, eenmaal verloren gegaan zijnde, moeielijk te herstellen is.

Indien men in Januari reeds peul-, doperwten en tuin-

boonen op warme rabatten in de open lucht tegen heiningen of schuttingen wenscht te zetten, alsdan legt men die in het laatst dezer maand in bakken, die men vooreerst in de oranjerie of binnen 's huis plaatst, en in de volgende maand de planten in de broeibakken overbrengt. Men kan die groenten ook op genoemde plaatsen in den kouden grond leggen, doch wanneer zij beginnen te spruiten, moet men ze des nachts dekken, en als het begint te vriezen zoowel over dag als des nachts er glazen ramen voor plaatsen. Bij een niet zeer fellen winter, zullen zij vroegtijdig vruchten opleveren.

Men ga zorgvuldig de bewaarplaatsen der groenten na, ten einde deze van de aangestokene bladen te zuiveren, daar de ingezamelde bladgroenten in deze maand lichtelijk verrotten, vooral wanneer zij niet bij zeer droog weder zijn inge oogst; het meest hieraan onderhevig zijn kool en andijvie.

Mochten er nog boonenstaken of erwtenrijzen op de akkers staan, dan bergt men die thans op; de tuingereedschappen, die niet meer gebruikt worden, maakt men schoon, en bewaart ze op eene droge plaats; aardhoopen worden aangelegd, waartoe men aarde uit de bakken, blad, vergaan onkruid en bij voorkeur rundermest ondereen mengt; de reeds vroeger op die wijze aangelegde worden omgezet, opdat gedurende den winter de vochtigheid er in kan dringen.

D E C E M B E R.

Zoolang het weder gunstig blijft, verricht men in deze maand de voor November opgegevene werkzaamheden, die alstoen niet voleindigd zijn. Heeft men bijv. de artisjok-

ken en andere in den kouden grond overwinterende gewassen nog niet met blad of ruigte gedekt, dan doet men dit reeds in het begin dezer maand. De selderij, broccoli en de koolplanten aardt men zoo hoog aan, dat bijna de geheele plant bedekt wordt. Wanneer de grond nog open, d. i. niet bevroren of met sneeuw bedekt is, kan men nog wortels, gewone peterselie en peterseliewortels, pastinaken, spinazie, vroege erwten, tuinboonen, salade, uien en suikerwortels zaaien. De zaden komen wel in den winter niet meer op, doch zij genieten het voordeel van de wintervochtigheid, en leveren daardoor dikwijls vroegere vruchten. Erwten en boonen legt men, zoo als vroeger reeds is gezegd, op warme, tegen koude noordenwinden beschutte rabatten. Insgelijks kan men alsdan nog rapunsel zaaien, en uit zaad aspersiebedden aanleggen.

Zoo als in de voorgaande maanden, gaat men op dezelfde wijze voort om de aspersies, als ook de aardbeziën, te vervroegen; insgelijks met het aanleggen van bakken om daarin oude aspersiestoelen te planten. Ook is het thans tijd om de erwten en boonen, die in de vorige maand in bakken of potten gelegd, en in de oranjerie bewaard zijn, in de broeibak over te brengen. Ten einde zeker te zijn van vroegtijdig aardbeziën te hebben; legt men in deze maand daarvoor wederom bakken aan, daar die, welke in de vorige zijn aangelegd, wel eens willen mislukken. Voor kropsalade, bloemkool, stamboontjes, komkommers en meloenen moeten thans mede bakken worden gereed gemaakt.

Men moet thans vooral zorg dragen voor het in de bakken gezaaide en gepootte. Bij felle vorst moeten deze niet slechts des nachts, maar ook den ganschen dag goed gedekt zijn; alleen bij zonneshijn mogen ze op den middag eenigen tijd ontdekt worden. Evenwel moet men, zoo het weder

zulks toelaat, van tijd tot tijd aan de windvrije zijde de bakken luchten, en alsdan tevens nazien of er zich ook verrotte bladen aan de groenten bevinden en deze, zoo zij er zijn, zorgvuldig wegnemen.

Selderij en peterselie, alsmede bieslook wordt in bakjes of kistjes gezaaid, en deze plaatst men in de oranjerie of binnen 's huis; dit kan men, des verkiezende, ook doen met kropsalade enz. om die in Januari in de broeibakken over te planten.

Wanneer de grond bevroren is, laat men schapen-, runder-, hoender-, duiven- en straatmest, tuin- en baggeraarde, asch, enz. ter bemesting in den tuin brengen.

In den kelder en de overige bewaarplaatsen is thans een nauwkeurig toezicht noodig. Alle aangestoken of verrotte bladen aan groenten moeten zorgvuldig weggenomen en uitgesneden worden, waarna men dergelijke groenten en wortels afzonderlijk legt, ten einde deze het eerst te gebruiken. Het kan niet genoeg aanbevolen worden, want het wordt maar al te veel verzuimd; doch men moet immer van den beginne af, bij het opbergen van allen wintervoorraad zoo als: knollen, wortelen, kool, enz. de schoonste en volkomenste vruchten achteraf leggen, en alle andere minder volwassen exemplaren vooraan of bij de hand, opdat deze laatste dan het eerst opgebruikt kunnen worden. Veelal heeft het omgekeerde geval plaats, en zulks heeft dan ook ten gevolge, dat er reeds vroeg in 't voorjaar aan onderscheidene artikelen gebrek ontstaat, want de volkomenste vruchten en groenten worden het eerst gebruikt, en juist deze zouden, uithoofde dat zij volkomen volwassen en gerijpt waren, het langst goed gebleven zijn, doch zijn zij het eerst verbruikt, dan bevindt men ook spoedig het overschot, die minder volkomen en dus minder geschikt zijn, om aan een

lang bewaren weêrstand te kunnen bieden, verrot, verteerd of smakeloos. Bij eenigszins gunstig weder, moet men aan de in den kelder geborgen groenten dagelijks lucht geven, doch tevens zorgen, dat de vorst er niet binnen dringe, en tegen den avond in allen gevalle de keldergaten weder goed sluiten.

Daar men door het in deze maand veeltijds heerschende ongunstige weder dikwijls belet wordt werkzaamheden in de open lucht te verrichten, besteedt men dien tijd binnenshuis, bijv. tot het herstellen en in goeden staat brengen van tuingereedschappen als anderszins. Ook moet men thans verscheidene zaden, zoo als dat van wortels, peterselie, gele rapen, kool, enz., schoonmaken. Het zaad wordt vooraf in een sterk verwarmd vertrek op een kleed uitgespreid. Nadat het volmaakt droog geworden is, wrijft men het in de handen, zuivert het vervolgens, doet het in zakjes en hangt het aan eene zeer droge plaats op.

Tweede Afdeeling.

DE VRUCHTTUIN EN BOOMKWEKERIJ.

JANUARI.

Indien de grond open en niet te nat is, kan men de bedden ompitten, die bestemd zijn tot het zaaien van vruchtpitten. Het zaad van steenvruchten wordt in de bedden, die reeds in den herfst daartoe zijn gereed gemaakt, gelegd; de pitten der mispels kan men vooraf in water weeken. Kastanjes, abrikozen en perziken-pitten, kersen en alle andere harde steenvruchten, wal- en hazelnoten laat men eerst in vochtig zand kiemen.

Men kan reeds een begin maken met het uitroeien van rupsennesten. Hierbij zijn de boomkruipers, spechten en meezen onze trouwste helpers, om welke reden men die vogels beschermt.

Paal- en latwerk wordt hersteld of nieuw vervaardigd; de palen aangepunt, en zoo ver zij in den grond komen te staan, in het vuur verkoold of geteerd. Men snijdt nummer-houtjes, zorgt voor bast en wilgenteenen, en brengt messen, boomzagen, enz. in een goeden staat. Ook bereidt men entwas.

Het ooft in de provisie-kelders en kamers wordt nagezien en het aangestokene er uit gezocht. Voortdurend verzamelt men pitten van allerlei vruchten.

Oude, gestorvene boomen worden uitgerooid en doode, kankerachtige takken en twijgen van andere weggenomen. Bij regenachtig weder zuivert men de boomen van het mos, dat er op aanwezig is; om het groeien daarvan aan de boomen voor te komen, wascht en bestrijkt men ze in den herfst met kalkwater en besproeit ze in 't voorjaar met gier. Oude boomen zuivert men ook van de eieren der insecten, die onder de ruwe schors verborgen zijn, te dien einde wordt de oude en bemoste bast met boomkrabbers afgekrabt en al die vuiligheid verzameld en verbrand, ten einde volkomen zeker te zijn, alle eieren en maskers van insecten, volkomen te vernietigen. Bescherm de vogels! wordt allengs meer en meer het wachtwoord onzer dagen en ook ik, roep allen die tuinen bezitten toe, „bescherm de vogels” zoowel tot uw vermaak als nut; vooral de koolmezen zijn vlijtige onvermoeide rupsenverdelgers; om deze vogels in de boomgaarden en oofttuinen te lokken, beveel ik ten zeerste aan, om gedurende den herfst, winter en het voorjaar eenige zaadschijven van zonnebloemen, welker zaden of pitten een zeer gezocht lokaas voor meezen zijn in de vruchtboomen te hangen, vooral in de oude, waarin gewoonlijk een overgroot aantal insecten huisvesten.

Om over het geheel vogels in de tuinen te lokken, zoowel tot nut als tot vermaak, vestig ik met aandrang de aandacht op de kunstmatige vogelnestjes, die tot zeer billijke prijs te bekomen zijn bij de fabrikanten VALK & Co., Singel buiten Tolsteeg, te Utrecht; deze nestjes zijn zeer doelmatig en in allerlei soort en vorm, voor verschillende vogels geschikt, als voor meezen, boomkruipertjes, musschen, kwikstaartjes, spreeuwen, enz.; de vogels nestelen er zeer gaarne in, nog liever dan de moeite te nemen, om zelf

een nest te maken. De jonge en leiboomen beschut men tegen hazen, konijnen, enz.

Zijn de abrikozen en perziken nog niet aangebonden, dan moet zulks alsnog geschieden. Grootere boomen kunnen thans wanneer het niet vriest met de aardkluit verzet worden, indien men bij voorkeur vooraf, op een geschikten tijd, ter plaatse waar ze geplant moeten worden, gaten of kuilen daarvoor gereed gemaakt heeft.

In de boomkwekerijen moet men bij open weêr den grond tusschen de rijen der jonge stammen 4—6 ^o/_m. diep omspitten en de wortels, die zich te ver verspreid hebben, afsteken.

Bij eene gunstige weêrsgesteldheid kunnen jonge boomen om te enten en te oculeren in de kwekerijen verplaatst worden; hierbij mag men echter het besnoeien derzelve niet verzuimen. Bij vriezend weder laat men mest rijden op die vakken der kwekerij, die onlangs van jonge boomen ontledigd zijn, en op nieuw met jonge stammen zullen bepoot worden.

Bij schoon en windstil weder snoeit men de te dicht op een staande en overtollige takken weg. Ent- en copuleerrijzen moeten gesneden, ent-pleister en copuleerbanden gereed gemaakt worden. Tot verband bij het oculeren en copuleren (lasschen), bedient men zich van moscovische matbiezen en nog beter van zacht tamelijk dik katoengaren, doch in beide gevallen daarna met entwas overstreken worden. Voor particulieren beveel ik als gemakkelijk en zeer doelmatig aan, de koude vloeibare entwas, die men gemakkelijk zelf bereidt, nam. men neme zuivere boomharst, zet die even op een zacht vuur tot dat ze even smeltbaar wordt en voeg er dan zooveel gezuiverde spiritus of wijngeest bij, tot dat het mengsel de dikte heeft van siroop, bij het gebruik voege men er een weinig terpentijn bij.

De ooftgewassen in potten, die men door broeiing wil vervroegen, moeten uit de oranjerie, waar zij tot nog toe bewaard werden, in de stookkas worden overgebracht. De warmtegraad moet hierin eerst 1° R. zijn, en later tot 12—14° verhoogd worden. De takken der te broeien kerse-, pruime-, en perzikboomen en wijnstokken moeten dikwijls met water besproeid worden, doch bij zonnenschijn moet zulks niet geschieden.

FEBRUARI.

De werkzaamheden, in de vorige maand opgenoemd, zet men voort, en indien iets, om de eene of andere reden, uitgesteld werd, verricht men dit thans.

Men moet uit de pitten of steenen verkregen jonge boomen verzetten, wanneer de grond niet te nat en het weder zacht is. Ooftpitten worden gezaaid, noten gelegd.

Wanneer er geene felle koude meer te vreezen is, wordt de mest van de verpote jonge stammetjes weggenomen. De in den vorigen zomer geoculeerde en tot dwergboomen bestemde stammetjes worden, tot op drie of vier ooggen boven de veredelde plaats, afgesneden. Bij gunstige weêrsgesteldheid kan men ook reeds tegen het einde dezer maand in de spleet enten, en wel het eerst de steenvruchten en de peren.

De heggen worden gesnoeid, ledige plaatsen daarin deels door bijplanten, deels door vlechtwerk hersteld. Boven eene groene heg is echter eene omheining van planken of, daar deze nog al kostbaar is, eene omheining van 6 voet hooge sparren-staken te verkiezen.

In de bewaarplaatsen van het ooft, zoekt men vlijtig het aangestokene uit.

De boomen worden met straatmest, baggeraarde, enz. gemest, door deze zelfstandigheden zoover als de kroon reikt, onder de boomen uit te spreiden en voorzichtig onder te spitten.

Men zuivere de boomen van rupsennesten en oude bladen; beschutte ze ook tegen hazen. Men snoeie de jonge boomen en reinige de oude, voor dat de sappen naar boven beginnen te stijgen. Insgelijks snijde men stekken voor kruis- en aardbeziën. De dwergboomen, kruis-, aalbeziën- en frambozenstruiken moeten gesnoeid worden. Ook dezen laatsten geeft men mest, waartoe uitgevroren baggeraarde, met goed verganen mest vermengd, aan den voet der struiken wordt uitgespreid. Indien de wintersnoeiing der wijngaarden in het najaar mocht verzuimd zijn, gaat men er thans toe over. In 't algemeen zij hier aangemerkt, dat men bij het snoeien van den wijngaard, moet zorgen, dat daaraan ook hout, bladen en vruchten van onderen kunnen voortkomen, en hiertoe laat men denzelfden van boven niet te welig opgroeien; men zij niet te spaarzaam met het wegnemen van hout, daar de jonge ranken anders geene ruimte genoeg hebben, en wanneer deze te dicht bij elkander gebonden worden, de trossen gevaar loopen onder de bladeren te verstikken, en ook niet tot rijpheid te komen. De beste wijze om de ranken aan te binden is, ze slangswijze te leiden, waardoor de beweging der sappen vertraagd, doch de vruchtbaarheid bevorderd wordt.

De perzik- en abrikoos-leiboomen beschutte men zorgvuldig tot het einde van Maart, door middel van daarvoor geplaatste planken, of rietmatten, tegen de zon.

Men verzamele entrijzen, die men op eene vochtige, doch

vorstvrije plaats in nat zand kan bewaren, totdat men ze in de volgende maand noodig heeft. Om enten lang goed te houden, 't zij tot eigen gebruik, ter verzending of dat men die van elders wenscht te ontvangen, dan is de volgende wijze zeer eenvoudig. Men neme eene gewone flesch, vult die met water, spoelt ze dan uit, zoodat alleen de binnenzijden er van nat blijven, en eenige druppels zich op den bodem verzamelen. De afgesneden enten worden dan in de flesch gedaan, en de flesch goed gekurkt en dicht gelakt, zoodat zij luchtdicht gesloten is; op deze wijze blijven de enten eenige weken goed en frisch. Indien op één stam twee veredelde rijzen gevat hebben, dan snijdt men het zwakste af.

De stookkas vereischt thans, indien de vruchten goed zullen slagen, bijzondere oplettendheid, vooral de perzik-, abrikoos- en druivenkassen. De boomen moeten aan den voet bevochtigd, doch wanneer zij in bloei staan, de takken en bladen niet besproeid worden; ook moet de warmtegraad alsdan iets lager zijn, en bij zacht weder aan de bloesems versche lucht toegevoerd, en bij zonneshijn het beschaduwen der ramen, op den middag, en het vochtig houden der paden niet verzuimd worden. Tevens moet men acht geven of er zich ook ongedierte voordoet, en de boomen daarvan zorgvuldig zuiveren. Behalve de in het begin dezer maand aangelegde stookkassen voor perziken, abrikozen en druiven, kan men in het laatst van Februari of in het begin van Maart, kassen bereiden voor genoemde vruchten, waarin deze zonder vuurwarmte of broeiing, alleen door afwering der koude buitenlucht, vervroegd worden.

M A A R T.

Werkzaamheden in de vorige maand vermeld, doch verzuimd, worden thans zonder verder uitstel verricht.

Men kan in deze maand nog steen- en pitvruchten zaaien, zoo als: kastanjes, noten, enz. Ook moeten de aanwezige wilde stammetjes opgenomen en in de kweekerij overgebracht, doch die, welke op het zaailand blijven staan, van onkruid als anderszins gezuiverd, en de aarde rondom dezelve losgemaakt worden. Insgelijks zuivert men de kweekerij van onkruid.

In deze maand worden de inleggers van het vorige jaar van den moederstam afgenomen, waarbij men zich echter wel verzekeren moet, dat zij wortel geschoten hebben. Thans kan men ook van wijngaarden stek steken; men laat aan hetzelfde een gedeelte van het oude hout.

Men gaat voort met het snoeien en aanbinden der vruchtboomen. Men doet dit het eerst bij abrikozen en perziken, kersen, morellen, pruimen en andere vroeg uitbottende boomen en struiken; daarna bij de pitvruchten, het laatst bij de tamme kastanjes en noten.

Wie verzuimd heeft in het najaar kuilen te maken voor boomen, die thans verpoot moeten worden, mag het niet langer uitstellen. Ook is het hoog tijd copuleer- en entrijzen te snijden.

Wanneer de grond open is, worden vruchtboomen, inzonderheid de vroeg uitbottende, insgelijks aal- en kruisbeziën-struiken, hazelnoten, kornoeljes en soortgelijke verplant, en nieuwe heggen aangelegd.

Vooraf verzuime men in deze maand niet de boomen van rupsennesten, oude bladen, en het weefsel van insecten te zuiveren. Dit verricht men zooveel mogelijk met

de handen, of wanneer men ze niet bereiken kan, met de rupsschaar en het rupsijzer. Men zorge de nesten evenmin als de oude bladen niet onder de boomen te laten liggen, maar verbrande ze dadelijk. Ook mag het copuleren van kersen en andere vroeg uitbottende vruchtboomen niet langer uitgesteld worden. Het enten in de spleet geschiedt wanneer de boom volmaakt van sappen voorzien is, en men gaat daarmede voort, totdat de eerste groene blaadjes aan den stam uitkomen. Men begint met de steenvruchten. Van de boomen die men veredelen wil, legt men een register aan, met aanduiding door nummers van de soort en de plaats waar zij staan. Van oudere boomen, die men op nieuw wil veredelen, worden de daartoe bestemde armen ingekort. De stammen of takken, die men wil enten, moeten 14 dagen te voren bij en onder de entplaats van zijtakken beroofd worden; doch boven die plaats mag van den stam of den tak niets weggenomen worden, opdat de sappen niet belet worden op te stijgen. Men neme het verband der in het vorige jaar geoculeerde stammetjes weg, en snijde dezelve een oog boven het veredelde af.

Men legt nieuwe kweekerijen aan, en wel begint men daarbij met de kersenboomen. — Abrikoos- en perziklei-boomen worden gedeeltelijk even als in de vorige maand behandeld, en met het einde dezer begint men dezelve aan te binden en het oude overtollige hout weg te nemen.

De fijnere vruchtboompjes en teëre of sommige groenblijvende heestergewassen, die men binnen 's huis overwintert heeft, kunnen, bij gunstige weêrsgesteldheid, in het laatst dezer maand in de open lucht gebracht en in den vollen grond verpoot worden.

In de stookkassen gaat men voort als in Februari, doch

men vermindert het stoken, ja kan op sommige dagen daarmede ophouden; lucht menigvuldiger, doch draagt daarbij zorg, dat de koude buitenlucht niet naar binnen dringe; ook moet men meer gieten en zorgvuldiger de zonnestralen afweren. — Men kan beginnen met nieuwe boomen in de trekkasten, voor het volgende jaar, in te planten.

A P R I L.

In deze maand is het veredelen der vruchtboomen het voornaamste werk, waarmede men zoo lang voortgaat, tot dat de boomen sterk uitbotten. Dit veredelen geschiedt alsnu door in de spleet of klove of in den bast te enten, door copuleren of lasschen en door zuigen. Men begint met een en ander bij de steenvruchten, en gaat daarna tot de pitvruchten over.

De in de vorige maand begonnen werkzaamheden worden in deze ten einde gebracht. Het verplanten van boomen kan nog slechts in vochtige gronden, en met inkorting der wortels en takken, geschieden. Alle groenblijvende boomen echter, zooals Coniferen, Hulsten enz., ook Magnolia's verplant men het beste en zekerste in deze maand, vooral zorgdragende alle dergelijke boomsoorten, met eene goede aardkluit aan de wortels, over te planten. Ook het snoeien der boomen moet vóór de helft dezer maand zijn afgelopen, vooral van die boomen waarvan de knoppen zich vroegtijdig ontwikkelen.

Men bindt de boomen behoorlijk aan, en zuivert thans de kwekerijen. Op dit laatste moet men bijzonder acht geven, daar in deze maand veel onkruid verschijnt, welks

verdelging, zoo men die nu verzuimt, later zeer moeielijk is; daarom moet men tusschen het jonge plantsoen vlijtig schoffelen en hakken, en dit van tijd tot tijd herhalen, daarbij evenwel voorzichtig te werk gaande, om de jonge wortels niet te beschadigen. Schrale gronden voorziet men alsnog van eenige mestspeciën, als: bladaarde, straatvuil, of geheel vergane run. Deze worden over den grond uitgespreid en in de volgende maand voorzichtig onder gewerkt. Bij droog weder is het doelmatig den grond, nadat deze is omgehakt, te begieten. — Aan de in het vorige jaar veredele boomen ontleent men de wilde scheuten en uitspruitsels.

Bij ongunstig weder kan men gevoeglijk in een matig warm vertrek nog het copuleren in den wortel bewerkstelligen. Elke wilde appel-, pere-, kerse-, of pruimeboom levert, wanneer hij verzet wordt, eene menigte wortelen, door welke te copuleren met twee jaren bij het zaaien van pitten vooruit is. De bewerking is zeer eenvoudig. Men kiest een wortel, die nog van fijne vezelwortels voorzien is, snijdt dien juist zoo als eenen stam, dien men met een dun rijs wil copuleren, terwijl men het edele rijs of loot schuins afsnijdt en aan den wortel zoodanig eene uitsnijding geeft, dat de basten van beide juist op elkander komen te liggen. Daarna omwindt men de gecopuleerde of gelaschte plaats met een band, bestrijkt de wonde met entwas, en zet den wortel ter diepte van 1—2 centimeter boven die plaats in den grond.

De in het vorige jaar met het slapende oog geoculeerde stammetjes worden afgesneden, en het verband van die, welke in den vorigen herfst geoculeerd zijn, weggenomen, indien dit niet reeds in de vorige maand geschied is. Die stammetjes, bij welke het oculeren mislukt is, worden gecopuleerd. — Men maakt stekken van zwarte moerbe-

zieboomen gereed. — In deze maand worden de stekken of loten van den wijngaard gestoken of afgelegd. Ook kan men in de eerste helft van April nog stekken van aal- en kruisbeziën zetten, evenwel voordat de oude struiken hun blad ontwikkeld hebben.

Met de vernietiging der rupsennesten wordt voortgegaan, en de boomen zoo zorgvuldig mogelijk daarvan gezuiverd, voordat de jonge rupsen zich verspreiden, daar het alsdan moeilijker is dit ongedierte te verdelgen. Ook worden nieuwe heggen en omheiningen aangelegd, de reeds bestaande gesnoeid en aangebonden.

Na plaats gehad hebbende nachtvorst, worden de boomen des morgens, voor het opgaan der zon, met koud water besproeid. Aan boomen, die door de vorst zwaar beschadigd zijn, moet men de takken kort afsnijden, de vruchtknoppen afbreken en de stammen dikwijls en sterk begieten. Ook het opkloven van den bast kan bij bevroren boomen nuttig zijn. De perzikboomen, die gewoonlijk reeds in deze maand bloeien, moeten even als de abrikozen tegen scherpe winden, en 's nachts tegen vorst beschut worden, met rizen of rietmatten.

Bij de door kanker aangetaste boomen snijdt men alle ziekelijke deelen tot op de nog geheel onbedorven plaatsen weg en bestrijkt die met boomzalf. Aan boomen, die uit gebrek aan voedsel niet willen groeien, ontleemt men de takken die gemist kunnen worden of kort ze terdege in en maakt in een wijden omvang de aarde om den stam los, en vervangt die des noods door nieuwe vruchtbare aarde en mest. Bij boomen, die weinig vruchten voortbrengen, kan men den zoogenaamden pomologischen tooverring beproeven, zijnde eenvoudig het zoogenaamde ringen der boomen, waarbij men op den afstand van een centimeter

twee kringswijze insnijdingen boven elkander in den bast maakt, en de tusschen beide liggende baststrook tot op het hout wegneemt. Indien echter, zoo als veelal het geval is, dit gebrek voortkomt uit een al te weligen groei uithoofde van te groote volsappigheid, zal beter, althans zekerder dan dit middel, eene zoogenaamde aderlating helpen. Deze bestaat daarin, dat men den geheelen stam van den wortel af, en zelfs de hoofdtakken, door eene zigzagswijze snede, tot op het hout open splijt. Een beproefd middel en waardoor de boom geen het minste nadeel lijdt, is ook het wegnemen van eenige hoofdwortels.

In het begin dezer maand kan men ook vijgeboomen van de winterbedekking ontblooten, ze opleiden en aanbinden. Te gelijker tijd snijdt men zorgvuldig het doode en aange-stoken hout weg, hetgeen nogmaals herhaald wordt, wanneer de boomen beginnen uit te botten.

Tot vervroegen van druiven wendt men ook het volgende middel aan: vóór de tegen schuins opgaand latwerk aangebonden of tegen muren geplaatste wijnstokken zet men losse houten trekkasjes met glasramen bedekt, waardoor de druiven soms twee maanden vroeger rijp worden.

De behandeling der trekkasten is dezelfde als in de vorige maand: vlijtig luchten en beschaduwen tegen de zonnestralen. Boomen uit de trekkas waarvan de vruchten reeds geplukt zijn, worden langzamerhand aan de open lucht gewend.

M E I.

De bezaaide bedden en verplante jonge boonen moeten vochtig gehouden worden; de wilde loten en uitspruitsels aan de veredelde stammetjes laat men slechts dan daaraan

blijven, wanneer deze te veel sappen mochten hebben; copuleer- en entloten, die reeds lang opgeschoten zijn, worden aan stokken gebonden, opdat de wind ze niet afbreke.

De kweekerij wordt zuiver gehouden van onkruid, de ruige mest, dien men in den herfst om de boomen gelegd heeft, wordt wanneer zulks niet reeds geschied is weggenomen, en ondergespit. Men maakt het verband aan de gecopuleerde boompjes lossen, wanneer de oogen eenige centimeters gegroeid zijn.

Van nu af tot in Juni oculeert men bij voorkeur steenvruchten met het wassend oog. Indien eenige copuleerloten niet mochten gevat hebben, kunnen de stammetjes op nieuw afgesneden en met reeds vroeger van de moederstammen genomen en tot gebruik bewaarde rijzen geënt worden.

Bij eene warme weêrsgesteldheid snoeit men de perzikboomen. Aan de lei- en dwerg- of struikboomen kan men de bladknoppen met de nagels voorzichtig afknippen, indien de uit dezelve ontstaande takken overtollig en nadeelig zouden zijn. Aan jonge, zeer vruchtbare boomen moet men de overtollige bloesems afknippen. Wanneer de vruchten der abrikoze- en perzikboomen eene tamelijke grootte hebben verkregen en zij te dicht bij of op elkander zitten, dunt men deze voorzichtig, ten einde betere vruchten te verkrijgen, en te voorkomen, dat de boomen niet al te zeer uitgeput worden.

Voortdurend moet men de rupsen verdelgen, en vooral des avonds of des morgens, wanneer zij hoopsgewijze bijeen zitten, van de boomen wegnemen. Over struiken en lage boompjes kan men tot dat einde 's avonds wollen lappen leggen, de rupsen kruipen er des nachts onder en zijn des morgens gemakkelijk te vangen. De boomen waarvan men de takken niet dan moeielijk kan bereiken, worden van

deze insecten bevrijd door ze met water, waarin fijn roet is opgelost, of met sterk zeepwater te bespuiten.

Bij gunstige voorjaren begint men in het laatst dezer maand het zomerloot van de wijngaarden te snoeien en aan te binden.

Men gaat voort met glasramen voor de wijngaarden te zetten, gelijk in de vorige maand is vermeld; doch de al te felle zonnestrallen moeten afgeweerd worden.

In de trekkassen wordt vlijtig gelucht en beschaduwd. De getrokken vruchtboomen, die men niet in de potten of kuipjes verkiest te laten verblijven, worden in den open grond gezet, en van de op nieuw voor een volgend jaar in de potten of kuipjes geplante de bloesems afgebroken.

JUNI.

Bij groote droogte moeten de bezaaide bedden en alle kortelings geplante, zoowel als de leiboomen, begoten worden. 't Is aanbevelenswaardig om de grond rondom leiboomen die voor warme schuttingen geplant staan, alsmede den grond rondom in het voorjaar geplante boomen, enz. met ruige mest of eendenkroost uit de sloten, te bedekken; zulks onderhoudt eene weldadige vochtigheid voor de wortels. Men moet de kwekerij van onkruid zuiveren en vlijtig doorhakken. Er moeten bedden voor het aanstaand zaaien van pitten, die men reeds van de vroeg rijpe kersen begint te verzamelen, omgespit worden.

Op stammetjes, die nog in dit jaar lot moeten maken, gaat men met het oculeren voort; evenwel moet men na St. Jan (24 Juni) niet meer met het wassend oog oculeren.

Drie tot vier weken na het oculeren moet het verband eenigszins losgemaakt, en eenige weken later, wanneer men bespeurt, dat het oog ingegroeid is, geheel weggenomen worden. Van reeds vroeger gecopuleerde stammetjes wordt de copuleer-band, wanneer deze sterk insnijdt, weggenomen. Indien men vreest, dat de copuleerloot nog niet genoegzaam aangegroeid is, en daardoor gevaar zou loopen van los te gaan, kan men spalken of twee latjes aanleggen, en deze boven en onder de entwond vastbinden. De loten, zoowel van deze als van geënte boomen, worden aan stokken bevestigd, omdat zij anders lichtelijk afbreken.

Wilde wortel-uitspruitsels der vruchtboomen moeten weggenomen worden. In de boomgaarden moet men ook al het gras rondom de stammen wegsteken: dit doet men door de zoden onder te graven. Bij kersen en andere steenvruchten moet men de zomer-snoeiing nog vóór St. Jan verrichten. Ook is het thans de geschiktste tijd, tenzij het een allerongunstigst voorjaar geweest ware, om aan de wijngaarden de zomersnoeiing te bewerkstelligen; althans moet men daarmede nimmer wachten totdat de welig groeiende loten te veel groeisappen naar zich nemen, waardoor niet slechts de vruchtdragende takken voor dit jaar, maar zelfs de geheele wijnstok voor het vervolg grootelijks zoude benadeeld worden. Men begint de snoeiing met de witte druiven en gaat vervolgens tot de blauwe over. Aan de abrikoze- en perzik-leiboomen worden van die knoppen welke 2—3 rijzen maken, de zwakste weggesneden en men laat alleen het sterkste staan. Over het algemeen moet men bij leiboomen toezien, dat de naar achteren en naar voren zijdelings uitspruitende loten, terwijl zij nog jong zijn, worden weggeknepen.

Ook moeten in deze maand de broeikasjes voor de tegen

muren groeiende wijngaarden thans vlijtig geluht, en bij een zachten, zoelen regen de glasramen daarvan zelfs voor eene poos weggenomen worden.

Men gaat voort met het verdelgen der rupsen, en beveiligt de rijpende kersen tegen de vogels, hetzij door er netten over te spannen, doch bij voorkeur hangt men kleine spiegeltjes aan een koperdraadje in de boomen.

Aal- en kruisbeziën kunnen door loten van dit jaar vermenigvuldigd worden.

JULI.

Zoowel de vruchttuin als de kwekerij wordt vooral in deze maand zuiver gehouden van onkruid, dat men in 't geheel niet in 't zaad moet laten schieten; de laatstgenoemde moet bovendien, ten minste tweemaal in deze maand, gehakt worden, om èn aan de zonnewarmte èn aan den regen gelegenheid te geven in den grond te dringen; bij gebrek aan dezen laatsten moet men gieten. De wilde scheuten en loten aan de veredelde boompjes worden, even als de wortel-uitspruitsels der oudere boomen, die thans in menigte te voorschijn komen, afgesneden. Van eenige pruimsoorten evenwel laat men gewoonlijk die uitloopers, welke geschikt zijn om daarop fijne vruchten te oculeren, staan, en brengt die naderhand in de kwekerij over. Van de vroeger geoculeerde stammen, waarvan de oogen aan 't wassen zijn, wordt het verband lossen gemaakt en later geheel weggenomen. In de laatste helft dezer maand kan men met het oculeren met het slapende oog een aanvang maken. Slechts eenige dagen voor dat men het wil ge-

bruiken, wordt het entrijs daartoe gesneden, en drie à vier dagen met de ondereinden op eene beschaduwde plaats in vochtig zand geplaatst om het te temperen.

De aan muren of heiningen staande vruchtboomen worden nagezien, de waterloten daarvan weggesneden, het jonge vruchthout aangebonden en de te lange loten daarvan een weinig ingekort. De snoeiing der wijngaarden, indien die niet in de vorige maand is verricht, mag thans niet langer worden uitgesteld. Wanneer de druiven zich gezet en de grootte van een ganzenhagel bereikt hebben, worden de beziën, die te dicht opeen staan, weggeknipt, insgelijks de kleinste der zich te zeer in elkanders nabijheid bevindende trossen weggesneden. Hierdoor verkrijgt men niet alleen groote druiven, maar bevordert tevens het aanrijpen derzelve, zoodat een tamelijk ruim uitknippen nooit te zeer kan aanbevolen worden.

In deze maand moeten de nieuw aan te leggen zaaibedden gereed gemaakt worden.

Het zaad van aal- en kruisbeziën kan in de tot dat einde bereide bedden gelegd of gezaaid worden. Met verzamelen en bewaren der pitten van allerlei vruchten gaat men voort; die der kersen kan men terstond leggen.

De vruchttain levert in deze maand frambozen, aalbeziën, kruisbeziën, kersen, abrikozen, pruimen, zomerappels en peren, somtijds in zulk eene menigte, dat de takken der boomen moeten ondersteund worden. Diegene dezer vruchten, welke men dadelijk wil gebruiken, laat men aan den boom volkomen rijp worden; men zij steeds indachtig om alle vruchten, zoo mogelijk, vóór 9 ure des morgens te plukken, doch abrikozen, enz. die men wenscht te confijten, moet men plukken voordat zij volkomen rijp zijn, en men laat ze dan eerst eenige dagen liggen voor men ze

tot dat doel bezigt. Vruchten, die bestemd zijn om langen tijd bewaard, of verzonden te worden, laat men ook niet ten volle aan den boom rijp worden; aalbeziën en andere ter uitpersing bestemde vruchten moeten zeer rijp zijn, om een overvloedig sap op te leveren. De wurmstekige en ontijdig afgevallen vruchten laat men voor de varkens opzoeken, want elk eigenaar van tuinen behoort steeds eenige van die dieren te houden, teneinde ook de afval door hen eenige waarde verkrijge.

AUGUSTUS.

Behalve met het schoonhouden, wieden, hakken, en wanneer eene aanhoudende droogte zulks noodzakelijk maakt, het begieten der kweekerij, gaat men voort met het oculeren met het slapende oog, inzonderheid ook dier stammetjes, bij welke het copuleren mislukt is. Van alle vroegere gecopuleerde en geënte boomen wordt thans het verband geheel weggenomen, indien dit niet reeds in de vorige maand geschied is. De wilde scheuten en loten aan de veredelde boompjes worden vlijtig verwijderd; insgelijks de uitspruitsels aan de wortelen. De wilde takjes, die als zuigers bij de met het wassende oog geoculeerde stammetjes zijn blijven staan, moeten ook, zoo dit niet reeds in de vorige maand gedaan is, zeer dicht aan het veredelde lot voorzichtig worden weggesneden, waarna men de wond met entwas bedekt.

Pitten en steenen van vroeg rijpe vruchten worden verzameld, en elk soort afzonderlijk bewaard. Men bereidt versche bedden voor het zaaien van pitten en steenen van ooft.

In deze maand moet de zomersnoeiing der perzik- en abrikozeboomen geschieden, nadat de groei der takken heeft opgehouden. Hierbij wordt het vruchthout zoo min mogelijk weggesnoeid, maar alleen uitgedund, doch de waterloten worden geheel weggenomen, tenzij men er verkiest te laten staan om ledige plekken aan te vullen, in welk geval zij evenwel worden ingekort. Tevens let men bij het snoeien niet slechts om den boom eene sierlijke gedaante te geven, maar zij men ook indachtig om niet te spoedig een grooten boom, maar wel een vruchtbaren te willen hebben.

De aarde rondom den stam der in dit jaar gepote boomen wordt losgemaakt, en het gras en onkruid daarbij verdelgd, omdat het de wortels der jonge boomen verstikt en hun het voedsel onttrekt. Bij aanhoudend droog weder kunnen de versch geoculeerde boompjes begoten worden. Indien de leiboomen nog niet aangebonden zijn, kan het alsnog geschieden.

Van die boomen, welke zwaar met vruchten beladen zijn, moeten zooveel mogelijk de takken door gaffelsgewijze stutten ondersteund worden. Het rijpe ooft zoowel als de overtollige kleine vruchten worden geplukt, en die boomen, waarvan de vruchten tot eene slechte soort behooren, gemerkt, ten einde die op nieuw te enten of te veredelen. Appels en peren, die in den zomer rijp worden, laat men, evenmin als abrikozen, wanneer men die vruchten eenigen tijd wil bewaren, niet volkomen rijp worden aan de boomen. Men plukt ze veeleer een paar dagen vóór dat tijdstip af; men legt ze op eene luchtige plaats, en niet te dicht op elkander neêr, om verder te rijpen.

De nesten der spanrupsen, horzels en wespen worden opgezocht en vernield. Het zijn vooral deze laatstgenoemde insecten, die, even als de oorwurmen, veel nadeel aan de

fijne vruchten, inzonderheid aan de perzik en abrikozen, toe- brengen. Ten einde deze daartegen te beschermen, gebruikt men de volgende middelen: om de wespen te vangen hangt men, nog vóór dat de vruchten rijp zijn, lange fleschjes met eenen nauwen hals en ruim half gevuld met honig- water, langs de muren of heiningen, en ververscht dit lokaas telkens na verloop van ettelijke dagen; tegen de oor- wurmen bezigt men rams- of koehorens, die men met de opene vlakke naar beneden in den boom hangt, waarin de insecten 's nachts kruipen en die men elken morgen ledigt.

Wanneer men tijd heeft, kan men reeds in deze maand gaten graven, waarin men het volgende na- of voorjaar boomen wil planten.

SEPTEMBER.

Het van onkruid zuiver houden van vruchttuin en kwee- kerij maakt ook nog in deze maand een gedeelte der werk- zaamheden uit, doch thans gebruikt men liever de schoffel dan de hak, en werkt het onkruid bijeen om het, zoo geene zaaddragende planten daarin vervat zijn, op den mesthoop te werpen.

Men gaat voort met het verzamelen van steenen en pitten der vruchten en deze soort bij soort bewaren; want het gelukkig slagen der veredeling hangt voornamelijk daarvan af, dat men gelijksoortige veredelde rijzen op wilde stam- men van dezelfde soort ent.

De uit rijpe vruchten verzamelde pitten van abrikozen, kersen, kwetsen, pruimen en verscheidene soorten van noten worden thans reeds gelegd. — Indien men verzuimd

heeft nieuwe zaaibedden aan te leggen, mag hiermede nu niet langer gewacht worden.

Tegen het einde dezer maand, wanneer de bladen afvallen, kan men wilde stammetjes verpoten. Ook perziken abrikoze-boomen, waarvan de oogst afgeloopen is, en die hunne bladen verliezen, behooren thans verplant te worden. Hierbij neme men evenwel de grootste zorgvuldigheid in acht, opdat de vezelwortels zoo weinig mogelijk beschadigd worden. De takken worden na het verplanten los aangebonden, de grond, zoo deze droog is, begoten en de voet der boomen met blad bedekt.

De tijd om te oculeren is thans verstreken, doch in het begin dezer maand kan men zulks des morgens en des avonds nog verrichten. Aan de reeds vroeger geoculeerde stammetjes wordt het verband losgemaakt, en wanneer een veredeld oog niet gevat heeft, kan men nog beproeven er een nieuw in te brengen. Ook ziet men de geënte stammetjes na, zuivert ze, en mochten de kloven nog niet gesloten zijn, dan bestrijkt men die met entwas om de inwatering te beletten.

De gaten voor de boomen, die in het late najaar of het aanstaande voorjaar gepoot zullen worden, kunnen, zoo als reeds in de vorige maand is vermeld, gegraven worden. Nog beter is het de geheele plaats om te werken.

Omstreeks St. Michiel (29 Sept.) begint men met het zaaën der verzamelde pitten van appels, peren, enz.

De rijpe vruchten laat men alleen van tijd tot tijd op schoone, heldere dagen inzamelen, waarbij men zeer voorzichtig behoort te werk te gaan, ten einde de vruchten niet beschadigd worden, in welk geval zij niet lang zouden kunnen bewaard worden, maar spoedig tot verrotten overgaan.

Ten einde de thans rijp wordende druiven tegen de vogels

te beschermen, spant men netten voor de wijngaarden, of steekt de trossen in zakjes van geolied papier, doch deze van boven niet al te vast om den steel te binden; beter echter is het om hiertoe zakjes van behangseldoek of gaas te gebruiken; want hierdoor worden tevens de insecten afgeweerd, en de vruchten tegen de vroege nachtvorsten beschermd.

Men zij er ook op bedacht om de trekkassen voor perziken en abrikozen schoon te maken, het gebrekkige te herstellen en alles nauwkeurig na te zien.

Boomen, die palen noodig hebben of op nieuw moeten aangebonden worden, voorziet men daarvan, voordat de herfststormen invallen. Men moet de wortelen van alle boomen en struiken, die ziek schijnen te zijn, onderzoeken, de beschadigde deelen wegnemen en aan de overige wortels nieuwe goede aarde geven.

OCTOBER.

De paden in vruchttuin en kwekerij worden geschoffeld en geschuimd, de afgevallen bladen op hoopen vergaderd, om in de broeibakken en tot dekking te worden gebruikt, of om ze tot bladaarde te laten verteren.

De najaars-boomvruchten worden in deze maand allen ingezameld, behalve de mispelen, die men, daar zij door een weinig vorst eerder verbeterd dan benadeeld worden, eerst in November of December plukt. De appels en peren, die men langen tijd wil bewaren, spreidt men eerst gedurende eenige dagen luchtig in een vertrek uit, en laat ze uitwasemen voordat zij in de winter-bewaarplaatsen worden overgebracht. Als men de druiventrossen elk af-

zonderlijk ophangt, kunnen deze lang goed gehouden worden. Wanneer men echter over een luchtig, droog en vorstvrij vertrek te beschikken heeft, dan kan men, voornamelijk de blauwe druiven, tot zelfs in April in een voortreffelijken staat bewaren, als men de trossen afsnijdt met een stukje van de rank er aan en ze dan elk afzonderlijk steekt in fleschjes, welke gevuld zijn met zuiver water en een lepel fijne houtskool daarin; van boven maakt men de halzen der fleschjes toe met was.

Voortdurend verzamelt men de pitten der verschillende ooftsoorten, noten, enz. en legt ze of dadelijk in den grond op de bedden, die in de vorige maand zijn gereed gemaakt, of bewaart ze op de reeds vroeger vermelde wijze. — De bedden, die bestemd zijn om in het volgende voorjaar daarin vruchtpitten te zaaien, worden omgespit en in orde gebracht. — Niet al te zwakke wildstammetjes kunnen thans reeds uit het zaai-bed in de kweekerij verplant worden, doch ten opzichte van die, welke nog zwak zijn, stelt men zulks tot aan het voorjaar uit.

Oude boomen worden uitgeroeid, gaten gemaakt om nieuwe in te poten: wil men dit alsnu doen, dan moeten de gaten althans tien à twaalf dagen vooraf gegraven zijn, doch het is oneindig beter, wanneer deze gedurende den winter open blijven, teneinde de ondergrond door de vorst los en vruchtbaar gemaakt worde. Nog is op te merken, dat men nooit op de plaats van een uitgerooiden boom eenen nieuwen van dezelfde soort moet planten, omdat deze daar niet zoude voortkomen, veeleer zette men bijv. daar waar een appelboom stond, een pereboom, enz.

De met kruisbeziën, aalbeziën en frambozen bezette vakken worden met korten mest voorzien en gespit. Kruisen aalbeziënstruiken kan men, zoodra zij hun blad verliezen,

opnemen en verplanten. De abrikoze- en perzikboomen, die in de vorige maand niet verzet zijn, verplante men nu vóór de helft dezer maand, beide soorten beminnen een diep losgemaakten droogen en bij voorkeur met eene goede laag kalkpuin gedraineerde grond. Jonge appel- en pereboomen kunnen uit de kwekerij verpoot worden. In drogen, lossen grond kan men thans ook wel oudere appel- en pereboomen verzetten, in natten en kleigrond echter is het verkieslijker daarmede tot in 't voorjaar te wachten. Boomen, die verplant zijn, worden aan de takken slechts een weinig ingekort, en eerst in het volgende jaar, wanneer zij goed geworteld zijn, behoorlijk gesnoeid. Kastanjeboomen mogen in 't geheel niet gesnoeid worden.

Het is voordeelijker voor alle boomen, wanneer de grond rondom dezelve, zoover de wortels zich uitstrekken, losgemaakt en van onkruid gezuiverd wordt, bij welke gelegenheid men ze tevens kan mesten.

Omstreeks het midden dezer maand of iets later begint ook de winternachtsvlinder zich te vertoonen, welks rups, in het voorjaar te voorschijn komende, eene der schadelijkste voor de blad- en vruchtknoppen is. Gelukkig echter bestaat er een voldoende middel om zich tegen hare groote vernielingen te vrijwaren; want daar het wijfje van dezen vlinder geene vleugels heeft en dus ongeschikt is tot vliegen, moet het tegen den boom opkruipen, om hare 200—240 eieren over den geheelen boom heen te kunnen leggen. Ten einde dit nu te beletten, maakt men eene hand breede strook van linnen of stevig papier, en windt die tegen het midden dezer maand zoodanig om den stam, dat zij dien kringwijze omvat; men kan daartoe ook zachten wilgen- of esschenbast nemen. Deze strooken bestrijkt men met koolteer, dat men van tijd tot tijd vernieuwt.

Van kwetsen, pruimen, kersen, aalbeziën, enz. worden de wortel-uitloopers uitgegraven en in de kweekerij geplant.

Ook in deze maand kan men, even als in 't voorjaar, loten van den wijnstok leggen. Men laat een gedeelte van het oude hout aan het loot blijven, steekt de loten schuins in den grond, en bedekt ze met ruigte of half verganen paardenmest.

Die bedden, waar de stammetjes reeds opgekomen zijn, worden ter beschutting tegen de sterkste vorst met boomloof bedekt.

Ten einde de vruchtboomen in eens van vele ongemakken — mos, insecten — te bevrijden, worden hunne stammen en de groote takken, zoodra zij van blad beroofd zijn, met kalkwater bestreken, evenwel niet al te dik. Een zeer werkzaam en doeltreffend middel om de rupsen en hare eieren te vernietigen bestaat hierin: men maakt door afkoken met water een sterk aftreksel van de gedroogde groene schalen der noten en van notenbladen, vermengt dit met urine, gebluschte kalk met water vooraf tot brei gemaakt, een weinig ossengal en wat roet; door meerdere of mindere toevoeging van water maakt men dit mengsel tot eene goed vloeibare gier en bestrijkt en bespuit daarmee de geheele boom en alle takken, zoodra in 't najaar de bladen zijn afgevallen; wanneer men zulks in 't vroege voorjaar vóór het uitbotten der blad- en bloemknoppen nog eens herhaalt, dan zal men zich in eene zeer bevredigende uitkomst mogen verheugen.

De voor de oranjerie bestemde vruchtboomen worden thans spaarzamer begoten. Wil men de boomen in de open lucht laten overwinteren, dan kunnen ze met de potten in den grond gezet worden. Ook de tot trekken bestemde vruchtboomen worden weinig meer begoten; het

is echter goed wanneer deze, voordat zij in de vorstvrije vertrekken gebracht worden, eerst eenige graden koude hebben doorgestaan; hiervan echter zijn uitgezonderd de oranjeboomen en diergelijke oranjerie-gewassen.

De broeikassen voor perziken en abrikozen worden thans in orde gebracht, en hetgeen nog te herstellen is, zonder uitstel verricht. De tot vervroeging der druiven gebezigde trekkassen worden uit elkander genomen en de tot hetzelfde doel gebruikte glazen klokken geborgen.

NOVEMBER.

Indien de werkzaamheden van het schoonmaken en schuimen der paden in boomgaard en kwekerij, en het vergaderen van bladeren in de vorige maand niet zijn ten einde gebracht, gaat men er thans mede voort, eveneens wanneer nog niet alle boomvruchten mochten ingezameld zijn, mag zulks thans niet uitgesteld worden, uit vrees voor spoedig invallende vorst. Ook kunnen bij open grond nog pitten van ooft, met welke verzameling men steeds blijft voortgaan, gelegd, boomen en besdragende struiken verzet worden.

In deze maand zuivert men de vijgeboomen van de onrijpe vruchten, het doode hout en takken; maakt deze laatste van het latwerk los, buigt ze naar den grond, bindt ze bijeen en omwikkelt ze met stroo; waarna men dezelve met pennen in den grond bevestigd. Zij worden thans reeds luchtig bedekt, doch bij toenemende vorst, moeten zij steeds eene meerdere bedekking hebben, die het gevoeglijkst met rietmatten geschiedt, waaraan men

voor eene goede afwatering eene hellende stelling geeft; want veel vocht in den winter is nadeelig voor de vijgeboomen.

Bij eene zachte weêrsgesteldheid worden de lei- en dwerg- of struikboomen, als ook de aal- en kruisbeziën-struiken gesnoeid en tevens gemest; doch aan de frambozen mag niets meer gesnoeid worden, omdat de vorst in de opene, genoegzaam holle loten indringt en deze doodt. Om vele en schoone frambozen-vruchten te bekomen, raad ik ten eerste aan om deze struiken nooit *te kort* in te snoeijen; men ontdoet ze van het doode en te schrale hout en laat op elke struik 2—3 der dikste en stevigste loten overig, ter lengte van $1\frac{1}{2}$ tot 2 meters, waarvan men slechts het dunste topeinde inkort, dáár waar de bocht of buiging begint. Deze loten bindt men aan een evenredig langen staak vast en men zal eene menigte schoone vruchten verkrijgen, want de grootste en schoonste vruchten groeien in de hoogte. De beste bemesting voor frambozen is bagger en varkensmest; eene ruime bemesting beveel ik aan, om de heerlijkste vruchten te bekomen, vrij van insecten en wormpjes, die men er gewoonlijk zoo veelvuldig in aantreft.

In den jongsten tijd zijn ook in onze kulturen uit Noord-Amerika ingevoerd, een paar uitmuntende verscheidenheden van verbeterde en zeer smakelijke *bramen* (*Rubus fruticosus*) waarvan eene met groote vruchten, gelijk aan die der Moerbeziën, vooral zeer aanbevelenswaardig is. Bij onze boomkweekers zijn ze reeds in talrijke aankweek voorhanden.

In November insgelijks de hoogstamvruchtboomen te snoeien wordt door sommigen verkieslijk geoordeeld, terwijl anderen het voor beter houden zulks in Februari en Maart te doen. Doch het snoeien van den wijngaard in deze maand

is doelmatiger dan in het voorjaar, vooral wanneer dit in het begin daarvan bewerkstelligd wordt; het vruchthout wordt op twee of drie botten gesnoeid.

Indien er geen noodzakelijker werkzaamheden te verrichten zijn, herstelt men het latwerk der leiboomen en de heiningen der vruchttuinen, of omringt de jonge alleen staande vruchtboomen met doorntakken tot beschutting tegen hazen en ander vee.

De walnoteboomen worden thans schoon gemaakt, daar zulks in 't voorjaar niet mag geschieden.

Zijn er nog gaten voor boomen, die in 't voorjaar geplant moeten worden, te maken, dan zorg men daarmede gereed te zijn, voordat de vorst invalt. Legt men een ooftuin of eene boomgaard aan, zoo dient de ligging aan de Oost- of Zuidzijde vrij en open te zijn, ten einde zon en lucht ongehinderd op boom en vrucht te gelijk kunnen werken; behalve dit is het zeer gunstig om aan de Noord- of Westzijde of wel op beide kanten eene bedekking van andere boomen aan te brengen. Bij den standplaats van iederen boom dient altijd gelet te worden, dat men de pereboomen (die altijd hooger groeien dan de appelboomen) aan de Noordzijde brengt, opdat zij de zon en lucht niet beletten aan andere laag groeiende boomen.

De appelboomen verlangen een goeden verschen zand-, vetten klei- of mergelgrond; voor perenboomen is een schrale echter dieperen grond van noode, pruimen gedijen wel op ondiepe gronden, maar verlangen toch liever eene lichte warme humusrijke aarde. Kersenboomen komen bijna in elken grond goed voort, mits die droog zij. In graslanden komen alle vruchtboomen niet zoo goed voort als in landen die bebouwd worden; eene jaarlijksche goede bemesting doet zulk een grond allengs krachtiger worden, terwijl in gras-

land de vruchten nooit zoo schoon en smakelijk worden. Aan een vochtigen grond wordt de zuur- en vochtigheid het best ontnomen door het aanleggen van diepe overdekte greppels of houtdrainering, zoodanige greppels van ongeveer $\frac{1}{2}$ meter breed en 1 meter diep, worden met takkenbossen gevuld en daarna weder met aarde overdekt. Dit is eene uitgave maar eene uitgave die in de gevolgen tienvoudig vergoed wordt en men staat weldra opgetogen, over den schoonen wasdom der boomen. Vooral zij men niet schroomvallig om bij den aanleg van een boomgaard de boomen op een passenden afstand te planten. Appelen en pereboomen worden op 30—40 voet, kersen en pruimen op 20 vt., okkernoten op 50 vt. onderlingen afstand geplant. Het besnijden der wortels moet natuurlijk altijd het planten voorafgaan, de hoofdzaak van het snoeien bij het planten is, om kroon en wortel over een te brengen, ik bedoel hiermede, wanneer de wortels groot en fijn zijn, kan men langere en meer takken laten staan. Zoolang de boomgaard nog jong is, dan kan men de tusschenruimten tusschen de boomen beplanten met zwarte, roode en witte aalbeziënstruiken, die een ruimen interest op leveren. Nog moet ik er de aandacht op vestigen, vermijd in alle geval om geene Juniperus of Jeneverbes-struiken in de nabijheid van vruchtboomen te planten; volstrekt geene vlierstruiken in de nabijheid van kersenboomen, en houdt liefst ook de Wilde Kastanje en de Vogelkers of *Padus vulgaris* op een eerbiedigen afstand van Uwen boomgaard; want genoemde boomsoorten worden met onaangename en gevreesde insecten en ongedierten bezocht, die zeer lichtelijk van daar op de vruchtboomen overgaan.

Bij helder zacht weder kunnen van nu af tot aan 't voorjaar boomen gecopuleerd of gelascht worden. Ook zie men de

jonge boomen na, die nog aan palen of stokken staan, en herstelle, zoo noodig, de banden, opdat zij niet door de winterstormen omver geworpen worden. Met het omspitten en nesten van den grond onder de vruchtboomen gaat men voort. Ook vergete men niet de, tegen den winternachtvlinder, in de vorige maand aangelegde, geteerde banden na te zien en op nieuw te bestrijken.

In de bewaarplaatsen der vruchten moet men in deze maand reeds nagaan, of er ook aangestokene onder zijn, en moeten deze van de gave afgezonderd en het eerst verbruikt worden. De vertrekken, waar het ooft bewaard wordt, moet men bij gunstig weder vlijtig luchten, dewijl eene te groote warmte de rotting daarvan zoude bevorderen; om welke reden eene koele, doch vorstvrije voorraadkamer altijd de beste is om vruchten langen tijd goed te houden.

DECEMBER.

Indien de tuin voor hazen en konijnen toegankelijk is, moet men een waakzaam oog op de kwekerij houden en rondom dezelve stokken plaatsen, waaraan worst en vleesch te rooken gehangen heeft, omdat het wild eenen afkeer heeft van de rooklucht. Nog doelmatiger kan men hierin voorzien, door één voet boven den grond met koolteer bestreken bindtouw aan stokjes te spannen en dit touw van tijd tot tijd met wat versche koolteer te bestrijken. — De eerst onlangs met vruchtpitten bezaaide bedden worden door blad of langen mest tegen het indringen der vorst beschut.

De bladeren, die men thans nog verzamelt, kunnen, met mest vermengd, in de kweekerij tusschen het jonge plantsoen gelegd en in 't voorjaar er onder gewerkt worden. Ook de versch verzette jonge vruchtboomen dekt men met blad of ruigte, ten einde aan de vorst het doordringen te beletten. Dit geeft naderhand tevens eene goede bemesting voor de boomen. Zijn de perzik- en abrikozeleboomen nog niet bedekt, alsdan moet zulks thans geschieden.

Met het snoeien, waarmede men in de vorige maand eenen aanvang gemaakt heeft, kan men, zoolang het weder gunstig is, voortgaan, ook met den wijngaard; doch zoodra het begint te vriezen moet men dezen laten rusten, en daarmede wachten tot in 't voorjaar. Insgelijks wordt het mesten en omgraven van den grond rondom de vruchtboomen voortgezet, zoolang het weêr het toelaat, eveneens het zuiveren en schoonmaken derzelve.

De stookkassen voor abrikozen en perziken worden in deze maand aangelegd, en daartoe voor die der druiven alles voorbereid.

Ten opzichte der voorraadkamers van het ooft is hetzelfde in acht te nemen als in de vorige maand.

Bij harde vorst verricht men die werkzaamheden, welke voor de maand Januari zijn aanbevolen: er wordt mest, aarde, palen, enz. in boomgaard en kweekerij gebracht; men draagt zorg dat de tuingereedschappen in orde gehouden of gebracht worden, enz. Gaarne zou ik hier eene opgave laten volgen, van de beste en exquisite vruchtsoorten, zooals der nieuwe appel- en peren-soorten, enz. doch dan zou ik voor dit bestek te uitvoerig worden. Men behoeft echter voor dit artikel geenszins zijne toevlucht tot het buitenland te nemen; ik durf met het volkomenste

vertrouwen onze inlandsche boomkweekers aan te bevelen en met name worden de boomkwekerijen te *Boskoop*, bij Gouda, door geene anderen in Europa overtroffen. Verders verwijs ik de gegadigden naar het werkje getiteld. *De beste vruchten*” geschreven door den heer K. W. J. OTTOLANDER, bekend boomkweker, te Boskoop en specialiteit in het vak der vruchtboomkwekerij. Genoemd boekje is verkrijgbaar bij den heer J. B. WOLTERS, boekhandelaar te Groningen, tot den prijs van *f* 0.50.

Derde Afdeeling.

DE BLOEMTUIN.

JANUARI.

Gewoonlijk valt er, uithoofde van de aanhoudende vorst, in deze maand nog weinig in den bloemtuinte doen. Indien het zacht weder is, worden de planten, die door de vorst in de hoogte geheven zijn, voorzichtig aangedrukt. Alsdan kan men ook reeds een begin maken met het mesten, ompspitten of hakken der rabatten, het afsteken der grasbanden en het opschuimen der paden, het nazien der in den vollen grond overblijvende planten, die men van dorre en verrotte bladeren zuivert, terwijl men tevens den grond tusschen dezelve voorzichtig losmaakt en met goed verganen rundermest en bladeren dekt, die er later worden onder gewerkt.

Laat de weersgesteldheid het toe, dan kan men tegen het einde dezer maand Ranonkels en Anemonen leggen. *Primula veris* en *Auricula's* kunnen nu reeds gezaaid worden, alware het zelfs op de sneeuw.

Bij aanhoudende vorst worden, indien het niet reeds vroeger geschied is, de met bloembollen bezette rabatten met mos, blad, oude run, turfmoelm, enz. bedekt. Van oude run wordt eene bedekking van 2 centimeter, van de

overige zelfstandigheden eene van 5 centimeter vereischt. Ook de wortels der meer teedere heesters worden met ruigte bedekt. Men beschutte de anjelieren, die den winter over in een afzonderlijken bak staan, tegen de zon en de muizen. De muizen vooral zijn zeer belust op de anjelierplanten; men plaatse dus van den beginne af en voortdurend vallen in de bakken of strooie vergiftigd muizenkoorn tusschen de planten. Wanneer er geen sneeuw gevallen is, bedekke men insgelijks de *Primula veris* en *Auricula's* met droog blad of erwtenstroo.

Men schaffe zich de noodige zaden aan, en doe degene die men zelf gewonnen heeft, uit de zaadhuisjes en zuivere ze. Ook vervaardige men bloemenstokjes, nummerhoutjes, etiketten, enz.

FEBRUARI.

In deze maand moet ten naastenbij hetzelfde in acht genomen worden, als in de voorgaande.

De noodige tuingereedschappen worden in orde gebracht. Bij goed weder legt men Ranonkels en Anemonen, doch bedekt dezelve nog na het planten, opdat de vorst ze niet beschadige; bij aanhoudend zacht weder vermindert men de bedekking der bloembedden, legt de bolgewassen, die in de kamers en oranjeriën uitgebloeid hebben, in zand; wanneer de aarde niet te slijkg is, worden de aardhoopen dooreen gewerkt; Hanekammen, knoop-Amarant, grootbloemige *Viola's* of Engelsche *Pensées*, enz. in een matig warmen bak gezaaid; de bloembedden voor het bezaaien gereed gemaakt; Riddersporen, *Malva*, Goudsbloemen en soortgelijke in den open grond uitzaaien.

Bij gunstig weder bloeien in het laatst dezer maand de sneeuwkllokjes (*Galanthus nivalis*) reeds. Ook kan men nog Aurikels en *Primula veris* zaaien.

M A A R T.

Deze maand vereischt reeds veel werkzaamheden in den tuin. De aardhoopen worden dooreengewerkt, zoo men dit niet reeds in Februari gedaan heeft; de planten, die door de vorst omhoog gerezen zijn, aangedrukt en met versche aarde bedekt; mestbedden aangelegd; bloembedden van tijd tot tijd gereed gemaakt; de gewassen, die tot dus ver in den kelder bewaard zijn geworden, van lieverlede aan de open lucht gewend, door dezelve in een vertrek te brengen; Aurikels en Anjelieren, die in potten staan, in de open lucht gebracht; doch beschermd tegen te veel zon en vochtigheid; de bedden met Hyacinten en andere bloembollen, die met blad of run gedekt waren, gedeeltelijk ontbloomt, de teedere overblijvende bloemen boven de wortels met versche aarde voorzien; bloembedden van onkruid en andere onreinheden gezuiverd, randen van palm, madeliefjes (*Billis perennis*) gras-anjelieren, enz. in orde gebracht; rozen, alsmede *Camellia's* en *Azalea's indica* mits in den bloemkas of bak geënt; *Ranonkels* en *Anemonen* gelegd, doch bij droog weder steeds vochtig gehouden; *Zomer violieren*, *Chineesche anjelieren*, *Balsaminen*, *Reseda*, enz. in potten gezaaid en in een bak onder het glas gezet. Ook worden in deze maand alle jonge stekplanten, die in den vorigen nazomer (September) gestoken waren; nu elke afzonderlijk in potten opgeplant, om later

in Mei of Juni tot versiering der bloemperken in de open lucht te verstrekken.

Tot de schoonste vaste planten behooren tegenwoordig de prachtige verscheidenheden der *Phlox decussata*, die van Juli af tot in October volop bloeien, met groote in 't ooglopende bloemtrossen in allerlei heerlijke kleuren: ze zijn van zeer harde gaardheid, gedijen voortreffelijk in elken goeden tuingrond en worden door scheuring gemakkelijk vermenigvuldigd, 't welk het best in 't najaar geschiedt. Even aanbevelenswaardig zijn de tegenwoordig zoo prachtige *Delphinium's* of vaste-plant *Riddersporen*, bloeiende met groote bloemstengels bezet met enkele, dubbele en gevulde bloemen van het schoonste blauw, in allerlei heerlijke schakeringen. Ook de *Pyrethrum's* vroegbloeiende en grootbloemige vaste planten, in verschillende kleuren en nuances zijn eene plaats in elken tuin overwaardig.

In deze maand vermenigvuldigt men de vaste bloemplanten door scheuring of wortelverdeling, en snoeit de heesters. De rozestruik inzonderheid moet sterk gesnoeid worden, waardoor hij rijkelijker bloemen voortbrengt: de stamrozen moeten echter bij voorkeur niet te kort ingesnoeid worden om de kroonen der stamrozen in haar fatsoen te houden, snoeit men die na den eersten bloei wat in; van de maandrozen snijdt men alle takken een paar centimeters hoog boven den grond af.

In de laatste helft dezer maand, kan men bij gunstige weêrsgesteldheid en wanneer het aardrijk reeds een weinig warm begint te worden, in den open grond alle soorten van éénjarige bloemzaden beginnen te zaaien, zooals: *Asters*, *Phlox Drummondii*, *Papavers*, *Nemophila's*, *Afrikanen*, enz. te veel om allen hier op te noemen, doch alle welke soorten rijkelijk vertegenwoordigd worden op de

prijs-couranten onzer voornaamste bloemisten en bloenzaad-handelaars te Amsterdam en te Haarlem, alsmede van den heer J. T. VAN DEN BERG, JUNIOR, bloemist; Hofleverancier van Z. M. den Koning, te Jutphaas, bij Utrecht.

De knobbelwortels van Dahlia's worden gedeeld, in potten geplant en op eene vorstvrije plaats gezet, om ze later in den tuin uit te pooten.

A P R I L.

Hetgeen in de vorige maand om deze of gene reden is verzuimd of uitgesteld, moet thans verricht worden.

De anjelieren, die in de open lucht overwinterd hebben, worden met aardkluiten er aan opgenomen, zorgvuldig schoon gemaakt en in potten geplant, daarna matig begoten en verscheidene dagen tegen den sterken zonneshijn beschut; men zaait thans anjelieren op met planken omringde rabatten, ten einde hierover in den winter matten te kunnen leggen, men moet zorgen ze evenmatig en niet te dicht te zaaien. Anemonen en Ranonkels kunnen nog gelegd worden. Men neme met een penseeltje de kleine rupsen weg, die zich aan de damastbloemen ingesponnen hebben; men brenge de bloemen, die gedurende den winter in huis gestaan hebben, bijv. Winter-violieren, Rosmarijn, Muurbloemen, Fuchsia's, enz. in de open lucht, plaatse ze echter zoodanig, dat zij tegen de middagzon en koude winden eenigszins beschut zijn. Bloemheesters, die reeds eenige jaren op dezelfde plaats gestaan hebben en niet te vroeg bloeien, worden verplant, de in bloei staande Auricula's, Hyacinten, Jonquilles (tijdeloozen), Tazetten, door

schermen tegen de zonnestralen beschut, om hunnen bloeitijd te verlengen; de in het voorgaande najaar en winter gezaaide *Auricula's* en *Primula veris* worden vlijtig begoten, de plantjes beschaduwd en van onkruid gezuiverd; dit laatste verrichte men ook bij de in Maart of vroeger gezaaide bloemen, die niet verplant worden, zooals: *Asters*, *Goudsbloemen*, *Riddersporen*, enz. waarbij men tevens, indien zij te dicht bijeenstaan, de overtollige planten uittrekt. Men verwijdere van de vaste plantbloemen zorgvuldig de verrotte en gele bladen, en binde degenen, die een slappen stengel hebben, aan stokjes. De planten, waarvan men zaad wil winnen, worden op eene plaats gezet, waar zij de vrije lucht en zon hebben; men steekt stekken van *Muurbloemen* en ondersteunt de *Hyacinthen* met zwakke stengels, door ze aan stokjes te binden.

Men gaat voort met het planten van *Dahlia's* in potten, om ze later in den tuin te plaatsen, wanneer men geene vorst meer te vreezen heeft, en ten einde dezelve vroeg te doen bloeien. Van de *Dahlia's* moet ik hier doen opmerken, dat van dit geslacht, tegenwoordig overschoone verscheidenheden bestaan, waaronder vooral uitmunten de *Lilliput-Dahlia's*, die buitengewoon rijk bloeien met kleine keurig gevormde bloempjes als *Ranonkels* in oneindige kleurenpracht en de nieuwere *Dwerg-Dahlia's* met groote bloemen; deze *Dwerg-Dahlia's* zijn ook bijzonder geschikt voor potcultuur en voor kleinere of stadstuinen, want ze worden inderdaad niet hooger dan 3 voet. Om wel te slagen en veel genot te schenken, dan verlangen alle *Dahlia's* bovenal eene opene en vrije standplaats; niet in de schaduw en nog minder onder boomen. Als rijke en in milden bloei alles overtreffende bloeiplanten hebben de *Dahlia's* haar's gelijken nog niet gevonden en zullen altoos een sieraad blijven.

Tot de in 't oogloopendste bolgewassen die wanneer zij in bloei staan, door hare talrijke verscheidenheden en prachtige kleurschakeringen het oog boeien en verrukken, behooren de *Gladiolus Gandavensis*. Zij zijn van sterke geaardheid; men plant hare bollen in Maart en April, worden ongeveer drie voet hoog met prachtige grootbloemige panaches; voldoen ook uitstekend wanneer ze tusschen stamrozen geplant staan. Hare bollen in 't najaar uit den grond genomen, bewaart men des winters op eene droge vorstvrije plaats. De heerlijke nieuwere verscheidenheden der bovengenoemde *Gladiolus Gandavensis* en de uitstekende *Gladiolus Brenchleijensis*, met schitterend vurig scharlakenroode bloemen, die een zeer groot effect te weeg brengen, mogen in geen tuin ontbreken.

In de eerste helft dezer maand legt men nog eenen bak aan, en zaait daarin teedere zomerbloemen, namelijk die soorten, welke in den beginne eene hoogere temperatuur vereischen, zooals: *Amaranthus*, Spaansche peper, IJskruid, Kruidje-roer-mij-niet, Balseminen, *Zinnia's*, Wonderboom, *Mirabilis* (Merveille), *Senecio's*, enz., later tempert men de warmte van den bak, en dan verspeent men de jonge plantjes in een kouden bak of in den open grond uit, om ze later ter bestemder plaatse in den tuin te zetten. Ook omtrent de beste behandeling der zomer-bloemzaden geven de prijs-couranten onzer bloemisten tegenwoordig zeer duidelijke aanwijzing, zoodat wij vermeenen dit punt alhier slechts kort aan te stippen.

Wanneer de weêrgesteldheid niet te ongunstig of de koude niet te langdurend is geweest, dan begint de bloemtuin nu reeds een verrassende aanblik op te leveren, door den bloei van onderscheidene in den vollen grond overblijvende of zoogenaamde vaste planten, als: *Helleborus*

in verschillende kleuren, enkele en dubbelbloemige *Galantus nivalis*, of Sneeuwklokjes; roode, witte en blauwe *Hepotico's*, *Primula veris* en *Auricula's*, de prachtige schitterend blauwe *Gentiana acaulis*, *Crocussen*, *Tulpen* en *Hyacinthen* in rijke kleurenpracht, *Eranthis hyemalis*, de mooie *Adonis vernalis*, blauwe, witte en lilakleurige *Viola odorata* of ruikende Viooltjes, *Madeliefjes* in onderscheidene kleuren met dicht gevulde bloemen, *Erythronium's denscanis* in verscheidenheden, de heerlijke blauwe *Scilla praecox* of *Siberisch Hyacinthje*, bovenal de prachtige *Japansche Primula's*, eene onschatbare aanwinst van den jongsten tijd en die reeds in verschillende kleuren voorhanden zijnde, een hoogst belangrijk sieraad voor onze tuinen zijn, benevens nog eenige andere vroegbloeiende bol- en plantsoorten. Allen liefelijke bloemen, die ik vooral de eigenaars van kleinere of stadstuinen aanbeveel en vooral hun, die over geene bloemkassen of bakken te beschikken hebben. In de bloemkassen is nu een rijke voorraad van schoonbloeiende potgewassen voorhanden, als: *Camellia's*, *Azalea's*, *Rhododendrum's*, *Cytisus racemosus*, *Metrosideros*, *Rozen*, vele in bloem getrokken heesters, enz.

M E I.

Indien er iets uit de vorige maand te doen is overgebleven, moet zulks zonder verder uitstel thans verricht worden.

De Violieren en andere zaadbloemen, die in Maart in potten gezaaid zijn, worden in deze maand in den vollen grond geplant; de aardhoopen omgewerkt en nieuwe aangelegd; de bloembedden en bloemrabatten van onkruid gezuiverd; de in bloei staande Tulpen door een scherm

tegen de zonnestralen beschut; de in Maart gezaaide bloemen, die in de vorige maand daartoe nog niet groot genoeg waren, thans gewied, en zoo noodig uitgedund. Men graaft in de bosschen, waar daartoe de gelegenheid bestaat, de Lelietjes der dalen, of zoogenaamde Meibloempjes, op, en verplant ze op eene belommerde plaats in den tuin. Bij de met spillige stengen voorziene Anjelieren plaatst men bloemstokjes, waaraan men ze bevestigt; ditzelfde doet men insgelijks bij de overige slapstengige en klimmende gewassen, en richte zich daarbij naar de meerdere of mindere hoogte en uitgebreidheid, die de plant bij haren vollen wasdom bereikt. In potten zaait men Anjelieren, Muurbloem, Balseminen, Reseda en vele andere zaad- of éénjarige bloemplanten, om later op de gewenschte bloemperken uit te planten. Nu is het ook den geschiktsten tijd om de liefelijke *Primula chinensis* en hare talrijke en fraaie varieteiten te zaaien; dit geschiedt in potten of zaadtesten, gevuld met beste bladaarde in een koude bloembak onder 't glas; later verspeent men de jonge plantjes, nog later zet men elk in een klein potje en nog vóór den winter in de potten waarin ze bloeien moeten; gedurende den ganschen winter tot in Mei, verstrekken zij tot een groot sieraad in oranjeriën, bloemkassen en woonvertrekken.

Alles wat vochtigheid noodig heeft, moet begoten worden, vooral geldt dit van de in potten staande gewassen; doch het begieten moet niet op de heete middag-uren geschieden; in deze maand en tot half Augustus verricht men zulks het best in den vóóravond, van het laatstgenoemde tijdstip af tot half September echter des morgens. Behalve de reeds in den vollen grond bloeiende vaste planten, door mij in de vorige maand vermeld en die nog bijna allen ook dezen maand doorbloeien, zijn daar nog bijgekomen

de *Geyronia crossifolia*, de *Megasea ciliata*, beiden met rozeroode bloemtrossen, de *Megasea ciliata alba* met witte bloemen, de blauwe, witte en rooskleurige *Vergeet-mij-niet*. de *Cynoglossum omphaloïdes* met lieflijke hemelblauwe bloempjes, de *Maagdenpalm*, enz. enz.

In deze maand zaait men ook de Stokrozen, 't zij in potten of in den vollen grond; zoodra de plantjes handelbaar zijn, dan moet men ze verspeenen op geene te zonnige standplaats en den grond behoorlijk vochtig houden. Later verplant men ze in Augustus ter bestemder plaatse op reien of rabatten, op 3—4 voet onderlinge afstand, waarop ze in 't volgende jaar heerlijk bloeien. In 't najaar de planten hoog aanaarden en bij vorst met stroo of andere ruigte dekken. Wanneer de Stokrozen hare bloemstengels beginnen te ontwikkelen, dan moet men er tijdig lange stokken bij zetten en als ze gaan bloeien, het uiterste topeinde der stengel ter lengte van eene handbreedte afknippen, anders verzwakken de planten te zeer. Heeft men zeer schoone soorten onder de zaailingen, dan moet de bloemstengel terstond na het uitbloeien, een voet boven den grond afgesneden worden, dan maken de oude planten nog jonge uitspruitsels uit den grond, die men er afneemt en als stekken behandelt of wel men neemt de oude planten in 't najaar uit den grond, kuilt ze in een koude bloembak op en dan kan men ze in 't voorjaar scheuren of er stekken van steken; dit is de beste en bijna eenige wijze, om de exquisite soorten voort te planten; alzoo de Stokroos slechts eene tweejarige plant is. Vóór en gedurende den bloeitijd verlangen zij ruime begieting en in elk geval een goeden humusrijken grond. In grootere tuinen of op buitenplaatsen, is en blijft de Stokroos eene imposante bloemplant; wel waardig de weinige zorgen die zij vereischt.

Een der voornaamste werkzaamheden in Mei is het uitplanten van zomerbloemen, zooals: Violieren, Asters, Papierbloemen, Scabiosen, Balseminen, enz. Ook plant men in het laatst dezer maand de Dahlia's uit de potten in den vollen grond uit, mocht men soms nog voor nachtvorst vreezen, dan zet men des nachts een omgekeerden bloempot over elke plant. Ook kunnen in Mei bijna alle potgewassen uit de oranjerie en bloemkas in de open lucht geplaatst worden; in de eerste 8—10 dagen echter beschermd tegen fellen zonneschijn en op eene windvrije plaats zetten.

JUNI.

Dit is de bloeimaand bij uitnemendheid, in deze en de beide volgende maanden staat de bloemtuin in volle tooi. De schat en keur die onze bloemisterijen den liefhebbers aanbieden van tal van keurige fraai bloeiende en veredelde bloemen in alle soorten, is verbazingwekkend. Hiervan eene opgave te doen zou mij te verre voeren en dit bestek overschrijden; de Catalogi onzer bloemisten bieden eene ruime keurige keuze aan die geheel op de hoogte is van den tegenwoordigen tijd. Zonder daarbij eenige voorkeur te doen gelden, mag ik toch vooral de aandacht vestigen op de beschrijvende Catalogus en Prijs-Courant van den bloemist en hofleverancier, J. T. VAN DEN BERG, Junior, te Jutphaas bij Utrecht; zijne planten-Catalogus een net gedrukt boekje in zakformaat van 110 pag. bevat al het aanbevelenswaardige wat den handel aanbiedt, nauwkeurige naamsopgave, beschrijving der kleuren en groeiwijs der

meeste tuinplanten en daarenboven menige behartigenswaardige wenk omtrent behandeling, kultuur, enz: Het Tuinbouw-weekblad *Sieboldia* zegt daarvan in zijn N°. 9 „van 1875.” dezen Catalogus kan als de uitvoerigste en een der beste geredigeerde in ons land beschouwd worden.

Men drage voortdurend zorg voor het schoonhouden van den bloemtuin, zoo wel in de perken en op de rabatten als in de paden. Ook zij men bedacht het ongedierte, dat de bloemen beschadigt en vernielt, te verdelgen; inzonderheid staan de Anjelieren aan vele vijandige insecten bloot, zooals aan vlooiën, kleine rupsen, oorwurmen, bladluizen en andere; insgelijks verzuime men bij droogte het gieten niet.

Men beschutte de laat gelegde Anemonen en Ranonkels, die thans in bloei staan, gedurende de middaguren tegen de al te groote hitte; neme de vroeg geplante bolgewassen, wanneer het loof en de stengel verdroogd zijn, zoo als: Crokus, Keizerskroon, Narcis, Hyacinth, Tulpen uit den grond, tenzij men deze achtereenvolgende jaren op dezelfde plaats wil laten staan, in welk geval men alleen de verdorde deelen wegneemt en éénjarige planten, waarvan de wortels niet diep in den grond dringen, op die perken kan plaatsen; doch beter is het de genoemde bolsoorten, elk jaar voor eenigen tijd uit den grond te nemen. Uitgenomen Sneeuwkllokjes en Scillo's, die men beter doet, in den grond te laten staan. Men verplant onderscheidene soorten van Anjelieren, Viooltjes, Winter-violieren, Akelei, Muurbloemen, en uit de bakken in den vollen grond *Primula veris* en *Auricula's*, zoodra de plantjes krachtig geroeg zijn. Die gewassen, welke slappe stengels hebben, worden aangebonden; het zaad van vroeg bloeiende *Auricula's* en *Primula veris* ingezameld; de stengels der bloemen,

die uitgebloeid hebben en waarvan men geen zaad wil winnen, afgesneden. Om deugdzaam zaad te verkrijgen, snijdt men van zoodanige planten, die tot zaadwinnen bestemd zijn, alle zijstengelen vóór den bloeitijd af, en laat alleen de hoofdsteng in wezen. Van de zomer-violieren worden de enkele, behalve die, waarvan men zaad wil winnen, uitgetrokken. Men verplant de laatsten der in Maart gezaaide zomerbloemen, brengt uit de oranjerie en koude kas de nog achtergeblevene potgewassen naar den tuin over, en vermenigvuldigt verscheidene soorten potgewassen door stekken, om voor het volgende jaar krachtige planten te bekomen. De aardhoopen worden omgezet en bij droog weder begoten.

In de laatste jaren maken de zoogenaamde Mozaïk tuinperken of zooals de Duitschers zeggen: „Teppich-Gärtnerie” nog al opgang; in kleine tuinen voldoet het echter niet en is alleen aan te bevelen op buitenplaatsen en in parken op groote gazons. Er bestaan daartoe tegenwoordig zeer vele laagblijvende of met mooi gekleurde bladen voorziene planten, waarvan de Catalogi onzer voornaamste bloemisten eene ruime keuze aanbieden, zoodat ik vermeen daarover hier niet breedvoeriger te moeten uitweiden.

Alleen moet ik hier nog opmerken, dat onder de fraaist bloeiende planten voor zomerbloemperken de nieuwere Bolachtige-Begonia's vooral eene eereplaats innemen. Ze bloeien van 't laatst van Juni tot in October onafgebroken door, met groote bloemen in eidelooze kleurenpracht, niet hooger wordende dan $2\frac{1}{2}$ tot 3 decimeters. Hare hollen plant men als de groei daarvan eerst in een bloembak of binnen 's huis een weinig ontwikkeld is, in 't begin van Juni, bij voorkeur op eene beschutte doch juist niet al te zonnige standplaats, in den vollen grond, die vooraf

goed losgemaakt en met wat bladaarde vermengd moet wezen, om rede al te zware of stijve grond, voor deze plantsoort minder geschikt is. Hare bollen neemt men in October uit den grond en overwintert die op eene vorst-vrije droge plaats in zand. Ook in potten gedijën zij voortreffelijk en zijn als bloemplanten een sieraad voor den kamerbloemtuint.

JULI.

In de eerste helft dezer maand worden nog de uit zaad verkregen anjelierplanten verzet. — De oudere anjelieren vereischen in deze maand de grootste zorg. Ten einde zeer fraaie en volmaakte bloemen te verkrijgen, snijdt men de overtollige knoppen af. Insgelijks worden anjelieren afgelegd en gestekt; deze laatsten moeten dikwijls, maar niet te veel op eens, begoten worden. Over de in bloei staande anjelieren spant men een scherm, om ze tegen de zon en den regen te beschutten. De tot zaadwinning bestemde anjelieren worden, wanneer zij beginnen te bloeien, genummerd en in potten opgeplant, of men laat ze in den vollen grond staan, waar zij, tegen den regen beschut, beter en volmakter zaad voortbrengen; want indien men ze niet zoowel gedurende als na hunnen bloei zorgvuldig tegen regen beschut, heeft men er geen zaad van te wachten, doch zij moeten rijkelijk lucht en matig zon hebben; ook moet de aarde behoorlijk vochtig gehouden worden, zonder dat men de plant zelve begiet. Door kunstmatige bevruchting verkrijgt men veel en schoon zaad van de anjelieren. Deze bewerking mag men echter alleen op een windstillen

en drogen dag verrichten, en hierbij moet men er tevens acht op geven, dat stamper en stuifmeel rijp daartoe zijn. Men lette zorgvuldig op de oorwurmen, daar deze dikwijls de zaadhuisjes bederven.

Het wieden, aanbinden van bloemstengels, het begieten bij aanhoudende droogte, vooral der in potten staande gewassen, mag niet verzuimd worden, evenmin het wegnemen der uitgebloeide stengels. Verder worden de aardhoopen dooreen gewerkt. Uit de warme kas brengt men onderscheidene potgewassen, ter versiering, in den bloemtuintuin over; zij moeten echter aanvankelijk op eene beschaduwde, en later op eene warme en tegen den wind goed beschutte plaats gezet, en vlijtig begoten worden. Bijna alle warme kasplanten, kunnen van omstreeks half Juni tot half Augustus in de open lucht gezet worden; ze worden veel krachtiger en bloeien ook in 't vervolg beter. De reeds rijpe bloemzaden worden ingezameld; van onderscheidene plantensoorten stekken gestoken, om daarvan in het aanstaande voorjaar weêr jonge sterke planten te hebben.

AUGUSTUS.

De werkzaamheden ten opzichte van het schoonhouden, begieten, enz. zijn in deze maand dezelfde als in de voorgaande.

De in den vollen grond uitgepootte zaailingen der anjelieren worden bij droog weder begoten. Men maakt met planken omringde bedden gereed, om de afleggers en stekken der anjelieren die wortel gemaakt hebben, gedurende den winter te bewaren. Overigens neemt men ten opzichte

der anjelieren hetzelfde in acht wat voor Juli is opgegeven. Ook de zaailingen van *Auricula's* worden in deze maand op afzonderlijke, tegen de felle middagzon en scherpe winden beschutte rabatten verplant, en deze even als de bedden voor anjelieren met planken omringd, om ze in den winter met sparretakken of bladriet te kunnen dekken, vooral bij strenge vorst.

Van onderscheidene zomerbloemen moet thans het zaad ingezameld worden, ook dat der *Primulaveren* en *Aurikels* wordt afgesneden, zoodra de zaadhuisjes eene stroogele kleur krijgen. Die planten der violieren, waarvan men goed zaad wenscht te winnen, moeten zorgvuldig opgepast worden. In het begin van Augustus worden winter-violieren gezaaid, om in het volgende jaar te kunnen bloeien.

In deze maand is het de beste tijd om de *Aurikelplanten* en *Primula veris* die 2—3 jaren op dezelfde plaats gestaan hebben, te scheuren en te verplanten. Ditzelfde kan gedaan worden met de meeste Vaste planten, die uitgebloeid hebben. Zooals: *Gras-anjelieren*, *Hepatica's*, *Madeliefjes* en alle soortgelijke plantbloemen die in de open lucht en vollen grond overwinteren; dit geschiedt in deze maand het beste, omdat de jonge planten dan nog vóór den winter goed aanslaan en sterk worden. Om de tuin of de bloemperken niet te ontsieren, kan men nu de jonge gescheurde vaste planten, voorloopig op een tuinbed uitplanten, op een handbreedte onderlingen afstand is voor de meesten nu voldoende om ze vervolgens in het aanstaande voorjaar, op de gewenschte plaatsen over te planten. Witte en roode *Leliën* worden verplant, de bollen van *Iris persica*, *anglica* en *hispanica* gelegd; de knobbelwortels van *Iris Susiana* opgenomen, de hoogstammige rozen geoculeerd. Ook plant men de stekken van muurbloemen en

andere plantenstekken in kleine potjes op, om ze gedurende den winter gemakkelijker en in grooter aantal in de bloembakken te kunnen bewaren.

In Augustus bereidt men insgelijks de bedden, waarop in de volgende maand de bollen van onderscheidene bloemen, als: Hyacinthen, Tulpen, enz. moeten gelegd worden. De rabatten, voor die planten bestemd, behoeven niet met planken omringd te worden, daar deze, zelfs bij vorst, slechts eene bedekking van eenige ruigte, zooals erwten- en boonenstroo, noodig hebben. Warme of meer teedere kasplanten, die tot versiering in den bloemtuint geplaatst zijn, en aan welke tot beschutting tegen de al te felle zonnestralen eene lommerrijke standplaats was aangewezen, worden thans naar meer zonnige plaatsen overgebracht. Omstreëks half deze maand zaait men, *Calecolaria's* en *Cineraria's* in goede losse aarde in potten of zaadtesten, bedekt ze met eene glasruit, plaatst ze op eene beschaduwde plaats en zorg dat de aarde matig vocht blijft. Als de jonge plantjes zich vertoonen dan geeft men ze lucht door een latje onder de glasruiten te leggen; zoodra de plantjes even handelbaar zijn dan verspeent men ze voorzichtig in potten of platte zaadtesten en plaatst ze in een bloembak onder 't glas, goed lucht gevende zoodra ze blijk van doorgroeien geven, vóór den winter nog zet men elk plantje afzonder in een klein potje en overwintert ze in vorstvrije bloembakken, om ze vroegtijdig in 't voorjaar elk een grootere pot te geven waarin ze bloeien moeten, alsdan zal men zich van April tot in Juni in een milde en prachtige bloei dezer planten mogen verheugen.

SEPTEMBER.

Deze maand is de meest geschikte tijd van het jaar om, wanneer men hiertoe het plan mocht hebben, den bloemtuin te verleggen, dewijl in dezelve de meeste bolgewassen in den grond gebracht moeten worden. Als waarlijk in 't ooglopende en prachtig bloeiende bloemplanten, nemen onder de bolgewassen de *Lilium's* (Lelies) den eersten rang in en met recht noemt men ze „de Prinsen der Bolgewassen” meest allen met groote en in 't ooglopende bloemen bloeiende, die uitmuntend door kleurenpraal en ook bij vele door schoone kleurteekening, moet men zich verwonderen dat ze zoo schaars in onze tuinen vertegenwoordigd zijn; allen zonder onderscheid zijn fraai en de verschillende soorten, bloeien daarbij op onderscheidene tijdstippen. Alle aanbeveling overwaardig zijn, de *L. longiflorum*, zeer groote kelkvormige zuiver witte bloemen, laagblijvend, mooi voor perken, de *L. speciosum* of *lanceifolium*, in 't wit en rood, prachtig en langbloeiend, de heerlijke *L. auratum*, met zeer groote bloemen, ivoorwit met donker roode stippels en over elk bloemblad een goudgele streep, de *L. candidum* en *L. candidum flore pleno*, beiden met zuiver witte bloemen, de *L. Chalcedonium* met scharlakenroode bloemen, de *L. testaceum* met nankinkleurige bloemen, de *L. Martagon* in onderscheidene kleuren en de meest verbreidde maar toch altoos schoone *L. tigrinum*, en nog zeer vele andere schoone soorten, moesten in elken tuin en in elke verzameling hare vertegenwoordigers hebben, te meer daar de bloemisterijen te Haarlem, ze allen in hunne Catalogi aanbieden; benevens nog zoovele andere schoone bolgewassen, die men in de meeste tuinen hier te lande te vergeefs zoekt. Met

rede toch mogen wij als Nederlanders trotsch zijn op onze Bloembollen-kweekerijen te Haarlem en omstreken; die zijn éénig en noch het zich zelfgenoegzame Engeland, noch het pralende Duitschland, geen Frankrijk, geen België, niet eenig land ter wereld, vermag zulk eene kultuur aan te wijzen. Overigens vervolgt men de werkzaamheden der voorgaande maand, zoo ten opzichte van het schoonhouden der bloemperken en paden, het afsnijden der stengels van die planten, die uitgebloeid hebben, het aanbinden van slapstengige gewassen, het winnen van bloemzaden, het doorwerken der oude aardhoopen, het aanleggen van nieuwe, enz.

De inleggers der anjelieren worden bij regenachtig weder tegen al te veel vochtigheid beschut, diegene, welke genoegzaam wortel gemaakt hebben, van de moederplant afgenomen en op de daartoe gereed gemaakte rabatten of in kleine potten gezet; ook kan men nog de in 't voorjaar gezaaide anjelieren verplanten; men drage zorg, dat de zaaddragende anjelieren, ook wanneer zij uitgebloeid hebben, tegen den regen beveiligd zijn, de stengels dergene, waarvan men geen zaad wil winnen, worden afgesneden. Zoodra de zaadhuisjes rijp zijn, snijdt men die af en bewaart ze in doozen, waarin het zaad volkomen rijp wordt. — Muurbloemen en Winter-violieren worden in potten gezet; Duizendschoonen verplant; verder vervolgt men het aanleggen van bedden voor bolgewassen, en brengt deze thans in den grond, zoo als Hyacinthen, Tulpen, Jonquilles, Narcissen, enz., waartoe men de rabatten in de vorige maand in gereedheid gebracht heeft. Om vroeg in den winter bloeiende ranonkels en anemonen te hebben, plant men in deze maand de klauwtjes dier bloemen, in potjes; bij eene goede behandeling en behoorlijke trekking zullen deze

reeds in December beginnen te bloeien. De warme-kasplanten, die in den bloemtuint waren overgebracht, worden in het begin dezer maand in huis gehaald.

Men gaat ook nog voort met het oculeren van rozen. De steekpalm, waarmede sommige rabatten zijn ingevat, wordt in deze maand gescheurd en verplant.

In de eerste helft dezer maand, moet men nog alle soorten van overblijvende of zoogenaamde vaste planten scheuren, wanneer dit niet reeds in Augustus geschiedt is, en is het niet juist om hare vermeerdering te doen, dan is het toch nu voor de meeste soorten de beste tijd om ze te verplanten en de oude pollen te verjongen. Ook steekt men nog in deze maand stekken van onderscheidene potgewassen, maandrozen, enz., in potten bij elkander, in een bloembak onder 't glas; vóór den winter zijn ze geworteld, men plant ze voor den winter niet meer afzonderlijk uit, maar laat ze in de stekpotten overblijven, zoodoende bewaart men een groot aantal jonge plantjes gedurende den winter op eene kleine ruimte, om ze in 't voorjaar elk afzonderlijk uit te planten.

OCTOBER.

Het zaad van verschillende bloemen, bijv. van anjelieren, dat thans eerst rijp is, wordt ingezameld. In de eerste helft dezer maand kan men de afleggers van anjelieren en andere vaste bloemen nog van de moederplant afnemen; indien deze echter alsdan nog geen genoegzame wortels gemaakt hebben, laat men ze den winter over er aan blijven; in de eerste dagen van October is het ook

tijd om gewassen met knobbel- en vezelwortels te verplanten, zoo als: Paeonierozen en Zwaardleliën, terwijl vasteplant Phloxen, Duizendschoonen, enz., nu het best gescheurd en verplant worden, insgelijks onderscheidene bloemheesters, zoo als: rozen, kamperfoelie, goudenregen, enz.; die laat-bloeiende vaste planten, welke drie jaar op dezelfde plaats gestaan hebben, moeten thans, zoo het niet reeds vroeger gedaan is, naar eene andere plaats overgebracht worden. Bloembollen, die men verzuimd heeft in September in den grond te leggen, worden thans nog gepoot.

De afleggers van anjelieren brengt men in hunne winter-verblijfplaatsen, insgelijks de winter-violieren, en beschut die anjelieren, welke in de open lucht overwinteren, tegen te veel vochtigheid. Alle potgewassen, die uit de koude kas of oranjerie gedurende den zomer buiten gestaan hebben, brengt men in October weder binnen's huis. Men moet zorg dragen dat vóór half October alle soorten van potgewassen, weêr in de bloemkas, oranjerie of binnen's huis opgeborgen zijn, want na dien tijd kan men elke nacht gevaar loopen belangrijke schade te loopen, die soms in het geheel niet te herstellen is. Blijft het weder gunstig, dan geve men over dag zooveel lucht mogelijk. Volgens eene veeljarige ondervinding en opmerking, vriest het bijna altijd in de nachten van 15 en 16 October; men handelt dus wijselijk om vóór die datum, alle tēre en zachte plantsoorten onder dak te hebben. Men snijdt de stengels der overblijvende of vaste planten, die uitgebloeid hebben, een hand breed boven den grond af; neemt de gele bladen van de Aurikels en Primula veris weg; brengt de zaadtesten waarin men bloemen voor het volgende jaar gezaaid heeft, in een kouden bak onder 't glas, geeft veel lucht bij vorstvrij weder en ziet elken dag nauwkeurig toe op de

slakken, zij anders vernielen vaak in korten tijd de aangenamste verwachtingen. Wortelen en droge zemelen rondom de zaadpotten gelegd, zijn een klein voorbehoedmiddel; doch ik kan zeer aanbevelen eenige stukjes kamfer er bij te leggen of de grond te begieten met zeer verdund kamferwater. Neemt de Dahlia's uit den grond, droogt dezelve, en bewaart ze op eene droge vorstvrije plaats in zand.

De aardhoopen worden omgezet; de bloembedden en perken, waarop geene bloemen meer staan, omgespit, doch deze blijven ongeharakt liggen; de ledige bloempotten worden geborgen. — Men zaait verscheidene zomerbloemen voor het volgende jaar, zoo als *Xeranthemum annuum* (papierbloem) *Papaver*, *Delphinium* (ridderspoor), *Aquilegia* (akelei), *Primula veris*, *Auricula*'s en bij voorkeur alle zaden van vaste of overblijvende zoogenoemde vollegrondsplanten, als: *Phlox*'en, *Delphinium formosum* enz., waarvan men dan in het volgende jaar reeds bloeiende planten erlangt.

NOVEMBER.

Men geve acht, dat noch in de buiten-winterverblijfplaatsen, noch in die binnen 's huis door ratten of muizen schade aangericht worde. In deze maand dekt men de wortels der vaste planten, die geene strenge koude kunnen verdragen, met turfmoel, boombladeren of andere ruigte, nadat men ze vooraf zorgvuldig heeft aangeaard; dit laatste moet men vooral bij de Stokrozen in acht nemen, die anders des winters zeer veel lijden en dood vriezen of verrotten. Insgelijks worden de in den vollen grond gelegde bollen

van Tulpen, Hyacinthen, enz. met erwten- en boonenstroo gedekt. De bollen van *Ferraria's*, *Ranonkels*, *Anemonen* en andere bloemen, die men of niet heeft kunnen of niet heeft willen planten, worden in een vorstvrij vertrek in droog zand bewaard; de bollen van *Amaryllis formosissima* (gouldlelies) en van de *Tuberozen* (*Polyanthus tuberosus*), alsmede de klauwen van *Canna's* en *Erythrina's*, moet men evenzoo bewaren.

Wanneer bij onderzoek blijken mocht, dat sommige planten te droog zijn, moet men deze matig begieten; ook zuivere men dezelve van gele en verrotte bladen en van doode takken of stengels. Vertoont er zich schimmel op de takken, dan neemt men die voorzichtig weg.

De aardhoopen worden omgezet, ook nieuwe aangelegd, waartoe men reeds gebruikte aarde uit de broeibedden, verteerd blad, turfmoelm en oude koemest onder elkander vermengt.

DECEMBER.

Indien de weêrsgesteldheid gunstig is, kan men nog *Anemonen* en *Ranonkels* leggen, doch deze moeten dadelijk met blad of oude run bedekt worden. Zijn de bedden, met bollen bepoot, nog niet gedekt, dan moet dit niet langer uitgesteld worden, evenmin het met stroo omwinden der meer teedere heesters in den open grond.

Aan de in de open lucht overwinterende en gedekte anjelieren moet men, wanneer het niet regent, lucht geven.

Is de grond nog open, alsdan kan men harde rozen en meer andere struiken en boompjes nog verplanten, verders

den tuin geheel opknappen; de bloembedden omgespit laten liggen, de paden opschuimen, snoeien, enz.

Daar de werkzaamheden in den bloemtuin zich in deze maand tot zeer weinige bepalen, zorge men dat de tuingereedschappen, en hetgeen verder noodig mocht zijn, in behoorlijken staat gebracht worden. Ook houde men zich bezig met het schoonmaken en opbergen der bloemzaden, het nazien en zuiveren der bollen en klauwen van Anemonen, Ranonkels, Tuberosen, Iris, Ferraria's, Canna's, Dahlia's, Erythrina's enz: vereischen nauwlettende zorgen; ik raad aan er alle veertien dagen het oog eens over te laten gaan; de rotte of aangestoken plekken worden uitgesneden, met fijn heet gemaakt wit zand of nog beter met fijne tot poeder gestooten houtskool bestrooid en vooreerst afzonderlijk gehouden.

Veroorlooft het weder zulks slechts eenigszins, dan moet men immer voor het bereiden eener goede bloemaarde zorgen, want hoe beter de grond verteerd, gemengd en in zijne deelen onderling verbonden is, des te voortreffelijker gedijen de planten er in.

Vierde Afdeeling.

DE ENGELSCH E TUIN.

JANUARI.

De wortels der teedere heesters worden, wanneer zulks niet reeds in November of December gedaan is, met blad of ruigte bedekt, doch de stammen omwindt men met stroo.

Voor de plantsoenen, die in 't voorjaar moeten aangelegd worden, graaft men de gaten, indien dit niet reeds in het najaar is geschied; insgelijks maakt men bedden voor de stekken van uitheemsche houtsoorten gereed, snijdt de stekken zelve van de moederstammen en plaatst ze in vochtig zand. — Overtollige boomen en heesters, of die men door andere wil vervangen, worden uitgerooid; palen en stokken gereed gemaakt. Voor kleine of stadstuinen laat men meer en meer den Engelschen smaak varen en nadert men weêr meer tot oud Franschen aanleg, die op kleine terreinen ook wel zóó verkieslijk en boeiender is. Voor stadstuinen vooral, zou ik in plaats van het vele zoogenaamde Engelsche plantsoen, boomen, heesters en

struiken, meer plaats willen ingeruimd zien aan groenblijvende heesters en gewassen, waarvan tegenwoordig in onze boomkweekerij zoo'n groote verscheidenheid bestaat en daaronder velen die noch te wild, noch te hoog groeien, eene rijke verscheidenheid in den vorm van hun loof en groene kleurschakeringen bezitten en allen zoowel des winters als des zomers een aangenaam rustpunt voor het oog opleveren. Voeg daarbij eenige der meest verschillende Hulsten, vooral der sierlijke goud- en zilverbonte variëteiten; bovenal eenige der nieuwere prachtige Aucuba's, met hare groote glinsterende en als 't ware met goud- en zilver geschilderde bladen, terwijl nog daarenboven zoowel Hulsten als Aucuba's met talrijke vruchtbesen in verschillende kleuren prijken; alsmede de *Skimmia japonica*, een mooie groenblijvende struik, die bloeiende zeer aangenaam riekt en later met talrijke scharlakenroode besen prijkt, en vereenig hierbij eenige mooie Mahoniasoorten, met groote sierlijke groene bladen, bloeiende met gele bloemtrossen en later met blauw-violetkleurige besen prijkende. Verders de *Padus Lauro-Cerosus*, de *Padus Lauro-Cer. Colchica*, deze laatste bloeit met witte opstaande trossen en geeft zwarte besen, de *Padus lusitanica*, enz. Met wat goede smaak en eenige kosten, waarvoor men echter een jaren-durend genot erlangt, kan men zich op deze wijze, vooral in een stadstuin achter zijn woonhuis, een waren winter-tuin scheppen, die dezen naam overwaardig is, wanneer men tusschen de groenblijvende heesters en struiken vele vroegbloeiende vaste planten en bolgewassen plant, zooals Tulpen, Crocussen, Scilla's, Muscari, Hepatica's, Cynoglossum, Viola's, Primula veris en Japonica, Auricula's, Dicentra's, enz. enz.

F E B R U A R I.

Men gaat met de in Januari begonnen werkzaamheden voort. — Vroeg uitlopende en niet te teedere boomen en heesters kunnen reeds gepoot worden. De rozeboomen moeten, wanneer dit niet vóór den winter geschied is, gemest worden en insgelijks gesnoeid. De kroonen der stamrozen moeten niet te kort ingesnoeid, ook de mosrozen niet kort insnoeien en evenmin de geelbloemige Rozen zooals: *Harrissonii*, *Persian-Iljellow* en *Oranje roos*, 't is beter om deze soorten na het bloeien wat in te snoeien, om ze in behoorlijk fatsoen te houden. Ditzelfde is ook van toepassing op de hoogstam Treurozen.

M A A R T.

Met het planten van duurzame heesters gaat men voort; alle werkzaamheden, die in de vorige maand verzuimd zijn, worden thans verricht. Bij zachte weêrsgesteldheid maakt men inleggers van heesters, waarvan de stekken niet willen gelukken.

Van uitheemsche houtsoorten legt men zaad, indien dit niet in den herfst is gedaan.

De grasperken moeten gezuiverd en gerold worden, om het door de vorst omhoog gewerkte gras aan te drukken. Ook worden nieuwe grasperken en grasranden gezaaid. Het onkruid wordt er uitgestoken en kale plekken omgespit en op nieuw bezaaid.

Bij droog weder zuivert men de paden, rolt ze en her-

stelt de gebrekkige plaatsen met kiezelaarde. Wanneer de paden gezuiverd en geëffend zijn, dan is het aan te raden, daarover heen te brengen eene laag kalk uit de gasfabrieken ter dikte van een centimeter, die men verders als naar gewoonte bedekt met kiezel- of lekszand of schulpen. Die kalk vernietigt het onkruid in de paden.

De nieuwe partijen, waarvoor in den herfst de grond reeds is omgespit, worden thans aangelegd.

Bij zachte weêrsgesteldheid ent men in deze maand alle soorten van bloemheesters op stam, zooals: *Robinia's* of *Acacia's*, *Cytisus*, *Rozen*, mooie bontbladige heesters, sierboomen, enz.

APRIL.

In deze maand beginnen reeds eenige vroeg bloeiende heesters hare bloemen ten toon te spreiden. Als: de *Cydonia* (*Pirus*) *Japonica*, met hare talrijke scharlakenroode bloemen en de vele andere fraaie verscheidenheden die daarvan tegenwoordig bestaan en waarvan men ook bekoorlijke heggen planten kan. De alom bekende maar altoos schoone *Keria* (*Corchorus*) *japonica* flore pleno met hare op roosjes gelijkende dubbele goudgele bloemen, *Forsythia viridissima* met zwavelgele bloemen, enz. enz.

De in de vorige maanden verzuimde werkzaamheden worden ten eerste verricht, vervolgens inzonderheid de bedekkingen en omkleedsels der teedere heesters weggenomen wanneer zulks bij gunstige weêrsgesteldheid niet reeds in de vorige maand geschiedt is.

Men gaat voort met het daarstellen van nieuwe grasranden en met het vermenigvuldigen der boomen en heesters.

Het is nu den geschiksten tijd om de meeste groenblijvende boomen en heesters, alsmede Magnolia's te verplanten; steeds zorgdragende dat ze van goede aardkluiten voorzien zijn en ze in 't begin vooral fiks begieten.

M E I.

Het eerste werk in deze maand bestaat in het verrichten van hetgeen in April had behooren gedaan te worden, doch toen verzuimd of door de weêrgesteldheid verhinderd is. Uitheemsche teedere boomen en heesters worden gezaaid en de zoodanige ook verplant, de paden gezuiverd en geharkt, de randen afgestoken, het gras gemaaid en daarna gerold. Om mooi gras of gazon in den tuin te hebben dan moet men er zorg en moeite aan besteden. Vooral des winters goed bemesten, des zomers dikwijls maaien, van onkruid schoon houden, laten rollen en bij droogte begieten. Onder boomen of daar waar het gras slecht gedijdt, kan men behoorlijke groene randen verkrijgen, door het planten van de gewone groene Klimop (*Hedera helix*) wier ranken men langs den grond leidt en met kleine stokjes vaststeekt.

In de grasperken moeten de bloempartijen met nieuwe bloemen voorzien worden. Men gebruikt daartoe bij voorkeur Dahlia's, Verbena's, Petunia's, Fuchsia's, verschillende soorten van Scharlaken Pelargonium's, Calceolaria's, Maandrozen, Canna (bloemriet), Engelsche Pelargonium's en dergelijke.

In deze en de volgende maand bloeien de meeste en schoonste bloemstruiken, heesters en boomen; de altoos

schoone Syringen in vele verscheidenheden, de altijd heerlijke Boom-Pioenie, de liefelijke Weigelia's, de fraaie Amygdalus in talrijke variëteiten, de mooie Spiraea's, Deutzia's en eene menigte anderen; onder de boomen prijken nu de altoos beminde Meidoorn in heerlijke verscheidenheden, aantrekkelijke Cerasus-soorten zoodanig met zuiver witte bloemen overdekt als waren zij besneeuwd, de altijd effectvolle Gouden Regen en andere Cytisus-soorten; de dubbele witte Kastanje en bovenal dien Koning onzer tuinen en perken, de roodbloemige Kastanje, die prachtige en indrukmakende boom, welks oorsprong nog onbekend is en nog zoovele talrijke schoon bloeiende heesters, uit alle deelen der wereld bij elkander gebracht, ter versiering onzer tuinen en lusthoven.

JUNI.

De paden moeten schoon gehouden, de grasperken gemaaid, gerold en begoten worden.

De zaaibedden en zwakke heesters begiet men 's avonds.

Heesters en Rozen kunnen afgelegd, en insgelijks jonge takken tot stekken gebezigd worden. Bovenal echter moet men zorgen, dat de bloempartijen altijd van bloeiende gewassen voorzien zijn, waartoe men van zoodanige steeds eenen voorraad in potten behoort te hebben.

JULI.

De paden vereischen eene aanhoudende zorg; vooral moet men na zware stortregens toezien, of zij ook nadeel geleden hebben, en dit dadelijk hersteld worden.

Vele sierplanten kunnen veredeld, Taxusboomen, heggen en palm gesnoeid worden. Wellicht zijn er ook reeds zaden rijp en ter inzameling geschikt. — De grasperken moeten vlijtig gemaaid, gerold en bij droogte begoten worden. In deze en de volgende maand veredelt men met het slapende oog de wildelingen der rozen ter verdere opkweeking tot stamrozen.

AUGUSTUS.

De paden moeten schoon gehouden en gevlakt; de zaai-bedden, zwakke boomen, heesters en grasperken bij aanhoudende droogte vlijtig begoten worden. Bij de zaai-bedden maakt men tevens de oppervlakte van den grond los. Ook moet men niet verzuimen de grasperken gedurig te maaien, en de rijpe zaden van verschillende planten in te zamelen.

SEPTEMBER.

Afleggers en stekken, die reeds wortel gemaakt hebben, worden verpoot, duurzame heesters door scheuring of wortelverdeling vermenigvuldigd, en het rijpe zaad afgenomen.

OCTOBER.

Men kan een begin maken met het planten van duurzame of zeer vroeg uitlopende boomen en heesters. Rijpe zaden worden ingezameld en gezaaid.

Tot het bemesten der grasperken vermengt men korten mest, kachelroet, fijne kalkpuin en asch onder elkander en laat dit mengsel op hoopen liggen. — De bladen worden bijeengeharkt. Men schaffe zich nu en in November wilde stamrozen aan, waarop in 't volgende jaar de doorbloeiende en andere rozen veredeld moeten worden. 't Is altoos het beste deze wildelingen vóór het invallen van de vorst te poten. Bij den aankoop lette men vooral op mooie rechte gave stammen, ter dikte van minstens één centimeter en die vooral van goede haarworteltjes voorzien moeten zijn. Stammen met groene bast verdienen verre de voorkeur boven die, wier bast rood of rosachtig bruin is.

NOVEMBER.

De wortels der meer teedere boomen en heesters worden met blad en mos bedekt; bij toenemende koude beschut men de stammen met stroo. De veredelde occulatiën der doorbloeiende en ook de kroonboompjes der stamrozen zelve als van teedere geaardheid zijnde, worden bij voorkeur allen uit den grond genomen en in een bak opgekuild; waarin men de stammen in schuins liggende houding over elkander ligt, de wortels zorgvuldig met aarde bedekkende. Zoodanige bak stelt men zelfs te zamen uit over elkander gespijkerde planken, de grootte naar behoefte, men graaft 1 à 2 voet diep de grond er uit en legt die aan de buitenkant tegen de planken aan tegen het indringen der vorst. Ramen behoeven er niet over te leggen, maar slechts dwarslatten, waarover men des nachts rietmatten legt, die over dag bij zachte temperatuur worden opgerold; bij vriezend weder en naar gelang de koude toeneemt, laat men de matten

er op leggen en bedekt die nog met bladriet of stroo. In zoodanige bak kan men nog een aantal andere mooie maar teêre bloemheesters overwinteren, zooals Hortensia's, Theerozen, de nieuwere en zoo fraaie Aucuba's, Rhododendrum's, uitgelezene Stokrozenplanten, enz.

Men strooit den, in de vorige maand bereiden, vermengden mest over de grasperken. Oude grasperken worden omgespit.

Men gaat voort met het planten van duurzame heesters; de grond voor nieuwe partijen wordt omgewerkt; onderscheidene zaden, vooral die met eene harde schaal, worden op de rabatten gelegd. — Alle bladen moeten bijeengeharkt en op eene droge plaats bewaard worden, om ze tot bedekking te kunnen bezigen. Na tot bedekking gediend te hebben, verzamelt men na den winter alle bladen op een hoop om tot bladaarde te verteeren, die later met oude koemest en meermolm vermengd zijnde, de beste bloemearde voor alle soorten potgewassen oplevert. De meeste planten echter, afkomstig van de Kaap de Goede Hoop en die uit de Australische Archipel, voornamelijk van Nieuw-Holland, verlangen goede heiaarde met fijn rivierzand gemengd en geene bemesting.

DECEMBER.

Hetgeen wij omtrent de werkzaamheden in November en Januari opgegeven hebben, is ook toepasselijk op deze maand. Als het niet vriest, kan men een begin maken met het snoeien der verschillende bloemheesters en struiken, het losmaken en luchtig ompspitten van den grond tusschen de heesterpartijen, en al die bezigheden verrichten, welke

later in het voorjaar, bij toenemende werkzaamheden, altijd zeer tijdroovend zijn, of geheel vergeten worden. Voor de Engelsche tuin zou ik zeer vele mooie soorten van boomen en heesters kunnen opgeven, doch zulks zou mij buiten mijn bestek voeren. In de laatste jaren werd er zoo veel schoons en nieuws ingevoerd, dat ik mij verwonder, hoe er nog zoo veel ouds geplant wordt. Tegenwoordig zijn er zoovele boomen en heesters met heerlijke goudbonte, zilverkleurige en veelkleurige bladen dat een eenigzins geroutineerd liefhebber, daarmede een schilderachtig effect kan te weeg brengen. Men behoeft hiertoe zijne toevlucht niet tot het buitenland te nemen, onze inlandsche boomkwekerijen en vooral die te Boskoop kunnen met die van het buitenland wedijveren, zoo zij ze niet overtreffen. Den liefhebbers van boomen en heesters, beveel ik ten zeerste als een praktische wegwijzer aan, het „*Woordenboek der voornaamste heesters en coniferen die in Nederland gekweekt worden,*” door C. DE VOS, boomkweeker te Hazerswoude, bij Boskoop. Verkrijgbaar bij C. L. Funke te Amsterdam, prijs 90 Cts.

Dit woordenboek, kort, bondig en eenvoudig geschreven door een zeer bekwaam en praktisch boomkweeker, is meerdere algemeene verspreiding overwaardig.

Vijfde Afdeeling.

DE ORANJERIE EN BROEIKAS.

JANUARI.

Vooral moet men er voor zorgen, dat het lokaal, waarin gedurende den winter de oranjeboomen bewaard worden, niet te zeer verwarmd worde, want niets is nadeeliger voor dezelve, en zoolang de thermometer nog 2° boven nul staat, behoeft men niet te stoken. Overigens laat men bij zacht weder vlijtig luchten en de boomen zelve spaarzaam begieten.

Aan de gewassen, die in de broeikassen overwinteren, moet men vlijtig de doode en verrotte bladen ontnemen; ook de schimmel, die zich op de oppervlakte van de aarde en somtijds aan de planten zelve voordoet, neemt men voorzichtig weg, omdat hieruit anders verrotting geboren wordt. Ter loops zij hier opgemerkt, dat hoewel hierover nog verschil van gevoelen bestaat, ik, voor ons klimaat, verre de voorkeur geef aan bloemkassen, wier kap, ramen en glasroeden van hout vervaardigd zijn, boven die van ijzer. Alleen het ijzer gedooft aan het geheel een lichter en bevalliger vorm te geven, doch daarentegen is het een geleider die des winters veel koude *in*- en veel warmte *afvoert*. Worden ijzeren kasten ouder, dan is het niet te vermijden dat er veel roestwater van de ramen af-

druipt en zulks ontsiert en bederft menige schoone sierplant. Doch vooral is in de voorjaars- en zomermaanden de hitte in eene ijzeren bloemkas verschroeiend en al te opdrogend, men kan bijna altoos met gieter of spuit gewapend staan om de planten behoorlijk vocht te houden, en in elk geval is de in ijzeren kasten heerschende droge lucht, nadeelig voor bijna alle gewassen. In met hout betimmerde kassen daarentegen heersch altoos eene vochtiger en aangener temperatuur, men heeft geen hinder van afdruppelend roestwater en bovenal zijn zij des winters warmer. In eene ijzeren kast moet bij vriezend weder altoos harder gestookt worden. De beste ligging eener bloemkas is op het Zuid-Oosten, de ramen moeten bij voorkeur eerder vlakker dan te steil liggen en wanneer men geene groote planten heeft, dan ook de kas niet te hoog bouwen, want hoe dichter de planten bij 't glas of het licht kunnen staan, des te beter voor de ontwikkeling en kleur der bloemen. Boven alles echter moet men reeds bij den aanleg maatregelen nemen ter verkrijging van eene doelmatige luchtverversching, dit voorname en allernoodzakelijkste punt wordt maar al te vaak verzuimd of de inrichting is zóó ondoelmatig, dat ze soms meer kwaad dan goed aan de planten toebrengt. De beste verwarmingswijze is die, met door koperen of gegoten ijzeren pijpen loopend heet water; kachels en gemetselde rook- of vuurkanalen zijn in elk geval hoogelijk af te keuren.

De anjelieren beminnen wel is waar het licht, doch kunnen in deze maand geen zonneschijn verdragen. — De planten, die beginnen slap te worden, moet men matig begieten. Over het algemeen moeten de gewassen in den winter meer droog dan nat gehouden worden.

FEBRUARI.

De behandeling der oranjeboomen is dezelfde als in Januari. Men snijdt van die boomen, welke men in de volgende maand wil verpoten, het overtollige hout weg, en bestrijkt de door het snoeien ontstane wonden met entwas. Vooral zorgt men voor de tot het verplanten vereischte tobben en aarde; deze laatste brengt men onder dak, opdat zij, wanneer men ze gebruiken moet, niet bevroren noch te nat zij. Thans legt men pitten van citroenen in potten en bakken en zet deze op eene warme plaats, het best in een broeibed.

Van eenen oranjeboom, die verpoot wordt, mogen thans de wortels volstrekt niet besneden worden, omdat zij lichtelijk tot verrotten overgaan.

Vele gematigde en warme-kas-planten, zooals: Aloë's, Agave's, Ficus indica, Colocasia, Cereus en alle andere Cactussoorten, Mesembryanthemum's, Crassula's, Rochea's, Alstroemeria's, Amaryllis enz. moet men vlijtig nazien, of zich aan dezelve ook verrotte of aangestoken plaatsen bevinden, deze uitsnijden en daarna met stof van houtskool, droog en heet gemaakt zand, of met krijt bestrooien. — De bloembollen, die in huis of in de kamer uitgebloeid hebben, worden thans in zand geplaatst.

Indien de weersgesteldheid niet warm is, zoodat de vensters der oranjerie of kas in de middaguren niet zonder nadeel kunnen geopend worden, moet men ten minste de luchtgaten in de zoldering meermalen openen, ten einde eenen uitweg te verleenen aan de dampen, daar deze anders nadeelig worden voor de gewassen.

M A A R T.

Citroen- en oranjeboomen moeten verplant worden. Wanneer de bloemknoppen zich vertoonen, moet men vlijtig luchten en slechts zeer matig begieten, omdat de hierdoor ontstane overtollige sappen het afvallen der vruchten veroorzaken zouden. Indien men wilde oranjeboompjes ent of copuleert, moet men deze op eene warme plaats zetten, inzonderheid die van *Citrus sinensis*, en om dezen tijd ook citroenpitten zaaien die men in een warmen bak plaatst en later nog een paar maal warme mest onder de potten geeft, om er weelderige krachtige stammetjes van te erlangen, waarop men des te eerder edele soorten oculeeren kan.

Overigens gaat men in de oranjerie en de kassen met de werkzaamheden, die in de vorige maand zijn aangewezen, voort. Zoodanige gewassen, die zich reeds sterk ontwikkelen, moeten menigvuldiger, doch voorzichtig begoten worden. Alle saprijke planten daarentegen mag men slechts matig begieten.

Harde en duurzame gewassen moet men dicht voor de vensters plaatsen, en indien de luchtgesteldheid zeer warm is, kan men ze gevoeglijk eenige uren, op eene zon- en windvrije plaats, in de open lucht zetten.

Bloeiende planten moeten insgelijks veel licht hebben, en daarom dicht aan de ramen geplaatst worden.

Men moet de planten, die soms ziekelijk worden, of er ook slechts den schijn van hebben, terstond verpoten in niet te vochtige lichte aarde, bij voorkeur in een matig warmen bak plaatsen en spaarzaam met de begieting zijn; bij het verplanten verzuimd men niet van de wortelen die deelen welke blijken gebrekkig te zijn weg te snijden en ook de kroon of het opperhout naar evenredigheid in te snoeien.

Planten, die door bladluizen aangetast zijn, worden met tabak berookt en van de andere planten verwijderd gehouden.

Thans verpoot men mirte- en laurierboomen in eene vette, kleiachtige aarde.

A P R I L.

Bij toenemende warmte der zon en eene zachtere weêrsgesteldheid, moet men meer luchten dan tot dusverre is geschied. Het is tegenwoordig noodig, ook 's nachts aan de lucht toegang te verleenen, opdat de boomen daaraan gewennen. Ook moet men rijkelijker gieten. Men moet de oranjeboomen van schildluizen en ander ongedierte zuiveren, en op een dag waarop het spoedig droogt, de stammen met een natten doek duchtig afwrijven. Van de wortel-uitspruitsels der mirte-, laurier- en kers-laurierboomen moeten nieuwe stammetjes aangekweekt worden.

Tegen het einde der maand moet men Oleanders door afleggers en stekken vermenigvuldigen. Ziekelijke oranjeboompjes worden in versche lichte aarde overgeplant en in een afzonderlijk, daartoe gereed gemaakt broeibed geplaatst, weinig begoten en bij zonneschijn beschaduwd. Onder de schoonst bloeiende najaars- en winterplanten, nemen de Chrysanthemum's eene voorname plaats in. Hier te lande worden ze veel te weinig gewaardeerd, en toch bloeien ze zóó prachtig en rijk in October tot in Januari, dus op een tijdstip dat er bijna geene andere planten bloeien, met groote bloemen in den vorm van groote Asters in oneindige kleurenpraal. Daarbij zijn de nieuwere soorten alweêr veel verbeterd en munten vooral de Japansche door hare bijzonder groote bloemen uit; ook heeft men verscheiden-

heden met middelmatig groote en zelfs zeer kleine bloemen, niet grooter dan Madeliefjes, doch allen fraai, allen coquet. Men steekt hare stekken in April in een kouden bak, deze kunnen reeds na verloop van hoogstens vier weken verplant worden; naarmate de planten zich ontwikkelen geeft men ze grooter potten en moet men ze vooral van tijd tot tijd de topeinden inknijpen om mooie gevulde planten te verkrijgen. De Chrysanthemum's verlangen eene krachtige voedzame aarde, de beste is vruchtbare moestuingrond, vermengd met baggeraarde en veel koemest; gedurende den zomer moeten ze driemaal in telkens wat grooter potten overgeplant worden, de laatste maal in Augustus en de laatste inknijping der topeinden moet in 't laatst van Juli plaats hebben. Zet ze altoos op eene zonnige standplaats, draag zorg dat ze niet door de potten heengroeien, geeft ze dagelijks ruim water en minstens elke week eene begieting met dunne lijnkoekengier en zet de planten niet te dicht op elkander, dan verkrijgt men mooie gevulde planten van onder tot boven bezet met frissche blijgroene bladen. Hierachter in September vindt men hare verdere behandeling vermeld, hoe dan te behandelen tot aan haar bloeitijd.

M E I.

De oranjeboomen vereischen dezelfde zorg als in April, doch er moet meer water gegeven worden.

Insgelijks kunnen alle overige boomen in de open lucht gebracht worden, doch men moet ze tegen zonneschijn en nachtvorst beschutten.

Uit de tobben der kas-planten neemt men, zoo ver

mogelijk, de bovenste aarde weg, en vervangt deze door versche. — De in het voorgaande jaar uit pitten gekweekte jonge citroenboompjes worden in versche en krachtige aarde verplant en, wanneer zij sterk genoeg zijn, veredeld. — Men moet van alle boomen, die in de oranjerie overwinterd hebben, het dorre hout wegnemen; insgelijks de overtollige takken, waardoor zij een behaaglijk voorkomen verkrijgen.

Van de Aloë-soorten, de Colocasia's, Canna indica en andere, kan men thans de wortel-uitspruitsels afnemen en die afzonderlijk oppotten. — Vijgeboomen, die gedurende den winter in de aarde gelegen hebben, en in April ontdekt zijn geworden, kunnen nu opgericht en behoorlijk aangebonden worden.

In de laatste helft dezer maand moeten ook de minder harde gewassen in de open lucht overgebracht worden.

JUNI.

Oranjeboomen, die nog in de oranjerie gebleven zijn, worden naar buiten gebracht. Alle oranjeboomen worden vlijtig begoten en op warme avonden besproeid, en aan de kroonen der boomen geeft men door snoeien eene ronde gedaante. In deze maand moeten de grootere oranje-boomen gemest worden; ook plukt men de overtollige bloesems af en verkoopt die aan de apothekers en confituriërs. Zoowel de grootere als kleinere boomen, die ziekelijk zijn, plaatst men op eene laag verwarmenden mest, geeft ze spaarzaam water en snijdt alle ziekelijke takken weg. — De struik-boompjes der steenvruchten moeten besnoeid worden.

JULI.

Men gaat voort met de overtollige bloesems aan de oranjeboomen te ontnemen, opdat zij aan den groei der vruchten niet hinderlijk mogen wezen. — Bij droog weder moeten alle oranjeboomen genoegzaam begoten worden. Men oculeert oranje- en citroenboompjes met het slapend oog.

AUGUSTUS.

De oculatie met het slapend oog wordt voortgezet. Bij aanhoudende droogte moeten de oranjerieboomen zoowel vlijtig begoten, als de oppervlakte der aarde dikwijls losgemaakt worden. Men plaatst de oranjeboompjes, die getrokken moeten worden, in een broeibak, geeft hun weinig lucht en water, doch men besproeit en beschadwt dezelve.

Het wilde hout of de wildelingen van de in de maand Mei met gelukkig gevolg geoculeerde citroen- en oranjeboompjes worden thans ingesneden. — Bij de in Juli geoculeerde stammetjes moet men, zoodra men bespeurt, dat het oog groen en de bladsteel of van zelf afgevallen is, of bij de minste aanraking afvalt, het verband een weinig losmaken, doch het vooral niet wegnemen.

De bloesems, die zich thans aan de oranjeboomen vertoonen, worden dadelijk weggenomen, voordat zij zich openen, opdat door hen noch de aanwezige vruchten, noch de boomen zelve verzwakken. Ook ontneemt men aan die boomen, welke zeer vele vruchten hebben, de zwakste van deze.

Zoodanige kasplanten, die grootere potten of tobben

noodig hebben, worden in deze maand overgeplant, en de gedurende den zomer in den vollen grond staande uitheemsche gewassen weder in tobben of potten opgeplant, om ze in de eerste helft der volgende maand wederom in de kas te kunnen brengen.

SEPTEMBER.

Tegen het einde dezer maand, voordat er nachtvorst invalt, moeten de oranjerie-gewassen allen zorgvuldig nagezien, gereinigd, aangebonden en bij droog weder in huis gebracht, doch de ramen een tijd lang dag en nacht open gehouden worden. — Het begieten der oranjeboemen geschiedt thans het best des morgens, omdat de zon nu niet meer zoo sterk schijnt. — Is er het een of ander aan de oranjerie of bloemkassen te herstellen, dan moet dit onverwijld gedaan worden.

OCTOBER.

De oranjerie wordt zooveel mogelijk gelucht, evenwel worden 's nachts de ramen gesloten. Indien men schildluizen en andere schadelijke insecten bespeurt, moeten zij vóór het begin van den winter zorgvuldig verdelgd worden. De oranjeboompjes, die getrokken moeten worden, plaatst men in een warmen broeibak.

Wanneer bij een natten herfst eenige planten te nat in de oranjerie of kas gebracht zijn, is het noodzakelijk de aarde zoo ver mogelijk uit de tobben of potten te nemen en door droge te vervangen. Thans moet men de Chry-

santhemum's die nu hare bloemknoppen vertoonen, in een bak onder de ramen plaatsen, dicht onder het glas. Men moet ze met de potten gelijkgronds in de aarde zetten, met behoorlijke tusschenruimte en elken dag ruim begieten, echter zooveel mogelijk vermijden om de bladen nat te gieten. Een paar malen 's weeks geeft men ze eene begieting van lijnkoeken-gier, want de Chrysanthemum's verlangen krachtige voeding. Bij eene behoorlijke verpleging beginnen ze in 't laatst van October te bloeien, met groote schoon gevormde bloemen, in allerlei mooie kleuren. Men kan ze dan in de kas plaatsen, doch altoos ruim begieten en dicht bij het daglicht; zij bloeien tot na Nieuwejaar en schenken een groot genot in de bloemenmanden binnen's kamers. Tegenwoordig bestaan er zeer schoone verscheidenheden van, vooral in de nieuwe Japansche soorten, die door zeer groote bloemen uitmunten. Na het uitbloeien snijdt men de planten af en zet ze in de koude bak, om ze later in Maart te scheuren en in versche aarde over te planten.

Men moet de in huis staande gewassen niet begieten, voordat hunne bladen aantoonen, dat zij vochtigheid behoeven.

NOVEMBER.

Men houdt de oranjerie droog en zorgt, dat de warmtegraad niet hooger dan 6° R (45° F.) zij. Bij helder en zacht weder opent men vlijtig de ramen, doch sluit deze des nachts door blinden tegen de indringende koude. Tot het begieten zorgt men bij voorkeur altijd water van eene gematigde temperatuur voorhanden te hebben; echter begiete men niet de planten zelve, maar houde slechts de

aarde vochtig. Ten gevolge van een onachtzaam gieten vooral, gaan des winters zeer vele planten verloren. In de Oranjerie en Koude-kas giete men gedurende November, December en Januari slechts zeer spaarzaam; in Februari als de zon reeds meer kracht erlangt en later, als de groei zich weêr begint te ontwikkelen, dan geeft men meer en naar de zich kenmerkende behoefte, water. Scharlaken roode Geranium's en hare bontbladige verscheidenheden, overwintert men bij voorkeur op planken in de bloemkas dicht bij 't glas; in de bakken verliest men er doorgaande velen, door de daarin heerschende vochtigheid.

Planten die in de warme kas in bloem getrokken worden, zooals: Azalea's indica, Camellia's, Rhododendrum's en verschillende heestergewassen, geeft men naarmate zij zich ontwikkelen, in voldoende en ruime mate water. Insgelijks moet er een genoegzame voorraad goede aarde in de oranjerie of kassen aanwezig zijn, om daarmede ziekelijke planten te kunnen ververschen, of des winters altijd binnen's huis met het verpotten van jonge planten te kunnen voortgaan.

Men zuivere de planten van gele en verrotte bladen, alsmede van doode takken.

Bij onverwachts invallende hevige koude, wordt er gestookt, doch zorg gedragen, dat er geen rook in de kassen doordringe.

D E C E M B E R.

Ten opzichte der oranjerie geldt hetzelfde voor deze maand, wat omtrent November en Januari gezegd is.

De potten met bloembollen, die gedurende den winter zullen bloeien, worden in de kas gebracht. De openingen

in de zoldering der oranjerie of kas mogen niet langer opengelaten worden, tenzij het weder zeer zacht ware. Bij vorst worden de ramen wel gedekt, doch, indien het slechts eenigszins mogelijk is, wordt de bedekking in de middag-uren weggenomen, opdat de planten door het licht verkwikt kunnen worden. Bij dooiweder neemt men de bedekking geheel weg, en opent over dag eenige uren de ramen.

Men vergelijkte ook de volgende afdeeling.

Zesde Afdeeling.

DE KAMERTUIN.

JANUARI.

In deze maand moet er vooral op gelet worden, dat de vorst niet tot de planten doordringe. Bij hevige koude raadplege men tegen den nacht nog eens den thermometer, om te weten of het noodig zij, sterker te laten stoken. Niet zelden gebeurt het, dat er tegen den ochtend eene koude van 6°—8° heerscht, terwijl deze des avonds slechts 1° bedroeg. Men kan nimmer voorzichtig genoeg zijn.

Daar ten gevolge der warmte en van het gebrek aan licht, de bladen lichtelijk geel worden, neme men deze vlijtig weg, opdat zij de gezonde deelen niet aansteken.

Indien men met het trekken behoorlijk is te werk gegaan, dan bloeien reeds nu tulpjes Duc van Thol, Crocussen, vroege Hyacinthen. Men moet deze bolgewassen vlijtig begieten; aan andere planten geeft men slechts dan water, wanneer de bladen beginnen slap te worden.

Bij eene zachte weêrsgesteldheid geeft men aan de planten in de kamer en den kelder lucht, om ze tegen schimmel en rotten te beschutten.

Men kan een begin maken met het trekken der latere Hyacinthen, Tazetten en Jonquilles.

Des avonds bescherme men de ramen der broeikassen, door ze des namiddags met luiken of matten te dekken en de blinden te sluiten, doch over dag moeten deze alleen in den hoogsten nood er voor gelaten worden, ten einde de planten zooveel mogelijk licht en lucht verkrijgen.

Mochten er bij geval muizen in de winter-verblijfplaatsen verschijnen, dan moet men deze trachten te vangen, of door vergift te dooden.

F F B R U A R I.

In deze en de beide volgende maanden vertoont zich de kamertuin in zijne grootste pracht, vooral wanneer men over eene kleine warme Trek-kas kan beschikken. Thans bloeien: Hyacinthen, Tulpen, Lelietjes van dalen, Crocusen, verscheidene soorten van Iris, Persische syring, gewone Jasmijn, Camellia's, Dicentra's, Anjelieren, Rozen, Oranje-boompjes, Azalea's, Rhododendrum's, *Metrosideros*, *Hoteya* (*Spiraea*) *japonica* en andere prachtige bloemen.

Men brengt nu van tijd tot tijd de Hyacinthen, die in den kelder bewaard werden, in eene gepaste warmte over, om ze in de volgende maand te doen bloeien: hetzelfde doet men ten opzichte van de Jasmijn, de Rozen en andere gewassen, die men wil trekken.

Van de *Amaryllis formosissima* (goud-lolie) kan men, om deze insgelijks vroeg te doen bloeien, eenige poten, wanneer zich naast de toppen der bollen roodachtige uitspruitsels vertoonen. Zonder door buitengewone warmte gedwongen te zijn, bloeien nu uit hare eigene natuur in de koude bloemkas en Oranjerie. *Primula chinensis*, eenige

Erica en Epoeris soorten, Primula amoena en Japonica, ruikende Violtjes, enz:

Overigens neemt men nog datgene in acht, wat bij de vorige maand is aangemerkt.

M A A R T.

Bij de thans beginnende zachtere weêrsgesteldheid moet men aan de planten menigvuldiger lucht en water geven; vooral moeten de gewassen, wanneer zij bloeien, meer water hebben; doch men zij indachtig, dat de potten in de kamer niet zoo spoedig verdrogen als in de open lucht, en dat zij bijgevolg ook niet zoo dikwijls mogen begoten worden.

Men snoeit thans de boomen en bloemheesters, die in potten staan, wanneer dit niet reeds in de vorige maand is geschied. De gewassen, die in den winter hunne bladen verliezen, worden gesnoeid, voordat zij op nieuw uitloopen. Daar vele der in potten staande planten dikwijls gebrek aan voedsel hebben, omdat hare wortels in eene kleine ruimte besloten zijn, zoo moeten nu allen die hieraan behoefte schijnen te hebben, in grootere potten met versche voedzame aarde overgeplant worden. Tegelijkertijd worden de planten die men verpot naar vereischte besnoeid, hierdoor krijgen ze een mooier fatsoen en worden dichter bewassen; in tegenovergesteld geval worden ze lang, hoog en schraal. De hoofdregel bij het snoeien is, de te lange, zwakke takken in te korten, de krachtelooze, ziekelijke en oude weg te snijden.

Bij te heeten zonneshijn geeft men aan de gewassen

schaduw. Indien er zich bladluizen voordoen, doodt men deze door tabaksrook.

Men zaait thans zomerplanten in potten.

Overigens vergelijkte men ook datgene, wat omtrent de beide vorige maanden gezegd is, doordien men bespeuren zal, dat een en ander daarvan ook nog op Maart toepas-
selijk is.

APRIL.

Van wege de toenemende warmte wordt een steeds menigvuldiger luchten en begieten noodzakelijk. De in den kelder overwinterende gewassen gewent men door het openen der vensters en deuren aan de buitenlucht. Van Muurbloemen, Anjelieren, hoe Langer-hoe-liever, Auricula's, en onderscheidene andere plantēn worden de in den nazomer bloeiende thans verpoot.

Insgelijks kunnen sommige van de meer teedere, in de kamer overwinterd hebbende planten, doch met behoorlijke voorzorg, in de open lucht gebracht worden.

Oranje- en Mirteboomen worden verplant, onderscheidene boomen en heesters afgelegd, insecten gedood, de nieuwe loten en takken der planten behoorlijk geleid en aangebonden.

De zomerplanten, die in de vorige maand niet gezaaid zijn, en zoodanige, welke men verlangt dat later zullen bloeien, moeten in deze maand gezaaid worden; doch hierbij is in acht te nemen, dat de potten, waarin men gezaaid heeft, tot aan het opkomen van het zaad, niet droog worden. Deze potten mogen niet anders dan in den vorm van eenen fijnen regen begoten worden, omdat anders het

zaad uit de aarde zoude gespoeld worden. Tot dat einde bedient men zich van eenen holronden, van voren een weinig omlaag gebogen gieter.

Bij eenen zoelen regen zette men de oranje- en laurier-boomen en andere altijd groene planten, die niet te teeder zijn, daarin; hierdoor worden zij verkwikt en tevens gezuiverd.

Van de getrokken gewassen zullen nu bloeien: Rozen, Jasmijn, Rhododendron, Calla (Aäronskelk), Ixia, Lachenalia, Cactus alatus en speciosus, Calceolaria, Cineraria's, Azalea's, Camellia's, Erica's, Diosma's, Epacris, Polygala's, Scharlakenroode Pelargonium's, enz.; vooral zijn de Begonia-soorten zeer aanbevelenswaardige, sierlijke en mildbloeiende kamerplanten.

M E I.

Bij schoon weder brengt men thans de overige teedere boomen en heesters in de open lucht, zooals: Oranje-, Mirte-, Laurierboomen, Oleander, onderscheidene soorten van Jasmijn, Hortensia's, Clethra's, Erica's, Epacris en alle overige Kaapsche en Nieuw-Hollandsche planten, enz., in het algemeen alle gewassen, die den winter bij 5—10 graden warmte doorbrengen, en die in April niet uit den kelder of de koude kas gebracht zijn.

Men verplant de Anjelieren en evenzoo alle altijd groenblijvende boomen, gewassen en heesters, die zulks noodig hebben in grootere tobben of potten. De meer teedere planten worden insgelijks aan de open lucht gewend. Zelfs de planten, die tot 20 graden warmte vereischen, moeten

gedurende de warme zomermaanden de open lucht genieten.

In deze maand bloeien in de open lucht de Tulpen, Aurikels, Ranonkels, Anemonen. De Aurikels en Hortensia's verlangen gedurende den zonneshijn schaduw, de laatstgenoemden daarenboven rijkelijk water.

Indien men nog laat bloeiende zomerplanten verlangt te hebben, zaait men deze thans en zelf nog in de volgende maand. Ook kan men nog zaden van die plantsoorten, welke men vergeten of pas ontvangen heeft, zaaien, doch drage zorg om deze vooral goed vochtig te houden.

Men gaat voort, even als in de vorige maand, heesterachtige gewassen af te leggen en te stekken. Aan de stekken geeft men eene warme, lommerrijke standplaats; houdt ze behoorlijk vochtig en gewent ze, zoodra zij beginnen te groeien, van tijd tot tijd aan de open lucht.

Met het einde dezer maand kunnen, wanneer er geene vorst meer te vreezen is, de meeste potgewassen, die in de vorstvrije bewaarplaatsen overwinterd hebben, in de open lucht geplaatst worden.

De bloembollen, die gedurende den winter getrokken zijn, worden met de aardkluit in den vollen grond gezet, nadat men de bladen en stengels 2 vingers breed boven den bol afgesneden heeft. Uitgebloeide Rozeboompjes en andere heesters moeten verplant worden. Uitgebloeide Veltheimia's, Cyclamen, Amaryllis, Lachenalia's enz. moet men droog houden, totdat zij in den nazomer weêr in versche aarde opgepot worden.

Anjelieren en andere in potten staande planten kunnen thans gemakkelijk van de bladluizen gezuiverd worden, door de potten gedurende eenige nachten achtereen op het gras te leggen, doch over dag weder op hunne stelling te plaatsen.

Van de bloemkas maakt men thans gebruik, om daar-

in onderscheidene bloemen te doen bloeien, zooals; Oleanders die veel water verlangen, Gardenia's, Hibiscus in soorten, Vinca rosea, Vinca alba, Achimenes, Gloxinia, Gesneria's, Begonia's in onderscheidene fraaie soorten en Begonia's met sierlijk groote gekleurde bladen, deze laatsten beminnen eene beschaduwde standplaats, Haemanthus punicus enz: die men achtereenvolgens in de kamer, vestibule of veranda kan plaatsen.

JUNI.

De meeste planten staan nu in de open lucht. De roze-boompjes, die den winter door vorstvrij overwinterd zijn, beginnen in deze maand te bloeien.

Insgelijks verlangen de planten, die in de warme kassen blijven staan, gedurende den zonneshijn behoorlijke beschaduwing en veel lucht. — Eene hoofdbezigheid in deze maand is het begieten, en dit geschiedt het best des avonds. Of men daartoe pomp- regen- of grachtwater neemt, is hetzelfde, mits het water bij voorkeur denzelfden warmtegraad hebbe als de lucht; derhalve moet het pompwater den geheelen dag in open vaten aan de lucht blootgesteld zijn geweest. Van tijd tot tijd moet men de potgewassen en vooral dezulken, die niet in versche aarde overgeplant zijn, eenige mestgier toedienen. Vraagt men mij wat is de beste bemesting voor potgewassen, dan aarzel ik niet om daartoe aan te raden, eene dunne gier van lijnkoeken.

Neem een paar lijnkoeken, breek die in stukken of maak ze eenigzins fijn, werp ze in een ton met water en roert het om. Zoodra het water troebel wordt kan men het reeds

gebruiken; ook moet men de aarde der potgewassen eerst met zuiver water goed bevochtigen en daarop deze gier laten volgen, altoos in zeer dunne toestand, er moeten geen korsten verdroogde bemesting op de potten blijven liggen, want dan doet ze niets geen nut. Met deze gier van lijnkoeken kan men alle soorten van potgewassen gerustelijk mesten of gieren, ze brengt bij vele planten eene verwonderlijke uitwerking te weeg. Men herhale deze gierung van tijd tot tijd gedurende den zomer; vooral tijdens regenachtig weder is ze zeer aan te bevelen.

Er komt nu overvloed van bloeiende planten om in huis te zetten, als: Volkameria's, Stapelia's, Cactussen, Hibiscus, Begonia's, Calla's, Gloxinia's, Gesneria's, Achimenes, Justicia's, enz. enz.

Zoo wel het afleggen en stekken van onderscheidene gewassen, als het reinigen derzelve van onkruid, onzuiverheden, ongedierte, enz. heeft in deze maand plaats. Alle overige potgewassen die zomers de bloemperken in de open lucht versieren, zijn in deze en de vorige maand in den vollen grond uitgeplant, zooals: Petunia's, Fuchcia's, Verbena's, Heliotropium's, Pentitemieni's, Ageratuni's, enz. enz. Engelsche en scharlaken Pelargonium's doet men beter in de potten te laten, ze groeien anders te weelderig in het blad, ten koste der bloem.

JULI.

In deze maand bestaat de hoofdbezigheid, even als in de voorgaande, in het dikwijls begieten der potgewassen, hetwelk door de lange dagen en de groote hitte nog te meer noodzakelijk gemaakt wordt.

Men mag niet verzuimen de Oranjeboomen, Mirten, Jasmijn en meer andere teedere boomen en heesters te verpoten, wanneer uit hunne wit geworden hartbladen en hunnen tragen groei blijkt, dat zij, tengevolge van te veel vochtigheid, krachtloozen grond, verstopte afwatering der potten, gebrek aan ruimte voor de wortels, enz., ziekelijk zijn. In zoodanig geval neemt men dezelve uit de oude tobben of potten, zuivert ze van de bedorvene deelen, schudt de slechte aarde van de wortels af, zet de planten alsdan in eenen nieuwen pot met eene goede onderlaag van potscherven, en vult de wortels met versche, krachtige aarde aan. De verpote gewassen plaatst men in eenen hoogerem warmtegraad en op eene belommerde plaats, totdat zij wederom aan het groeien zijn.

In de laatste helft der maand worden Anjelieren en Muurbloemen afgelegd.

Aan de planten, die gedurende den zomer in de bloemks blijven staan, geeft men, wanneer de zon schijnt volop versche lucht. — De rozestammetjes, die in potten staan, worden geoculeerd. — De in bloei staande Anjelieren worden van 's morgens 9 tot 's namiddags 5 ure tegen de brandende zonnehitte beschut. — Men zaait wintervioliere, die men voor den winter in potten zetten wil. — Ook kan men op verschillende tijden Reseda voor den winter in potten zaaien. In de eerste dagen dezer maand moet het verplanten der potgewassen geëindigd zijn. — Jonge Pelargoniums kunnen echter nog tegen het einde der maand verplant worden. Men kan reeds Lachenalia's, Ixia's en Sparaxis, opplanten en in versche aarde in potten zetten.

AUGUSTUS.

Ook in deze maand behoort men dagelijks na te zien, dat de planten geen gebrek aan water hebben.

Voorts begint men in deze maand de zaden der zomer- en andere planten in te zamelen.

De afleggers en stekken van onderscheidene teedere heesters en bloemplanten, bijv. *Verbena's*, *Pelargonium's*, *Fuchsia's*, *Veronica's* enz: wanneer zij behoorlijk wortels gemaakt hebben, worden in deze of in het begin der volgende maand, elk in afzonderlijke potjes opgeplant, opdat zij vóór den winter behoorlijk tijd hebben om te groeien.

Het oculeren der oranjeboomen moeten in de eerste helft der maand geschieden.

Men moet er voor zorgen, dat die planten, welke de schaduw beminnen, bijv. de Muurbloemen, *Hortensia's* en *Auricula's* behoorlijk belommerd worden. De struikgewassen, die in de lente bloeien, en zich dus thans in staat van rust bevinden, moeten verplant worden. Ook maakt men in deze maand een begin met het in potten planten en leggen der knolwortel- en bolgewassen, zooals bijv. *Iris*, *Veltheimia's*, *Hoteya japonica* enz. — De winterviolieren zet men in de potten waarin zij gedurende den winter moeten verblijven. — De volwassen stekken van muurbloemen, enz. moeten in potten gezet worden.

Om te trekken worden reeds eene partij vroege Tulpen, Marseillaansche Tazetten, Crocussen, Hyacinthen, Ranonkels, Anemonen en andere bollen, of knobbelwortels, insgelijks heesters, die getrokken moeten worden, zooals: Rozen, Jasmijnen, fransche Syringen, *Deutzia gracilis*, Sneeuwbol enz. in potten opgeplant.

SEPTEMBER.

In deze maand brengt men de gewassen der heete gewesten, bijv. Volkameria's, Datura's, Dracaena's enz. in de winterkwartieren.

Men gaat voort met het inzamelen der zaden. Het begieten geschiedt reeds met grootere behoedzaamheid, inzonderheid bij de oranjeboomen, daar zich deze nu bijna in den staat van rust bevinden. Bij aanhoudenden regen is men zelfs genoodzaakt, de potten op zijde te leggen.

In de eerste helft dezer maand kan men nog *Auricula's* en die struikgewassen, welke in de lente bloeien, verplanten.

Men plant bollen om te trekken, bijv. Tulpen, Leliën, Kievitseitjes, Tazetten, Jonquilles, Iris, Hyacinthen, enz. Insgelijks neemt men de in Juli afgelegde anjelieren van de moederplant af, en plant ze of afzonderlijk in kleine, of eenige bij elkander in grootere potten, om ze zoo te laten overwinteren. Ook brengt men de *Chrysanthemum's indicum* (indische Chrysanth), die reeds bloemknoppen vertoonen, in een bloembak dicht onder 't glas en geeft ze dagelijks ruim water en een paar malen 's weeks eene begieting met zeer dunne gier. Zie hiervoor blz. 130.

De heesters, die bestemd zijn om getrokken te worden, moet men nu droger houden, of bij regenachtig weder omleggen.

Reseda wordt in potjes gezaaid, om nog in den winter te bloeien.

OCTOBER.

De Oranjeboomen, Mirten, Laurieren, Oleanders en alle andere soorten van Oranjerie en Kasplanten, worden op het laatst in het begin dezer maand in de oranjerie gebracht. Ook meer teedere struikgewassen, zooals de Aucuba's, Hortensia's, sommige Coniferen, enz. behalve de rozen, de bloemheesters om te trekken en soortgelijke hardere planten, brengt men in de winterverblijven.

Indien men de bolgewassen, die geschikt zijn tot het trekken, vroegtijdig en schoon wil laten bloeien, dan moeten zij op het laatst in de eerste dagen dezer maand geplant worden. Men kieze daartoe niet te kleine potten, inzonderheid voor de Hyacinthen en Tazetten; men legge van deze ook slechts eenen bol in den pot, daar zij te veel wortels maken. Ook de bollen, die men op glazen wil trekken, kunnen reeds daarop geplaatst, deze met water gevuld en op de voor hen passende plaats gebracht worden. De bol- en knolwortels der Achimenes, Caladium's, Gloxinia's en Gemeria's worden in zuiver zand gelegd en gedurende den winter op eene droge en matig warme plaats bewaard. Ook de Canna's worden nu uit den grond genomen, het gewas een voet boven den grond afgesneden en hare knobbelwortels op eene vorstvrije plaats in zand bewaard, evenzoo die der hardere soorten van Caladium, Arisema, enz.

Het begieten geschiedt steeds spaarzamer, daar eensdeels de aarde niet meer zoo sterk uitdroogt, anderdeels de gewassen zelve nu ook niet meer veel vochtigheid noodig hebben, en derhalve bij veel begieten hunne wortels lichtelijk verrotten.

De altijd groene en de steeds tot groeien geneigde

planten, bijv. Anjelieren, Muurbloemen, Violieren, plaatst men in een kouden bak zoo dicht mogelijk aan de ramen. Wanneer de warmtegraad boven 0 is, geeft men haar volop versehe lucht.

In de kas, waarin de warmere planten zich bevinden, wordt 's avonds en op koude dagen ook des morgens gestookt.

De planten, die gedurende den winter in den kelder zullen bewaard worden, zooals oude Fuchsia's en andere hardere planten of die des winters hare bladen verliezen, laat men, zoolang de weêrsgesteldheid het toelaat, in eene vorstvrije kamer of in het tuinhuis verblijven.

Eenige vroege Tulpen en Marseillaansche Tazetten worden reeds in de trekkas geplaatst, insgelijks Lelietjes van dalen. Alle heesterachtige planten, die getrokken zullen worden, blijven zoolang in de open lucht, als de weêrsgesteldheid dit eenigszins toelaat. Overigens beveel ik ten zeerste aan dat alle planten die gevoelig voor de vorst zijn, tegen November in de winterverblijfplaatsen opgeborgen zijn; men kan de weêrsgesteldheid nu geen dag meer vertrouwen en bij zachte weêrsgesteldheid kan men volop luchten.

NOVEMBER.

De werkzaamheden zijn genoegzaam dezelfde als in de vorige maand. Wanneer de koude toeneemt, wordt er meer gestookt en minder begoten; doch in de nabijheid der stookovens giet men meer, of plaatst in hare nabijheid Aloë's, Cactussen en diergelijke planten, die des winters de droogte beminnen.

De kamertuin krijgt thans een treurig voorkomen, daar slechts nog weinig planten bloeien en vele zelfs hare bladen verliezen, die men zorgvuldig moet wegnemen, zoodra zij geel worden. Alleen de *Chrysanthemum*'s spreiden nu hare schoonheid en bloemrijkheid in allerlei kleurenpracht ten toon; jammer en bevreemdend dat ze hier te lande niet meer gewaardeerd worden. Verders zijn als mooie kamerplanten nog zeer aan te bevelen: *Ardisia crenulata* en *Skimmia japonica* met roode besjes, als sierlijke bladplanten *Ficus elastica*, eenige der schoonste nieuwere *Aucuba*'s, eenige *Dracena* soorten, eenige sterke Varens, *Phormium tenax* en hare prachtige bontbladige verscheidenheden, eenige goud- en zilverbonte *Evonymas* oorspronkelijk uit Japan en de nog schoonere *Fatzia* (*Azalia*) *japonica* en hare zilverbonte verscheidenheid, de altoos fraaie met goud gevlekte *Farfugium grande* en de heerlijke zilverbonte *Ligularia Kaempferii*, eenige Oranjeboompjes en *Citrus chinensis* met goudgele vruchtjes. Dat zijn alle keurige en sterke kamerplanten, die elk vertrek tot een waar sieraad verstrekken, verre verkieslijk boven gedrochtelijke Chineesche popjes. Om lang genot te hebben van mooie sierbladplanten binnen 's kamers, dan moeten ze altoos tamelijk vocht gehouden worden, dicht bij het daglicht staan en vooral moeten hare bladen minstens eenmaal per week, met eene zachte natte spons van onderen en boven van stof gereinigd worden; 't is juist het stof, 't welk de poriën der bladen verstoppende, dezelve doet geel worden en afvallen.

Men houdt de vroege Tulpen, die reeds met kerstmis zullen bloeien, in de warme kas, dicht voor de ramen; doch de Lelietjes van dalen moet men, indien deze insgelijks tegen dien tijd zullen bloeien, met mos bedekken of er gedurende eenige dagen eene omgekeerde bloempot

overheen plaatsen, dan komen al de bloemstengels meer gelijkmatig te voorschijn. In de laatste helft dezer maand begint men vroege Hyacinthen, alsmede *Dicentra's*, *Deutzia gracilis*, Hontlstong, enz. in de trekkas te plaatsen.

Eenige planten, die den winter in de open lucht over gehouden zullen worden, zooals Anjelieren, Muurbloem, Violieren, Rosmarijn *Auricula's* enz. moeten aangeaard worden of men strooit er droge turfmolm tusschen, en zorgte dat er sparretakken of bladriet en stroo bij de hand is, om ze tegen invallende vorst te kunnen beschermen.

Tegen het einde dezer maand kan men ook met het trekken van *Iris persica* en meerdere bolgewassen, alsmede van *Veburnum (Laurus) tinus*, vroegbloeiende *Camellia's*, enz. beginnen. Bollen van *Amaryllis formosissima* (Goud-lolie) en *Ferraria's* worden als ze goed droog zijn, bij voorkeur in zakjes met droog zand op eene warmed roge plaats bewaard.

Zorgvuldig stoppe en plakke men elke reet en opening dicht, die bij geval in de ramen der kassen aanwezig zijn, en drage zorg dat deze bij strenge koude zooveel mogelijk van buiten beschut en gedekt worden.

DECEMBER.

Men vergelijke in de eerste plaats hetgeen bij de maanden November en Januari gezegd is, daar het meeste insgelijks op December toepasselijk is.

Terwijl buiten alles dood en somber is, verschaft de kamertuin thans de hoogste genoegens. Reeds komen de kleine roode Tulpen uit de bladscheeden te voorschijn, reeds verspreiden de Lelietjes van dalen hunnen liefelijken

geur. De vroegste soorten der Hyacinthen beginnen insgelijks reeds te bloeien.

Men brengt de rozeboomen, bloemheesters en sommige vroegbloeiende vollen-gronds-planten, zooals: Madelieven, Pensées, Epimedium's, Hepatica's, Megasea's, enz. reeds in het najaar in potten gezet, op de plaatsen waar zij moeten getrokken worden.

Het zuiveren der planten in de oranjerie en bloemkas van dorre bladen, het gadeslaan van den juisten graad van warmte en vochtigheid, het verdelgen van allerlei ongedierte en altoos tegen de vorst op zijne hoede te wezen, zijn punten waarop vooral gelet moet worden.

Indien men verscheidene rijen van planten boven elkander voor de ramen der bloemkas heeft staan, alsdan plaatst men die planten, welke de meeste warmte vereischen, op de bovenste planken, omdat de warmte boven in de kas grooter is dan beneden.

I N H O U D.

	Bladz.
I. DE MOESTUIN	7.
II. DE VRUCHTTUIN EN BOOMKWEKERIJ	55.
III. DE BLOEMTUIN	87.
IV. DE ENGELSCH E TUIN	111.
V. DE ORANJERIE EN BROEIKAS	121.
VI. DE KAMERTUIN	133.

